

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI
MÜZECİLİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA KENT MÜZELERİNDE GÖÇMENLERE
YÖNELİK KAPSAYICILIK ÇALIŞMALARI İLE
ULUSAL KÜLTÜR POLİTİKALARI
ARASINDAKİ ETKİLEŞİMİN İNCELENMESİ**

**AYBIKE SEVÜKTEKİN
14714002**

**TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. KADRIYE TEZCAN AKMEHMET**

**İSTANBUL
2019**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI
MÜZECİLİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA KENT MÜZELERİNDE GÖÇMENLERE
YÖNELİK KAPSAYICILIK ÇALIŞMALARI İLE
ULUSAL KÜLTÜR POLİTİKALARI
ARASINDAKİ ETKİLEŞİMİN İNCELENMESİ**

**AYBIKE SEVÜKTEKİN
14714002**

**TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr. KADRIYE TEZCAN AKMEHMET**

**İSTANBUL
2019**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI
MÜZECİLİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA KENT MÜZELERİNDE GÖÇMENLERE
YÖNELİK KAPSAYICILIK ÇALIŞMALARI İLE
ULUSAL KÜLTÜR POLİTİKALARI ARASINDAKİ
ETKİLEŞİMİN İNCELENMESİ

AYBIKE SEVÜKTEKİN
14714002

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih:01.07.2019

Tez Oy Birliği / ~~Oy Çokluğu~~ ile Başarılı Bulunmuştur

Unvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı

: Doç.Dr. Kadriye TEZCAN AKMEHMET

Jüri Üyeleri

:

Doç. Dr. Setar Sinanlar USLU

Doç. Dr. Gülşen Okunur

İSTANBUL

MAYIS 2019

ÖZ

AVRUPA KENT MÜZELERİNDE GÖÇMENLERE YÖNELİK KAPSAYICILIK ÇALIŞMALARI İLE ULUSAL KÜLTÜR POLİTİKALARI ARASINDAKİ ETKİLEŞİMİN İNCELENMESİ

Aybike Sevüktekin
Temmuz, 2019

Göç, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı etkileyen küresel bir meseledir. Dünya göçmen nüfusunun üçte birinin yer aldığı Avrupa’da, kültürel çeşitliliğe ve farklılıklara saygı duyan ve kültürlerarası diyalogu teşvik eden kapsayıcı kültür politikaları oluşturulmaya çalışılmaktadır. “Toplum yararına hizmet eden kurumlar” olarak tanımlanan müzeler, kapsayıcı müze anlayışıyla çeşitliğin temsili, herkes için eşit erişim ve katılım imkânlarına odaklanarak, sosyal ve kültürel değişimlerin getirdiği sorunların ele alındığı önemli alanlar olmuşlardır. Kültür politikalarının ve müzelerin, göç ve kapsayıcılık kavramlarına neredeyse aynı zamanlarda yönelmeleri, aralarında bir etkileşimin olup olmadığı düşüncesini doğurmuştur. Tezin amacı, Avrupa kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarına, kültür politikalarının etkisinin incelenmesidir. Bunu incelemek adına tez kapsamı, en çok göç alan kıtalardan biri olmasından ötürü Avrupa ile sınırlandırılmıştır. Müze türü olarak kent müzelerinin seçilmesinde, göçlerin en çok kentlerde yoğun olması nedeniyle göçmenlerin, özellikle CAMOC’un ana temalarından birini “Göç ve Kent Müzeleri” olarak belirlemesinden sonra, kent müzelerinin en temel çalışmalarının yapıldığı hedef kitlelerden biri olması etkili olmuştur. Avrupa ülkelerinden Danimarka, İngiltere, İtalya ve Almanya merkezî ve ademi merkezî sistemlerinde farklı yapılara iyi örnekler olmaları nedeniyle seçilmiş ve seçilen ülkelerin kültür politikaları ile başkentlerinde yer alan kent müzelerinin ilişkisi literatür taraması ve doküman inceleme yöntemleriyle incelenmiştir. Ülkelerin kültürel politikaları oluşturulurken göç ve kapsayıcılığa ilişkin yaklaşımları, bu politikaları oluşturmalarında etkili olan bölgesel ve uluslararası antlaşmalar, yerel yönetimlerin sorumlulukları ile tüm bu politikaların müzelere yansımalarının nasıl olduğu ve kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları incelenmiştir. Araştırma sonucunda; Avrupa Birliği’nin kültür çalışmalarında göç ve kapsayıcılık kavramlarıyla ilişkili ortak kültür politika ilkeleri ortaya koyma amacına rağmen, her ülkenin kendi sosyal, kültürel ve siyasal yaşamlarına bağlı olarak kültür politikalarında göçmenlere yönelik farklı öncelikler ve hedefler belirlediği görülmüştür. Buradan yola çıkılarak kent müzeleri ile kültür politikaları arasındaki ilişkinin; ülkelerin değişen göç ve kapsayıcılık kavramlarını ele alış şekillerine ve ulusal müze birliklerinin çalışmalarına bağlı olduğu ve tüm bunların da kent müzelerinde göçmenlere yönelik faaliyetlerin çeşitlenmesini etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kent Müzeleri, Göç ve Müzeler, Göçmenler ve Müzeler, Kültürel Çeşitlilik, Kapsayıcılık, Kültür Politikaları, Kültürel Erişim ve Katılım

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF INTERACTION BETWEEN NATIONAL CULTURAL POLICIES AND SOCIAL INCLUSION STUDIES TOWARDS IMMIGRANTS IN EUROPEAN' CITY MUSEUMS

Aybike Sevüktekin

July, 2019

Migration is a global issue that affects economic, social and cultural life. In Europe, where one third of the world's immigrant population is located, efforts are being made to develop inclusive cultural policies that respect cultural diversity and diversity and promote intercultural dialogue. The museums, “institution in the service of society and its development”, represent the diversity and focus on equal access and participation for all with an understanding of the inclusive museum. The fact that cultural policies and museums turn to the concepts of immigration and inclusion almost at the same time, has brought the idea of whether there is an interaction between them. The aim of this thesis is to investigate the effects of cultural policies on the inclusion studies of European city museums towards immigrants. In order to examine this, the scope of the dissertation is limited to Europe as it is one of the most migrant-receiving continents. As a museum type, city museums have been chosen because of the fact that migrants are mostly intense in the city and migrants became one of the main target groups at city museums works especially after CAMOC determined one of its main themes as “Immigration and City Museums”. Among the European countries, Denmark, England, Italy and Germany were chosen as examples of different structures in the centralized and decentralized systems and it was decided to examine the relationship between the cultural policies of the selected countries and the city museums in their capitals with document and literature review methods. Countries' approaches to migration and social inclusion in forming cultural policies, regional and international treaties effective in forming these policies, responsibilities of local governments and how these policies are reflected in museums and inclusiveness studies of city museums are examined. As a result of the investigation; despite the aim of the European Union to establish common cultural policy principles related to migration and social inclusion in cultural studies, it is observed that each country sets different priorities and objectives in cultural policies depending on their social, cultural and political life. It is seen that there are connections between museums and cultural policies based on how migration and social inclusion have place in the cultural policies and the works of the national museum associations and it is seen that all of these influence the varieties of city museum activities on migrants.

Key Words: City Museums, Migration and Museums, Migrants and Museums, Cultural Diversity, Social Inclusion, Cultural Policies, Cultural Access and Participation

ÖN SÖZ

Bu tez araştırmasının konusu, 21. yüzyılın en önemli meselelerinden biri olan göçün, artık insanların bir yerden başka bir yere gitmesinin ötesinde, toplumsal ve kültürel değişimlere neden olan bir olgu olarak görülmesinin ve bu meselenin müzelerin de temel problemlerinden biri olması nedeniyle ortaya çıkmıştır. Göçün, kültür politikalarında ve müzelerde nasıl ele alındığının incelenmesi doğrultusunda tez kapsamı, en çok göç alan kıtalardan biri olan Avrupa ve göçle ilgili çalışmalar yürüten en etkin müze türlerinden biri olan kent müzeleri ile sınırlandırılarak, Avrupa kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları ile ulusal kültür politikaları arasındaki etkileşimin incelenmesine karar verilmiştir.

Bu konuyu oluşturmamda, Università degli Studi di Napoli 'L'Orientale'de kendisinden aldığım, Akdeniz Kültür ve Post-Kolonyal Çalışmaları dersi ile bana ilham veren Sayın Prof. Iain Chambers'e öncelikle çok teşekkür ederim. Bu tez çalışması süresince hiçbir zaman desteğini, yardımını ve paylaşımını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Kadriye Tezcan Ahmehmet'e ve tüm Müzecilik Yüksek Lisans Programı hocalarıma ve bölüm arkadaşlarıma,

Tez sürecimde beni destekleyen Mithra İstanbul ekibine ve Yeşim Karteler'e,

Tez araştırmamda bana katkı sağlayan Doç.Dr. Seza Sinanlar Uslu ve Doç.Dr. Gökçe Dervişoğlu Okandan'a, Roma Müzesi'nde Rhome Sguardi sergisinin küratörü Claudia Pecoraro'ya teşekkür ederim.

Sadece teze sınırlı kalmayıp, hayatımın her anında sevgilerini ve desteklerini hep hissettiğim başta babam Prof.Dr. Mustafa Sevüktekin, annem Melek Sevüktekin, ablam Miray Arslan ve yüksek lisans sürecinde İstanbul'daki yaşamımda bana destek olan Küçüközkan ve Durmuş ailelileri olmak üzere, tüm aileme ve akrabalarımın teşekkür ederim. Son olarak, Napoli'den İstanbul'a uzanan bu süreçte her zaman yanımda olan, beni motive eden ve yardımlarını benden esirgemeyen bütün dostlarıma ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

İstanbul; Temmuz, 2019

Aybike Sevüktekin

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
2. BÖLÜM: GÖÇ, KÜLTÜR, KÜLTÜR POLİTİKALARI VE MÜZELER	8
2.1. Göç ve Göçmen Tanımları	8
2.2. Göç ile İlgili Kültürel Kavramlar	10
2.2.1. Kültürel Çeşitlilik.....	10
2.2.1.1. Kültürel Çeşitliliğin Yönetilmesi ve Kültürlerarası Diyalog	12
2.2.1.2. Müzeler Açısından Kültürel Çeşitlilik	14
2.2.2. Kültürel Erişim ve Katılım.....	15
2.2.3. Kapsayıcılık.....	18
2.2.3.1. Müzeler Açısından Kapsayıcılık	19
2.2.3.2. Kapsayıcı Müze.....	20
2.3. Kültür Politikası	21
2.4. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç ve Kültür Odaklı Çalışmaları	27
2.4.1. UNESCO	27
2.4.2. ICOM	29
3. BÖLÜM: AVRUPA KÜLTÜR POLİTİKALARINDA GÖÇMENLERE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR VE MÜZELER	33
3.1. Avrupa Kültür Bileşeni ve Göç.....	33
3.2. Avrupa Birliği Kültür Politikası Genel Çerçevesi	34
3.2.1. Avrupa Kültür Gündemi	35
3.2.2. Avrupa Kültür Çalışma Planları.....	36
3.2.2.1. Avrupa Kültür Forumları	37
3.2.2.2. Avrupa Birliği Kültür Programı	39
3.3. Avrupa Birliği Göç ve Müze ile İlişkili Ağlar ve Projeler	40

3.3.1. NEMO	40
3.3.2. MeLa	41
3.4. Avrupa Ülkeleri Kültür Politikalarında Göç ve Göçmenlere Yönelik Yaklaşımlarının Müzelerle Yansıması	42
3.4.1. Danimarka	43
3.4.2. İngiltere	48
3.4.3. İtalya.....	54
3.4.4. Almanya	57
4. BÖLÜM: AVRUPA KENT MÜZELERİNDE GÖÇMENLERE YÖNELİK KAPSAYICILIK ÇALIŞMALARI VE KÜLTÜR POLİTİKALARI	62
4.1. Kent Müzeleri, Göçmenler ve Kapsayıcılık.....	63
4.1.1. Kent Müzeleri, Göç ve Göçmenler	65
4.1.2. Kent Müzelerinde Kapsayıcılık.....	66
4.2. Araştırma: Avrupa Kent Müzelerinin Ulusal Kültür Politikaları ile İlişkili Olarak Göçmenlere Yönelik Kapsayıcılık Çalışmaları.....	67
4.2.1. Amaç ve Kapsam	67
4.2.2. Yöntem.....	67
4.2.3. Örneklem Tanımı	68
4.2.4. Bulgular ve Değerlendirme	69
4.2.4.1. Kopenhag Müzesi	69
4.2.4.2. Londra Müzesi	73
4.2.4.3. Roma Müzesi	80
4.2.4.4. Friedrichshain & Kreuzberg Müzesi.....	83
4.2.5. Sonuç.....	86
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA	94
ÖZ GEÇMİŞ.....	103

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Avrupa’da Kültür Politika Hedeflerinin Dönemsel Değişimi	24
--	----

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ACE	:Art Council of England / İngiliz Sanat Konseyi
AKY	:Açık Koordinasyon Yönetimi
CAMOC	:International Committee for the Collections and Activities of the Museum of Cities / Uluslararası Kent Müzeleri Aktiviteleri ve Koleksiyonları Konseyi
DCMS	:Department for Culture, Media and Sport /Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı
DMB	:Deutscher Museumbund / Alman Müze Birliği
FHXB	:Freidrichshain & Kreuzberg Museum / Freidrichshain & Kreuzberg Müzesi
ICOM	:International Council of Museums / Uluslararası Müzeler Konseyi
IOM	:International Organization of Migration / Uluslararası Göç Örgütü
MA	:Museum Association / Birleşik Krallık Müzeler Birliği
MeLa	:European Museums in the Age of Migration / Göç Çağında Avrupa Müzeleri
MLA	:Museums, Libraries and Archives/ Müzeler, Kütüphaneler ve Arşivler Komitesi
MIBAC	:Ministero per I Beni e Le Attivita Culturali /Kültürel Miras ve Etkinlikler Bakanlığı
NEMO	:Network of European Museum Organisations / Avrupa Müzeler Örgütsel Ağı
ODM	:Organisationen Danske Museer / Danimarka Müze Birliği
UNESCO	:United Nations, Education, Science and Cultural Organizations /Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1. GİRİŞ

Göç, tüm dünyada ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı etkileyen ve önemi giderek artan küresel bir mesele haline gelmiştir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nın *2018 Dünya Göç Raporu*'nda, 2015 yılında dünya nüfusunun %3,3'ünün 244 milyon rakamla uluslararası göçmenden oluştuğu ve bu sayının gelecek yıllarda daha da fazla olacağı tahmin edildiği belirtilmektedir (IOM, 2017a, 13). Göçün günümüzdeki tanımlanması, 19. yüzyılda etnik ve kültürel birliklerin temsili olan ulus-devletlerin kurulmasıyla ortaya çıkan ulusal sınırlar ve vatandaşlık kavramlarıyla oluşturulmuş, 20. yüzyılda küreselleşmenin sağladığı ulaşım ve haberleşme imkanlarıyla yeni bir boyut kazanarak hareketlilik olarak anlandırılmıştır (Kaya, 2018a; İçduygu, 2012).

Yoğun göç hareketliliklerinden en çok etkilenen kıtalardan biri, dünya göçmen nüfusunun üçte birinin yer aldığı Avrupa'dır. Dünyada en çok göç alan yirmi ülke arasında Avrupa Ülkeleri'nden Birleşik Krallık, Almanya, Fransa, İspanya ve İtalya bulunmaktadır (IOM, 2017b, 18). Avrupa kıtasında göç hareketlilikleri savaşlar, sömürgecilik anlayışı ve küresel ticari ilişkiler nedeniyle her zaman var olan bir olgu iken, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası daha fazla önem kazanmıştır. 1950'lerden günümüze kadar olan süreçte göç türleri ve toplumsal algı yaşanan siyasal, ekonomik ve toplumsal olaylardan etkilenerek farklılık göstermiştir. 1950'li ve 1960'lı yıllarda göç hareketliliklerinin artmasındaki en önemli nedenlerden biri, savaş sonrası yeniden inşa ve sanayileşme sürecine giren Avrupa'nın yabancı işçi alımlarına başlamasıdır. 1970'lerde işgücü göçüyle Avrupa'ya gelen göçmenler için aile birleşimi süreci yaşanmış ve bu dönemde göçmenlere yönelik ilk kez toplumsal tepkiler ortaya çıkmıştır. Irkçılık ve sosyal dışlanma bu dönemin göçmen karşıtlığı hareketleridir. 1973 yılında yaşanan ekonomik kriz etkisiyle iş gücündeki gerileme ve göçmen alımların durdurulması, 1970'lerde göçmenlerin kendi ülkelerine geri dönmelerine yönelik politikaların uygulanmasında etkili olmuştur. 1980'lerde ise Avrupa ülkelerinde geçici olarak kabul edilen yabancı işçilerin, aile birleşimiyle kalıcı göçmen statüsüne geçmişlerdir. Geçici göçmenden kalıcı göçmene geçiş, göç

olgusunun Avrupa için daha önemli hale getirmiştir. Bu dönemde ayrıca mültecilik olgusu da ortaya çıkmıştır. 1990'larda ise Avrupa'da işgücü göçü kaynaklı ikinci nesil göçmenler ortaya çıkmasının yanı sıra Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle dağılan devletlerden Avrupa'ya yoğun göç akınları gerçekleşmiştir. Bu dönemde küreselleşme etkisiyle ulaşım ve iletişim teknolojilerin gelişimi de Avrupa'da göç hareketliliklerini arttırmış ve hızlandırmıştır. 2000'lerde ise Irak Savaşı, Arap Baharı ve son yıllarda halen daha devam eden Suriye İç Savaşı nedeniyle çok sayıda müslüman göçmen ve mülteci Avrupa'ya gelmiştir. Bu göç hareketlilikleri Avrupa'da İslamafobi (müslüman göçmenlere olan karşıtlık) ve göçmenlerin tehlikeli olma algısını ortaya çıkarmıştır. Bunun en önemli nedeni ise İslamcı terör gruplarının, Londra, Madrid ve Paris gibi Avrupa'nın önemli başkentlerinde gerçekleştirdikleri terör eylemleridir. (İçduygu, 2012; Canatan, 2013).

İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze farklı nedenlerle gelen göçmenlere ev sahipliği yapan Avrupa'da demografik değişimler söz konusudur. Göç hareketlerinin etkisiyle Avrupa'da farklı etnik kökenlere, kültüre ve dile sahip grupların ortak bir tarih, kültür ve dil yaratmaya dayalı ulus-devlet anlayışı giderek yok olmaya ve yerini kültürel çeşitliğin tanınmasına ve temsil edilmesine ağırlık veren kültürlerarası yaklaşıma bırakmaya başlamıştır. Avrupa'nın kültürel çeşitliliği ele alındığında bu çeşitliliğin; çok eskiden beri Avrupa'da yaşayan yerli azınlıklar (Katalanlar, Frizler vs), Avrupa dışı ülkelerden gelen uluslararası göçmenler ve Avrupa Birliği (AB) içinde serbest dolaşım hakkından kaynaklı Avrupa kökenli göçmenlerden oluştuğu görülmektedir (Canatan, 2008, 81).

AB ve Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından yürütülen kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog çalışmalarıyla, toplumların bu konuda bilinçlendirilmesine odaklanılarak çeşitliliklere ve farklılıklara saygı duyan, katılımcı ve kapsayıcı kültür politikaları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Kültür politikalarının temel ögesi olan kültürel çeşitlilik kavramının ortaya çıkışında Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yaşadığı demografik ve toplumsal değişimler etkili olmuştur. Kültür politikaları gibi, müzelerde de göç ve kapsayıcılık kavramlarının yer almaya başladığı görülmektedir. Ünsal (2012,13) müzelerin kapsayıcılığı, eşit erişim ve katılımı geliştirmeye yönelik çalışmalarını, 20. yüzyılın son dönemlerindeki ekonomi politikaların, sosyal devlet tartışmalarının, siyasi fikirlerin ve toplumsal hareketlerinin kültürel yaşamı etkilemesiyle

bağdaştırmaktadır. Müze ve toplum ilişkisini yansıtan çalışmalarda, çok kültürlü toplumlarda toplulukların müzelerde temsili ve ulus-devletlerin kültürel çeşitliliği ve yeni kimlik yapılarını ele almadaki yetersizliklerine karşı değişimler yaşandığı görülmektedir. Bu değişimler müzelerin toplumsallaşmasına ve kapsayıcılık, sosyal adalet, toplumsal uyum, katılım ve eşitlik gibi konulara odaklanmalarına etkili olmuştur.

Uluslararası Müzecilik Konseyi (ICOM) tarafından 1974 yılından itibaren “toplum yararına hizmet eden kurumlar” olarak tanımlanan müzeler, bu tanım ile sosyal ve kültürel roller üstlenmiş olup, göçün beraberinde getirdiği kültürel çeşitliliğin yönetilmesinde de etkin rol oynamaktadır. Böylece, kapsayıcı müze anlayışıyla çeşitliliğin temsili, herkes için eşit erişim ve katılım imkânına odaklanan müzecilik anlayışı ortaya çıkmış ve müzeler sosyal ve kültürel değişimlerin getirdiği sorunların ele alındığı önemli alanlar olmuşlardır. Kültür politikalarında ve müzelerde, göç hareketliliklerinin etkisiyle değişen kültürel önceliklerin ve hedeflerin eş zamanlı olarak ele alındığının görülmesi, müzelerde göçmenlere yönelik çalışmalar ile kültür politikaları arasında bir etkileşimin olup olmadığına dair bir düşüncenin oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, Avrupa kent müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları ile ulusal kültür politikaları arasındaki etkileşimin incelenmesi olarak belirlenen konu daha önce Avrupa’da yapılan çalışmaların neler olduğunun ve ne gibi eksiklikler olduğunun tespit edilmesiyle başlanmıştır. Uluslararası çalışmalar kapsamında, Göç Çağında Avrupa Müzeleri Projesi (MeLa) yayınları, Uluslararası Kent Müzeleri Aktiviteleri ve Koleksiyonları Konseyi’nin (CAMOC) yayınları ve konferansları, UNESCO ve ICOM’un yayınlar başta olmak üzere, AB kültür gündemi ve projelerinde, uluslararası müzecilikle ilgili dergilerde yer alan makalelerde göç, müze ve kapsayıcılık çalışmalarına çokça yer verildiği görülmüştür. Ancak Avrupa’da değişen göç algısının etkisiyle paralel olarak değişen kültür politikaları ve müzelerde kapsayıcılık anlayışı arasındaki ilişkiye ağırlık verilmediği veya yer verilse de kapsamlı bir araştırma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle, bu araştırma için müzelerde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarının ortaya çıkmasında etken olan faktörlerin ve kültür politikalarıyla etkileşimin araştırılmasının önemli olduğu düşünülmüştür.

Bu tezin amacı, Avrupa kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarına kültür politikalarının etkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda,

Avrupa kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarına neden olan faktörler, ülkelerin kültürel politikaları oluşturulurken göç ve kapsayıcılığa ilişkin yaklaşımları, bu politikaları oluşturmada etkili olan bölgesel ve uluslararası antlaşmalar, yerel yönetimlerin sorumlulukları ile tüm bu politikaların müzelere yansımalarının nasıl olduğu incelenmiştir. Avrupa ülkeleri kültür politika içeriklerinin en güncel olarak yer aldığı Compendium Avrupa Ülkeleri Kültür Politikaları Araştırmaları online platformunun raporları dikkate alınarak yönetim modelleri açısından merkezîyetçilikten federal sisteme çeşitlilik gösteren ülkeler seçilmiştir. Bu ayrıma odaklanılmasındaki nedenler; farklı sistemlerde müzeler ölçeğinde kültür alanında hangi kurumların sorumlu olduklarını ve kent müzelerinin doğrudan bağlı oldukları yerel yönetimlerin ulusal kültür politikalarındaki yerini görmektir. Bu doğrultuda merkezîyetçi sistemde Danimarka, yarı merkezîyetçi sistemde bölgesel otoriteleri olan İngiltere, yine yarı merkezîyetçi sistemde ancak federal sisteme yönelen İtalya ve federal sistemin olduğu Almanya seçilmiştir. Yönetişim sistemine göre belirlenen ülkelere kent müzeleri örnekleri ise genel olarak göçün en yoğun yaşandığı yerler olan başkentlerden seçilmiştir. Başkentlerde yer alan kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarının iyi uygulama örnekleri arasında yer almaları da göz önünde bulundurulmuştur. Bu önceliğin sağlandığı; Danimarka'nın başkenti Kopenhag'dan Kopenhag Müzesi, İngiltere'nin başkenti Londra'dan Londra Müzesi, İtalya'nın başkenti Roma'dan Roma Müzesi ve Almanya'nın başkenti Berlin'den Freidrichschain & Kreuzberg Müzesi tez kapsamında belirlenen araştırma sorularına göre incelenmiştir. Bu doğrultuda "Avrupa kent müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarını, ülkelerinin kültür politikaları etkilemekte midir?" ana araştırma sorusu üzerinden şu alt sorular ele alınarak tez çalışması yürütülmüştür;

- Avrupa ülkelerinin ulusal kültür politikalarında göçmenlere yönelik kapsayıcılık yaklaşımlarının, ülkelerindeki müzelerde gerçekleştirilen çalışmalara yansımaları nelerdir?
- Avrupa kent müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları nelerdir?
- Avrupa kent müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları ile ülkelerinin ulusal kültür politikaları arasında bir ilişki var mıdır?

Bu araştırma, günümüzde en çok göç alan kıtalardan biri olması ve yaşanan göç hareketliliklerin kültür politikaları ve kültürel etkinliklerde yansımalarının görülmesi

sebebiyle Avrupa kıtası ile sınırlandırılırken, müze türleri arasından da kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarının incelenmesine karar verilmiştir. Kent müzelerinin seçilmesinin iki önemli nedeni bulunmaktadır: İlki, göç olgusunun önce bireyleri ve toplumları, daha sonra da yaşadıkları kentleri oldukça etkilemesi nedeniyle göçmenlerin, özellikle CAMOC'un ana temalarından birini "Göç ve Kent Müzeleri" olarak belirlemesinden sonra, kent müzelerinin en temel çalışmalarının yapıldığı hedef kitlelerden biri olmasıdır. İkinci neden ise, kent müzelerinin bağlı oldukları yerel yönetimlerin, AB yerellik ilkesi doğrultusunda kültür politikaları ve yönetiminde etkin olmasıdır.

Türkiye'deki kent müzeleri, Türkiye'de göç algısının ve yaşanan göç hareketliliklerin Avrupa'dan farklı olması, kültür politikaların hala tam anlamıyla oluşturulmamış olması ve Türkiye'de diğer ülkelere denk İstanbul ya da Ankara gibi merkez şehirlerde hala bir kent müzesi olmaması durumlarından dolayı tez kapsamında ele alınmamıştır. Ancak sonuç ve öneriler kısmında, Türkiye'deki büyükşehirlerin nüfus dağılımı profiline uygun bir örnek olan Bursa Kent Müzesi örneğinden, Türkiye'deki kent müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarının oluşturulması ve/veya geliştirilmesi adına öneriler sunulmuştur.

Bu tez çalışması literatür taramasına ve doküman inceleme yöntemlerine bağlı olarak 1990'lardan günümüze kadarki süreçteki müzecilikle ilgili uluslararası hakemli dergiler (Museum International, Museum and Society, Curator: The Museum Journal ve The International Journal of Inclusive Museums), UNESCO, ICOM ve IOM gibi uluslararası sivil toplum örgütlerin yayınları ve online kaynakları, Avrupa Birliği Antlaşmaları, Avrupa Komisyonu Çalışma Raporları, Compendium Avrupa Ülkeleri Kültür Politikaları Araştırmaları online platformu, Avrupa Komisyonu'nun 7.Çerçeve Programı kapsamında finanse edilen MeLa projesinin kitap serileri, CAMOC yayınları ve online kaynakları, örnek ülkelerin müzecilik kurumları olan İngiltere Müzeler Birliği, Alman Müze Birliği ve Danimarka Müze Birliği'nin tüm online kaynakları ve kent müzelerinin web sayfaları incelenmiştir.

Bu tez çalışmasının önemi göç ile ilgili müzecilik çalışmalarının, disiplinler arası bir bakış açısıyla incelenerek, Avrupa coğrafyasında göç sebepli kültürel çeşitliliğinin devletlerin bu olgulara yönelik kültürel açıdan nasıl politikalar izledikleri ve en önemlisi kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarının ulusal kültür politikalarından etkilenip etkilemediğine yönelik veriler sunmasıdır. Bu

çalışma hazırlanırken göç hareketliliğinin birçok farklı neden ve durumdan meydana gelmesi sebebiyle kültür politikalarının oluşturulmasında ve toplumların göçlere yönelik yaklaşımlarında farklılıklar olduğu görülmüştür. Göç ve kapsayıcılık kavramlarının anlamlandırılmasındaki zorlukların yanısıra kültürel çeşitliliğinin yönetiminde kültür politikalarının yetersiz kalması müzelerin toplum-göçmen arasında aracı olma görevinde zorlanmasına neden olmaktadır.

Tez giriş ve sonuç kısmı da dâhil olmak üzere toplam beş bölümden oluşmaktadır. Tezin kavramsal çerçevesini oluşturan *İkinci Bölüm*'de *Göç, Kültür, Kültür Politikaları ve Müzeler* başlığı altında ilk olarak göç ve göçmen tanımları yapılmıştır. Göçle ilişkili olarak gündemde olan kültürel kavramlar; kültürel çeşitlilik ve yönetimi, kültürel erişim ve katılım ve kapsayıcılık hem politikalarda hem de müzeler açısından nasıl ele alındıkları da dikkate alınarak tanımlanmıştır. Daha sonra ise kültür politikaları incelenmiştir. Bu bölümde son olarak Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları, UNESCO ve ICOM'un göç, 'kültürel çeşitlilik', 'kültürel erişim ve katılım' ve 'kapsayıcılık' kavramlarına yönelik bildirimleri ve sözleşmeleri incelenerek müzeler açısından da öne sürdükleri tavsiye ve önerilere yer verilmiştir.

Üçüncü Bölüm'de *Avrupa Kültür Politikalarında Göçmenlere Yönelik Yaklaşımlar ve Müzeler* başlığı altında Avrupa Birliği Kültür Politikası genel çerçevesi; 'göç', 'kültürel çeşitlilik', 'kültürel erişim ve katılım' ve 'kapsayıcılık' kavramlarının öne çıktığı Avrupa Kültür Gündemi, Kültür Çalışma Planları ve Platformları incelenmiştir. AB kapsamında kültür boyutunun farklı sektörler altında da yer alması ve Avrupa Birliği Göç ve Müze ile İlişkili Ağlar ve Projeleri kapsamında Avrupa Müzeler Ağı (NEMO) ve MeLa projesi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bütün bu politika çalışmalarının, programların ve projelerin müzelere yansımaları AB üye devletlerinden İngiltere, Almanya, Danimarka ve İtalya'nın kültür politikaları özelinde incelenmiştir.

Tezin ana araştırma sorusu olan "Avrupa Kent Müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarında ülkelerinin ulusal kültür politikalarının etkisi ne olmaktadır?" ise *Dördüncü Bölüm*'de *Avrupa Kent Müzelerinde Göçmenlere Yönelik Kapsayıcılık ve Kültür Politikaları* başlığı altında ele alınmıştır. İlk olarak kent müzeciliğinin göçmenler ve kapsayıcılıkla olan ilişkisi, CAMOC'un göç ve kent müzeleri ana teması ve çalışmalarına da odaklanarak incelenmiştir. Daha sonra tezin alt soruları "Avrupa Kent Müzeleri'nde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları

nelerdir?” ve “Avrupa Kent Müzeleri’nde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları ile ülkelerinin ulusal kültür politikaları arasında bir ilişki var mıdır?” , AB Üye Devletleri’nden İngiltere, Londra’dan Londra Müzesi; Almanya, Berlin’den Friedrichshain & Kreuzberg Müzesi; Danimarka, Kopenhag’dan Kopenhag Müzesi ve İtalya, Roma’dan Roma Müzesi örnekleri üzerinden incelenmiştir.

Sonuç ve öneriler kısmında ise tez kapsamında belirlenen araştırma sorularının cevaplanmasıyla elde edilen veriler değerlendirilmiş, Türkiye’de genel olarak göç ve kültür politikalarının durumuna değinerek, Türkiye’deki ilk ve en önemli kent müzelerinden biri olan Bursa Kent Müzesi’ne ileriye yönelik çalışmaları için öneriler sunulmuştur.

2. BÖLÜM: GÖÇ, KÜLTÜR, KÜLTÜR POLİTİKALARI VE MÜZELER

Tezin kavramsal çerçevesi olan bu bölümde öncelikle, tez kapsamında çokça yer verilen göç ve göçmen kavramları ve göçle ilişkili olarak gündemde yer alan kültürel kavramlar olan ‘kültürel çeşitlilik’, ‘kültürel erişim ve katılım’ ve ‘kapsayıcılık’ tanımlanacaktır. Bu kavramların tanımlamaları yapılırken hem AB’nin politikalarında hem de müzelerde nasıl ele alındıkları ve yorumlandıkları dikkate alınacaktır. Daha sonra, kültür politikasının tanımı ve özellikle Avrupa’daki yönetim modelleri açısından değişen yapısı açıklanacaktır. Bu bölümde ayrıca, kültür alanında önemli rol oynayan uluslararası sivil toplum kuruluşları: UNESCO ve ICOM’un ‘göç’, ‘kültürel çeşitlilik’, ‘kültürel erişim ve katılım’ ve ‘kapsayıcılık’ kavramlarına yönelik bildirimleri, sözleşmeleri, müzelere yönelik tavsiye kararları ve önerileri incelenecektir.

2.1. Göç ve Göçmen Tanımları

Sözlüklerde yer alan göç ve göçmen tanımlarının dışında hukuki, idari, bilimsel ve istatistiksel alanlar da dâhil olmak üzere göçle ilgili temel terimlerin çeşitli tanımları bulunmaktadır. Göç ile ilgili sabit ve herkes tarafından kabul edilen bir tanımın bulunmamasıyla beraber çeşitli tanımlar yaygın olarak kabul edilmiş ve geliştirilmiştir (IOM, 2017a, 14). Özdal (2018, 33) göçün zaman, irade ve mekânsal olgular dikkate alınarak tanımlandığı belirtmektedir. IOM’un hazırladığı ve Bülent Çiçekli tarafından Türkçeleştirilen *Göç Terimler Sözlüğü*’nde göç hareketliliği “süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların bireysel ya da grup halinde buldukları devlet içerisinde veya uluslararası bir sınırı aşarak yer değiştirmesi” olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2009, 22). Avrupa Komisyonu, 2015 AB göç portalında göçü, “AB üyesi olmayan bir devletten gelen kişi veya kişilerin, AB üyesi devletlerin topraklarında belli bir süre ikamet etmesi hareketi olarak” tanımlamaktadır (Özdal, 2018,7-8). UNESCO’da benzer bir tanımla göçü, birey ve grupların ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel faktörler ya da kişisel istekler doğrultusunda, gönüllü veya zorunlu olarak; belirli bir süre için veya kalıcı olarak;

buldukları devlet içerisinde veya uluslararası sınırları aşarak yer değiştirme hareketleri olarak tanımlamaktadır (UNESCO, [14.04.2019]). Bütün bu tanımların dışında Kaya (2018) göçü herhangi bir yerden başka bir yere insanların kültürlerini ve beklentilerini taşıması olarak yorumlamaktadır. Göçün, bugünkü anlamının, geçmişteki tanımlamalardan farklılaştığını ve bu değişimin ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesinden ötürü olduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda göç çalışmalarında yeni kavramların artık ortaya çıktığını ve yeni göç tanımlamasında, göçmenlerin hem reel hem de sanal anlamda aynı anda iki yerde olabilme durumlarını ulus aşırı göç (trans-migrant) tanımıyla daha doğru bir şekilde yapılabileceğini belirtmektedir.

Göç olgusundaki farklı tanımlamalar gibi göçmen kavramı da kurumlar ve devletlerce yürütülen politikalar, sosyal ve kültürel yapı doğrultusunda farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. IOM'a göre göçmen ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirmeye yönelik kişinin kendi iradesiyle başka bir bölgeye ve ülkeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsayan bir terimdir (IOM, 2009, 22). Göç ve nüfus hareketlilikleri genel olarak doğal, ekonomik, siyasal ve sosyal sebeplerden ötürü gerçekleşmektedir. Buna bağlı olarak göç türleri bireylerin kişisel nedenlerine ve yasal statülere bağlı olarak düzenli/düzensiz, kontrollü/kontrolsüz ve serbest/zorunlu göç olarak sınıflandırılmaktadır. Göçle ilgili ülkelerin tabi olduğu net bir tanım olmadığı için ülkeler göç politikalarında ve istatistiklerinde göç türlerini ele alırken değişikliklere gidebilmektedirler (UNESCO, [14.04.2019]). Avrupa Komisyonu ise göçmeni “vatandaşı olduğu yerin dışında istemli veya istemsiz bir şekilde bir yılı aşkın bir süre kalmak niyetiyle yer değiştiren kişi olarak” tanımlamıştır.

Göçmen tanımı yapılırken mülteci tanımıyla bazen bir arada da kullanılabilir. Bu beraber kullanım ev sahibi ülkede her iki kavramında, yabancıyı çağrıştırmasından dolayıdır. Bu iki tanım her ne kadar benzer içerikli olarak kullanılsa da ya da zorunlu göçmen türleri altında mültecilik yer alsa da iki kavram arasında ortaya çıkma sebepleri ve ev sahibi ülkelerde uygulanacak politikalardan kaynaklı ayrımlar söz konusudur. IOM mülteciyi ırk, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korunmasından yararlanmak istemeyen kişi olarak tanımlamaktadır. (IOM, 2009,

43). Göçmen ve mültecilerin arasındaki en önemli farklardan biri mülteciler kendi ülkelerini bir zorunluluk veya zulümden ötürü terk ettikleri için uluslararası antlaşmalarla koruma altında olan kişilerken, göçmenler daha çok kendi iradeleriyle daha iyi bir yaşam kalitesi için başka yerlere giden ve kendi ülkelerinin koruması altında olan kişilerdir. Mülteciler ev sahibi ülkeler tarafından ülkelerine geri gönderilemezken, göçmenler ev sahibi ülkelerinin entegrasyon politikalarına bağlı olarak ülkelerine geri gönderilebilirler (Özdal, 2018, 18) .

2.2. Göç ile İlgili Kültürel Kavramlar

Küreselleşen dünyada göç hareketlilikleri farklı kültürden gelen birey ve grupların etkileşim içinde olma ve bir arada yaşama zorunluluklarına neden olmaktadır. Ekonomik, siyasi, sosyal veya kültürel açılardan bu zorunluluklar toplumlarda uyum sorunlarına ve çatışmalara sebep olmaktadır (Aksoy, 2012, 293). Bu sorunların giderilmesi için kültürel çeşitlilik ve farklılığın tanınması ve yönetilmesi, kültürlerarası iletişimin kurulması, herkese eşit şekilde kültürel erişim hakkının verilmesiyle katılımcılığın ve kapsayıcılığın sağlanması gerekmektedir. Göçün sosyal ve kültürel sonuçlarının etkisiyle gündeme gelen ‘kültürel çeşitlilik’, ‘kültürel erişim ve katılım’ ve ‘kapsayıcılık’ kavramları farklı disiplinlerin ve kurumların dikkatini çekmekte ve odak noktaları haline gelmektedirler. Tez çalışmasında ele alınan kültür politikalarında ve müzelerde çokça yer alan bu kavramlar tanımlanırken, AB üye devletlerini ilgilendiren bölgesel ve uluslararası antlaşmalarında ve sözleşmelerinde ele alınış şekillerinin yer verilmesinin yanı sıra müzecilik açısından da nasıl ele alındıklarına değinilecektir.

2.2.1. Kültürel Çeşitlilik

Kültürel çeşitlilik (*cultural diversity*) tanımlanırken kavramın içeriğini oluşturan kültürün öncelikli olarak tanımlanması gerekmektedir. Kültür kavramı, kendi içinde çeşitli ve farklı alanları kapsamaması ve sürekli bir değişim içinde olmasından ötürü çoklu bakış açılarıyla tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun (TDK, [29.04.2019]), kültürün toplumsal bilim açısından tanımlanmasını “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” olarak ele almaktadır. UNESCO kültürü

tanımlarken, toplumun veya bir sosyal grubun kendine özgü manevi ve maddi özelliklerinin yanı sıra entelektüel ve duygusal etkisini de tanımda yer vermektedir. Ayrıca kültürü, sadece kültürel üretimlerle bağdaştırmayarak, yaşamın merkezinde bir kavram olduğunu vurgulayan “yaşam tarzları, birlikte yaşama şekilleri, değerler sistemleri, gelenekler ve inançları kapsamı” özelliğini tanımında yer vermektedir. Ek olarak UNESCO, kültüre saygı göstermeyi ve korumayı, insan hakları meselesi olarak da görmektedir (UNESCO, [20.04.2019]).

UNESCO, 2005 yılı Sözleşmesi'nde yer alan 4. Maddesi'nin tanımlar kısmında kültürel çeşitliliği, grupların ve toplumların kültürlerinin, gruplar içinde ve topluluklar arasında ve içinde aktardıkları çok yönlü ifadeler olarak tanımlamaktadır (UNESCO, [22.04.2019]). Türkiye'de kültür politikaları çalışmaları yürüten İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı (IKSV) 2016 yılındaki raporda kültürel çeşitliliği şu şekilde tanımlamaktadır;

“Kültürel çeşitlilik, binlerce yıllık tarihin bir ürünü ve tüm halkların dilleri, fikirleri, yaratımları, etkinlikleri aracılığıyla var ettikleri bir olgudur. Çok boyutlu bir kavram olan kültürel çeşitlilik, bir toplumda farklı kültür, inanç ve dilden bireylerin bir arada yaşamasını, kimliklerin ve farklılıkların sürekli bir şekilde yeniden tanımlanmasını sağlar. Dolayısıyla, barışçıl bir toplumun ve içinde şekillenen vatandaşlık kavramının temel taşıdır (IKSV, 2016, 18).”

Kültürel çeşitlilikle ilişkili olarak çalışmalar yürüten Karadeniz ise *Müze, Kültür ve Toplum* kitabında kültürel çeşitliliği, “ilk aşamada belirli bir kültürel sınıflandırma olarak görünse de farklı kültürlerin varlığını ve geniş birlikteliğini temsil eden” bir kavram olarak belirtmiştir (Karadeniz, 2018, 19).

Bu tanımlardan yola çıkarak kültürel çeşitliliğin temel hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesini sağlayan bir kavram olduğu söylenebilir. Göç hareketliliklerin küresel bir mesele haline gelmesiyle beraber toplumlarda artan kültürel çeşitlilik ve farklılıklar özellikle yoğun göç alan ülkeler ve bölgelerdeki ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların yakından ilgilendikleri konulardır. Kültürel çeşitliliğin ve farklılıkların ifade edilmesi, korunması ve geliştirilmesi UNESCO ve AB'nin de gündemine taşıdığı ve çeşitli bildiriler ve düzenlemeler geliştirdiği olgulardır. UNESCO 2001 yılında Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi'ni ve 2005 yılında Kültürel İfadelerin Çeşitliliğin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'ni yayınlamaya, kültürel çeşitliliğin korunması ve kültürel farklılıklardan doğan ayrımcılığı önleme amacıyla, sözleşmeye tabi olan ülkelerin de bu konular çerçevesinde kültür politikalarını geliştirmeleri ve düzenlemelerini desteklemektedir.

UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'nin taahhütlerini yerine getirme zorunluluğu olan Avrupa Konseyi ve AB Üye Devletleri kültür politikalarında, kültürel çeşitliliğe önemli ölçüde yer vermektedirler. Bu politikalar kapsamında, kültürel çeşitliliğin yönetiminin nasıl olduğu, kültür üreticilerinin, dağıtıcıların ve izleyicilerin kültürel çeşitlilikle ilgili durumları ele alınmaktadır (CoE, ERICARTS, Boekmanstichting, [15.04.2019]).

2.2.1.1. Kültürel Çeşitliliğin Yönetilmesi ve Kültürlerarası Diyalog

Kültürel çeşitliliğin yönetimi konusunda çalışmalar kategorileştirilerek daha önceleri *asimilasyoncu (assimilation)* ve *çok kültürlülük (multiculturalism)* model bağlamında ele alınırken son yıllarda kültürlerarası iletişimin ön plana çıkmasıyla kültürlerarası diyalogun bir araç olarak kullanıldığı daha kapsayıcı ve katılımcı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Göç hareketlilikleriyle artan kültürel çeşitliliğin yönetiminde en fazla başvurulan stratejilerinden biri olan asimilasyoncu yaklaşım, azınlık ve göçmenleri ötekileştirmekte olup, kültürel aidiyetlerinden vazgeçmelerini talep ettiği bu grupların toplumla uyumunu ve bütünleşmesini sağlamaya çalışarak kültürel farklılıkları ortadan kaldırmaktadır (Sackman, Peters ve ark. 2003'ten aktaran IKSŞ, 2018, 25). 1870-1945 yılları arasında Avrupa'da ulus devlet ve milliyetçilik söylemlerinde etkisinde azınlık ve göçmenlerin asimile edilme anlayışı geçerli olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinde göç ve kültürel çeşitliliğe yönelik yeni bir yönetim modeli olarak kültürel aidiyetin ve çeşitliliğin tanınması ve korunması stratejilerini savunan 'çok kültürlülük' yaklaşımı ortaya çıkmıştır (Kymlicka 1995; Kymlicka 2001'den aktaran IKSŞ, 2018, 26). Asimilasyoncu yaklaşımdan farklı olarak, bu yaklaşım ile azınlık ve göçmenlerin politik açıdan tanındıkları ve çoğunluğa karşı ayrıldıkları görülmektedir (AK, 2009, 19).

Kymlicka'ya göre (2012, 300) 1970'lerden 1990'ların ortalarına kadar Avrupa ülkelerinde hem devletler hem de uluslararası organizasyonlar tarafından kabul gören azınlık haklarını arttırmayı amaçlayan çok kültürlülük politikası uygulama eğilimi varken, 1990'ların ortalarından sonra bu politika geri tepmiş; ulus devlet, tek millet, üniter vatandaşlık ve hatta asimilasyon politikaları geri dönmüştür. Günümüzde çok kültürlülük, birçok Avrupa ülkesinde güçlü bir muhalefetle karşı karşıya kalmaktadır. Avrupa, etnik-kültürel olanlara değil, sivil değerlere dayalı yeni bir uluslar-üstü

hükümet biçimi olarak Avrupa Birliği'nin gelişmesiyle etnik, kültürel ve dini milliyetçiliğin üstesinden gelme olanağına sahiptir. Bununla birlikte, Avrupa Birliği'nin inşasının “köklere” ve “Avrupa kültürünün” tarihsel baskınlığına kıyasla barışçıl bir uluslararası ilişkiler sistemi için evrensel değerleri ve önerileri olması gerektiği anlamına gelmektedir. Kültürel çeşitliliğe saygılı bir sivil milliyetçilik arayışı, Avrupa ülkelerinin çoğunluğunun açıklanmış hedefidir, ancak birçok Avrupa ülkesindeki uygulamalar bu tür bir gerilim ile çelişmektedir. Avrupa'da, bir toplum içindeki farklılıklar, ulusal azınlıklar ve göçmenler arasındaki farklılıkları dikkate alan genel bir vizyonun olmaması çok kültürlülüğün uygulanmasında bir gerilemeye neden olmaktadır (Campani, 2004, 62).

Çok kültürlülük açısından bu gerilemenin temel nedenlerinden biri de çoğunluğu oluşturan ev sahibi toplum üyelerinin çok kültürlülüğün yaşam biçimlerini tehdit etmesinden korkmalarıdır. Ayrıca, çok kültürlülüğün farklı grup ve toplulukları tanıması ve çoğulculuğu teşvik etmesinin beraberinde getirdiği ayrıştırma tehlikesinin de dikkate alınmasıyla 2003 yılında yayınlanan Opatija Bildirisi'nde bu paradigma geçersiz sayılmıştır (IKSV, 2018, 11). Kültürel çeşitliliğe yönelik bu bildiri de çok kültürlülük modelinin “kültürleri ve toplulukları ayırdığını ve bunları, sosyal davranış ve kültürel genellemelerin grupların statülerine göre belirlendiği durağan bir konumda kategorize ederek damgaladığı” belirtilmiştir.

Bu bağlamda, asimilasyoncu ve çok kültürlülük modellerinin tek başlarına uygulanmaları durumunda kültürel çeşitliliğin yönetiminde istenilen sonuca ulaşamadığı görülmektedir. AB içerisinde de yürütülen çalışmalarda kültürel çeşitliliğin yönetilmesine dair eski yaklaşımlar yetersiz bulunmaktadır. Her ne kadar Avrupa'da göç önemli bir mesele olarak görülse de göçün sosyal ve kültürel sonuçlarından biri olan kültürel çoğulculuk artık Avrupa toplumunun bir dokusu haline gelmiştir. Görmezden gelemeceği bu gerçeklikle Avrupa, kapsayıcı toplumlara ulaşmak için yeni bir model arayışına girmiş ve kültürlerarası yaklaşımı benimsemiştir (AK, 2009, 20).

Daha önceki stratejilerin uygulanabilir tarafları olan “asimilasyondan birey üzerine odaklanma” ve “çok kültürlülüğün de kültürel çeşitliliğin tanınması” dikkate alınarak yeni bir yaklaşım olarak *Kültürlerarasılık (Interculturalism)* ortaya çıkmıştır. Bu modeli diğerlerinden ayıran en önemli özelliği herkes için eşit hak ve özgürlükleri ile kültürlerarası diyalogu uyum ve bütünleşme çalışmalarında ön plana çıkarmasıdır.

Kültürlerarası diyalog (intercultural dialogue), birey ve toplumlarda karşılıklı olarak farklılıkları tanıma, saygı gösterme ve anlayış sağlamada etkilidir. Çeşitliliğin yönetimi açısından kültürlerarası diyalog, iş birliklerin oluşturulmasını, sosyal ve kültürel hayatta katılımcılığın artırılmasını, hoşgörünün hâkim olduğu kapsayıcı toplumların oluşturulmasını hedeflemektedir. Kültürlerarası diyalog, Avrupa Konseyi'nin ana hedefleri arasında olan “insan haklarının, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün korunması ve ilerletilmesine” katkı sağlamasından ötürü geliştirilmekte ve sürdürülmektedir (AK, 2009, 20-22).

Sonuç itibariyle Avrupa Konseyi *Kültürlerarası Diyalog İçin Beyaz Kitabı*'nda kültürel politikalarda ve kültür boyutunun etkili olduğu diğer politikalarda kültürel çeşitliliğin ancak çeşitliliğe değer veren bir politik kültürün, insan hakları ve temel özgürlüklerin ve fırsat eşitliğinin eşit bir şekilde sağlanmasıyla demokratik bir şekilde yönetilebilir olduğunu öne sürmektedir. Bu doğrultuda önceki uygulamalar da dikkate alınarak kültürlerarası diyalogun güçlendirildiği politikalar geliştirilmektedir (AK, 2009, 26-28).

2.2.1.2. Müzeler Açısından Kültürel Çeşitlilik

Kültürel çeşitlilik kavramının müzecilik açısından ne anlama geldiği ve ne tür çalışmalar yapıldığına dair Eithne Nightingale ve Richard Sandell (2012, 1) *Müzeler, Eşitlik ve Sosyal Adalet* antolojilerinde; yirmibirinci yüzyıl müzelerin odaklandıkları konuların kültürel çeşitlilik, eşitlik, insan hakları ve sosyal adalet olduğunu ve bu konular üzerinde politikalarını ve pratiklerini tekrardan yapılandırmakta olduklarını belirtmektedirler. Müzeler kültürel çeşitliliği farklı hedef kitlelerine ulaşmak, müzeleri herkes için erişilebilir yapmak ve daha önce temsil edilmeyen birey grupların temsili olarak anlamlandırmakta ve bu doğrultuda amaçlar belirlenerek kültürel çeşitlilikle bağlantılı amaçlar müzeler tarafından oluşturulmaktadır.

Müzeleri kültürlerarası diyalog mekanları olarak ele alan Avrupa Konseyi (2009, 34-35) müzelerin, “Ortak insanlık adına, şu ya da bu etnik ya da ulusal topluluğun tarihteki hakimiyetini yansıtan seçici hikayelere karşı çıkma ve çeşitli geçmişlerden gelen bireylerin birbirini tanıması için faaliyet alanı sunma potansiyeline” sahip olduğunu belirterek, Avrupa vatandaşlığındaki çoğulculuk anlayışında da müzelerin etkili kurumlar olabileceğine de değinmektedir.

UNESCO ve ICOM'un ortak çalışmalarıyla yayınlanan 2015 yılı Müze ve Koleksiyonların Çeşitlilikleri ve Toplumdaki Görevlerinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Tavsiye Kararı ile kültürel çeşitliliğine yönelik müzelerin iletişim ve sosyal rollerinin geliştirilmesi adına öneriler belirtilmiştir.

Ceren Karadeniz'in (2018, 7) *Müze, Kültür ve Toplum* kitabında belirttiği üzere "Kültürel çeşitlilik, müzelerin toplumsal işlevlerini gerçekleştirirken önemle üzerinde durdukları çağdaş bir olgudur". Ayrıca kültürel çeşitlilik, farklı birey ve grupların sahip oldukları kültür unsurlarını ve bileşenlerini tanımayı teşvik eden bir yaklaşımdır. 21. Yüzyıl'da müzelerin toplumsal işlevinin ön plana çıkmasıyla, "demokratik, insan haklarına saygılı ve çoğulcu bir kuruluş" olarak kendilerini geliştirmektedirler (Karadeniz, 2018, 7).

Padmini (2009, 81'den aktaran Karadeniz, 2018, 139-140) kültürel çeşitliliğin müzelerde koleksiyonlarda, sergilerde ve işgücünde yer alabileceğine değinmiş, Sandell'de (2000, 236'dan aktaran Karadeniz, 2018, 140) Padmini'yi destekler nitelikte müzelerin kültürel çeşitlilik yönetiminin, müze ve koleksiyon programları, izleyiciler ve işgücü olmak üzere üç farklı seviyede gerçekleştirebileceğini öne sürerek şu şekilde kategorize etmiştir:

- Müze ve koleksiyon programlarının çeşitliliği; koleksiyon oluşturma ve sergileme sürecinde katılımlı, işbirlikçi bir politika benimseme ve farklı topluluklarla etkinlikler planlamak.
- İzleyici çeşitliliği; izleyici geliştirme süreçlerinde toplumda öne çıkarılmayan ve göz ardı edilen gruplara odaklanmak.
- İşgücü çeşitliliği; personel seçiminde ve organizasyonun güçlendirilmesinde olumlu ve kalıcı sonuçlar geliştirmek.

2.2.2. Kültürel Erişim ve Katılım

Birbirleriyle yakından ilişkili olan erişim ve katılım kavramları, kültürel erişim ve katılım (*cultural access and participation*) olarak bir arada da kullanılmaktadır. Bu tez kapsamında da 'kültürel erişim ve katılım' olarak kavramlar beraber kullanılacaktır. *Erişim* kavramı, yeni izleyicilerin mevcut kültürü kullanmalarına, geleneksel olmayan izleyicilere kapılar açarak, böylece daha önce bir dizi erişim engelleri nedeniyle daha önce erişilmesi zor olan bir teklif veya mirasın tadını çıkarmalarına odaklanır. Katılımla ilgili durum ise karar verme, yaratıcı süreçler ve

anlam inşasında izleyicinin kültürel teklifin planlanmasında ve yaratılmasında aktif bir muhatap olarak, danışılacak kişi olarak tanınmasıdır (OMC, 2012, 7). Temel olarak sanatsal veya kültürel faaliyetlerin izlenmesi yoluyla katılım ve kültürel politikaların yönetiminde yer almayı talep eden sivil katılım olmak üzere iki farklı katılım şekli vardır (Chalier, 2009, 18).

Kültürel yaşama daha geniş katılım, dünyanın farklı ülkelerindeki ulusal kültür politikalarının önem verdikleri bir meseledir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan Kültürel hayata katılma hakkı ile kültür insan hakları kapsamına alınmış olup, konuyla ilişkin 27. Madde'de kültürel yaşamda yer almanın toplumun yaşamın tümüne erişimi anlamına geldiği ve farklı nedenlerden dolayı, insanların kültürel faaliyetlere katılmaktan dışlanabileceği ve marjinalleşmesine neden olabileceği belirtilmektedir. Kültürel erişimin reddedilmesi, insanların eşitlik koşullarında tatmin edici bir şekilde bir arada bulunma seviyelerinin sürdürülmesi için önemli olan sosyal ve kültürel bağlantıları geliştirmeleri için daha az olasılıkla sonuçlanabilir (OMC, 2012, 12). Avrupa Konseyi'nin de temel amacı insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün temel değerlerine saygı göstererek kıtanın tamamında ortak bir demokratik ve yasal alan yaratmaktır. Bu hedeflerle ilgili olarak, 2012 Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından "Kültürel yaşamda yer alma hakkı ve birey olarak tanınma" insan hakları sistemi için çok önemli olduğu belirtilmiştir (CoE, ERICARTS, Boekmanstichting, [20.04.2019]).

Erişim ve katılım politikaları, az temsil edilen grupların belirlenmesi, katılımlarını arttırmaya yönelik girişimlerin veya programların tasarlanması ve uygulanması ve engellerin kaldırılması yoluyla eşit kültürden yararlanma fırsatlarını sağlamayı amaçlamaktadır (OMC, 2012, 7). Kültürel erişimi ve katılımı etkileyen engeller bulunmaktadır. Bu engeller; fiziksel, mali, coğrafi, iletişim ve kültürel engeller olarak gruplandırılmaktadır. İletişim ve kültür engelleri kültürde erişimin ve katılımın önündeki en büyük engellerdir. Bu engeller birey ve toplumların ilgi alanlarına, önceliklere ve yaşam tercihlerine ve kültürel kuruma karşı hissettikleri olumlu ya da olumsuz atmosfere bağlıdır. Aslında, kültürel içerikler deneyimsiz kullanıcılar için korkutucu olarak algılanmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında aidiyet duygusunun hissedilmemesi, girilen kültürel ortamda davranışsal normların bilinmemesi ve en önemlisi anadili ya da bildiği bir dil olsa bile çoğu kültür

kurumunun kullandığı ağdalı ve akademik dili anlamaması etkilidir (OMC, 2012, 53).

Müzeler açısından kültürel erişim ve katılımcılık incelendiğinde, katılımın sadece bir müze ziyaretiyle sergi gezmekle sınırlı kalmadığı görülmektedir. Müzelerde katılım aynı zamanda izleyicinin bir sergi tasarımında, etkinliğin geliştirilmesinde ya da bir projenin uygulanması gibi müze etkinliklerinin her sürecinde de yer almasıdır. Serginin geliştirilmesi ve tasarımı, etkinliğin geliştirilmesi ve uygulanması, müzenin tanıtımı ve bir projenin tasarım ve uygulama süreçlere dâhil olmasıdır. Nina Simon (NEMO, 2016, 20), müze profesyonellerinin, katılımcıların ve halkın çerçevesi ve desteklenen bir değişim biçiminde yer aldığı “katılımcı müze” kavramını ana hatlarıyla belirtmektedir. Kurumun katılımcılarıyla ve halkla olan ilişkisine, katılımı tam olarak yer alan ve onlara ne kadar kontrol verildiğine bağlı olarak, farklı katılım derecelerini katkıda bulunan, işbirlikçi, birlikte yaratan ve misafirperver katılım olarak gruplandırmaktadır. Ayrıca müzeler içinde ziyaretçilere yönelik katılımcılığın geliştirilmesi adına şu aşamalara dikkat edilmesi gerektiğini belirtir; ziyaretçiler ilk önce içeriği tüketir, ardından içerikle etkileşime girer; sonra kendi çıkarlarını kurumun geniş kitlelerinin çıkarlarıyla ilişkilendirir; daha sonra benzer ilgi alanlarını ve etkinliklerini paylaşan diğer ziyaretçiler ve müze çalışanları ile irtibat kurur ve son olarak kurumu katılım potansiyeli zenginleştiren bir sosyal mekân olarak görür.

Rand'e göre (2002, 158'den aktaran Karadeniz, 2017, 24-25) müze ziyaretçisi doğrudan katılımı ilişkili “Konfor, uyum, hoş karşılama, eğlence, sosyalleşme, saygı, iletişim, öğrenme deneyimi, seçenek ve kontrol, sorgulama, meydan okuma, güvenilirlik ve yenilenme” haklarına sahiptir ve müzelerde etkin katılım beş ayrı aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki bilgilendirme süreci altında izleyiciye sorunlar, alternatifler veya fırsatları anlamları adına nesnel bilgileri sağlamaktır. İkinci aşama danışma sürecidir ki bu aşamada analizler ve tercihler hakkında izleyiciden geribildirim alınır. Dâhil etme olarak geçen üçüncü aşamayla izleyici ihtiyaçlarının ve isteklerinin anlaşılması adına doğrudan izleyiciyle çalışılır. Bunlardan sonraki aşama da iş birliği içine girerek izleyici ile beraber alternatiflerin karar verilmesi ve son aşama yetkilendirme ile son kararı izleyiciye bırakmaktır.

Müzecilikte erişim, çok farklı boyutlara ulaşmıştır. Çeşitli izleyici kitlesine göre daha sıcak bir kurumsal ortam yaratma anlayışı söz konusudur. Müzelerde erişim ve

katılımın sağlanmasındaki en önemli katkı sunulan bilgilerin ulaşılabilirliğinin saklanması ve müzelerin kapsayıcı bir hale getirilmesidir.

2.2.3. Kapsayıcılık

Kapsayıcılığın tanımlanması için öncelikle kavramın ortaya çıkmasında etkili olan karşıtı sosyal dışlanma terimi ele alınacaktır. Böylece kapsayıcılık kavramının nasıl ve neden ortaya çıktığı da anlaşılacaktır. Sosyal dışlanma bir toplumsal parçalanma sürecini ve birey, toplum ve devlet arasındaki bağların aşınmasını tanımlamak için 1974'te ilk olarak Fransa'da kullanılmaya başlanmıştır (Silver, 1995'ten aktaran Sandell, 2003, 45). Sosyal dışlanma kavramının farklı ülkelerde de akademik, siyasal ve profesyonel alanlarda kullanımının artmasıyla popülerlik kazanması, tanımlanması ve anlamlandırılması ele alındığı içeriğe göre değişmektedir (Sandell, 1998, 403). De Haan (1998'den aktaran Sandell, 1998, 405) sosyal dışlanmayı sosyal bütünleşmenin karşıtlığı hem bir devleti hem de süreci ve geleneksel açıdan yoksulluk ve yoksunluğu ifade eden çok boyutlu bir kavram olarak anlamlandırmaktadır. Walker (1997'den aktaran Sandell, 1998, 410) sosyal dışlanmaya ilişkin en geniş tanımlamayı getirmekte ve kavramı sadece ekonomik, siyasal ve sosyal boyutta ele almanın yetersiz olduğunu belirtmektedir. Sosyal dışlanmanın bir kültürel boyutunun da ortaya koyduğunu açıklayarak, kavramının kültürel açıdan yorumlanmasında temsil edilme, erişim ve katılım öğelerinin yer aldığını dile getirmektedir.

Kapsayıcılık ve sosyal dışlanma kavramları uygulandıkları ve ele alındıkları ortama bağlı olarak çok çeşitli şekillerde anlamlandırılmakta ve yorumlanmaktadır (Sandell, 2003, 45). Kapsayıcılık, yoksulluk ve sosyal dışlanmayla mücadele olarak adlandırılmasının yanı sıra herkese eşit fırsatların sunulduğu ve çok yönlü süreç olarak, toplumun her üyesine ekonomi, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda karar alma sürecinde aktif olarak katılma imkânı sağlanması olarak da yorumlanmaktadır (UNDESA, 2009, 3). Slooten'a (2018, 40) göre kapsayıcılık, çağdaş toplumun kültürel çoğunluğu ile sosyo-kültürel yönetiminin ilişkisine odaklanmaktadır. Kapsayıcılık, yeni fikirler sunarak, toplumsal yenilenme sürecine yardımcı olmaya, bireylerin tanınmasına ve bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Karayılıanoğlu, Arabacıoğlu, 2016, 87).

Kapsayıcılık, toplumların tekdüzeliğe bağdaştırılmasından öte tüm çeşitliliklerin ve farklılıkların kabul edilerek bir birlik oluşturma düşüncesini destekleyen kavramdır.

Bu doğrultuda, sosyal ve kültürel politikalarda kapsayıcı toplumların oluşturulmasında gerekli olan faktörler şunlardır:

- İnsan haklarına, özgürlüklerine ve hukuka saygı gösterilmesi
- Kişilere ve topluluklara toplumda yer almalarında güvenliği sağlanması
- Kamu, sosyal, ekonomik ve siyasal etkinliklere ayırım gözetmeksizin herkesin katılım göstermelerinin teşvik edilmesi
- Güçlü bir kamusal yapının oluşturulması adına yeni yöntemler geliştirilmesi
- Kapsayıcı katılımların geliştirilmesi adına kamu altyapılarının ve kurumlarının erişilebilirliğini sağlanması
- Kültürel çeşitliliğin tanınması ve tolerans gösterilmesi (UNDESA, 2009, 8-11).

Therborn'a göre (2007'den aktaran UNDESA, 2009, 12-15) kapsayıcılık bireyselden küreselliğe uzanan farklı seviyelerden ve kültürel, siyasal, sosyal, çevresel, fiziksel ve yasal gibi birçok farklı boyutta ele alınabilen bir kavramdır. Kapsayıcılık, görünürlük, dikkate alınma, sosyal etkileşimlere erişim, haklar ve tam katılım için kaynaklar sağlanmasının yer aldığı beş basamaklı bir süreçten oluşmaktadır.

2.2.3.1. Müzeler Açısından Kapsayıcılık

Kapsayıcılığın kültürel açıdan yorumlanırken öne çıkan özellikleri bireylerin öz saygısını, öz kararlılığını ve sosyal ilişkilerini arttırmasıdır. Bu açıdan da özellikle müzelerin kapsayıcılığı teşvik eden kurumlar olarak görülmesi anlayışı yaygındır. Müzeler, kapsayıcı örgütler olma yolunda kültürel açıdan sosyal dışlanmayla mücadele etmektedirler (Sandell, 1998, 410) Müzeler ve kültür kurumlarının, birey ve toplumların dışlanacağı olası durumları engelleme ya da etkisini azaltma gücü vardır. Bu açıdan yola çıkılarak müzelerin bireysel, toplumsal ve topluluklar seviyelerinde kapsayıcılığa katkı sağladıkları güncel tartışma konusudur. Müzelerin birey topluluklar üzerinden farklı etkileri bulunmaktadır. Müzeler bireyler üzerinden küresel gelişimin desteklenmesi, güven sağlanması ve yaratıcılığın teşvik edilmesini sağlarken, topluluklar üzerinden de toplumda kendilerini tanımlamalarına yardımcı olunması, özgüvenlerinin arttırılması ve toplum içinde ilişki kurmalarına imkânlar oluşturmaktadır. Müzelerin bu etkisi göz önünde bulundurularak kapsayıcı toplumun oluşturulmasında müzeler toleransı ve kültürlerarası saygıyı sağlama potansiyelindedir (Sandell, 2003,45).

Müzelerde kapsayıcılığın ele alınması çıkan kültürel çeşitlilik, eşitlik, küreselleşme ve çok kültürlülük gibi post kolonyal meselelerin müzeleri etkilemesi sonucu ortaya çıkmıştır ve giderek yaygınlaşmaktadır. Müzeler açısından kapsayıcılığın temel odağı, müze koleksiyonuna erişilebilirliği arttırmak, müze eğitiminin ve sergi sunumlarının anlaşılmasını sağlamaktır. Ayrıca, müzeler hitap ettikleri toplumlarla birlikte çalışmaları, toplumların temsil edilmesinin yanı sıra her türlü etkinlik, çalışma ve karar alma süreçlerinin de katılım göstermelerinin sağlanması kapsayıcılığın gerekliliklerindedir (Slooten, 2018, 40).

2.2.3.2. Kapsayıcı Müze

Müzelerin sosyal dışlanmayla mücadele, kültürel çeşitliğin tanınması ve korunması, demokratikleşme gibi süreçlerde yer alması *kapsayıcı müze (inclusive museum)* anlayışını ortaya çıkarmıştır. Kapsayıcı müzelerin amacı kültürel kapsayıcılığı bir basamak olarak kullanarak toplumda dışlananların temsil edilmesi, katılımlarının teşviki ve erişilebilirliğin sağlanmasını başarmaktır (Sandell, 1988, 410).

Müzelerin sosyal dışlanmayla mücadele, kültürel çeşitliğin tanınması ve korunması, demokratikleşme gibi süreçlerde yer almasıyla kapsayıcı müze (*inclusive museum*) anlayışının ortaya çıktığını dile getiren Sandell (1988, 410), bu anlayışın amaçlarını, kültürel kapsayıcılığın bir basamak olarak kullanılması ve özellikle müzelerin temsil edilmeyen gruplara ilişkin izleyici gelişim çalışmalarıyla temsil, erişim ve katılım konularına ilgi göstermesi olarak açıklamaktadır.

Galla (2016, 304) ise kapsayıcı söylemin birden fazla sesi, birden çok kesişme noktası ve karmaşık bir kültürel ve paydaş toplulukları bağına sahip olmasından ötürü kapsayıcı müze için ortak bir fikir birliği sağlamayacağını belirtmektedir. Tanımlanma süreci devam eden kapsayıcı müzeyi; ilişkisel yönleri ile insanları ve miraslarını bir araya getirecek bir dil yaratma süreci; ortak otoriteyi anlama ve uygulama ilişkisi ve toplulukların kültürlerine içinden ve dışından bakış sağlayarak ortak bir saygıyı yaratma şeklinde yorumlamaktadır.

Kapsayıcı Müze “toplum yararına olan” müzelerin toplumu geliştirmek adına müze izleyicisine daha fazla sosyal fırsatlar sunmasıdır. Kapsayıcı müze anlayışında müze insan odaklı bir yaklaşımı savunur ve müzelerde toplumun dâhil edilmesine ilişkin müze ziyaretçisi terimi yerine “müze izleyicisi” terimin kullanılmasını müzelerin

gelişimine ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bir etken olarak görür (Karayılanoğlu, Arabacıoğlu, 2016, 87).

2.3. Kültür Politikası

Topuz (1998,7) kültür politikasını, “bir ülkede kültürlerin ve kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesi için kültürle ilgilenen devlet kurumlarının, başkanlıklarının, yerel yönetimlerinin, sivil toplum örgütlerinin, vakıfların, derneklerin, üniversitelerin, kültür alanına izledikleri politikalar” olarak tanımlamaktadır. Eagleton (2005, 75’ten aktaran Karadeniz, 2018, 36) kültür ile politika arasında önemli bir bağ olduğunu ve kültürün politikanın ürünü olduğunu belirtmektedir. Topluma nasıl bir kültür sunulacağı, var olan kültürün nasıl geliştirileceği, toplumda yer alan farklı kültür gruplarının nasıl temsil edileceği konularında politikayı karar alma mekanizması olduğunu dile getirmektedir. Kültür politikasının ortaya çıkışındaki amaçlar; kültürel aktivitenin korunması ve geliştirilmesi ile vatandaşların kültüre eşit erişimin sağlanmasıdır (Merger, 2010, 2). Kültür politikasının temel olarak kültürün koşulları, materyali ve aynı zamanda kültürel üretim ve tüketim alanındaki zaman ve mekândaki söylemsel belirlemeler hakkında olduğu söylenebilir (McGuigan, 1996, 22’den aktaran Yuzurihara, 2004, 67).

Kültür politikası terimi, UNESCO tarafından 1969 yılından beri uluslararası toplantılarda kullanılmaktadır. UNESCO (1969, 26-27) kültür politikasını “Devlet tarafından uygulanan kültürel faaliyetlere temel sağlayacak ilkeler, idari ve mali uygulamalar ve prosedürler” bütünü olarak tanımlamıştır.1960’lı yıllarda gündeme gelen kültür politikası ve bu konuya ilişkin çalışmalar 1970’lerde uluslararası düzeyde ele alınmıştır. UNESCO 1969’da Paris ve Dakar’da uzmanlık toplantıları düzenlenmiş ve kültür politikaları adlı bir dizi araştırma yayınlanmıştır. 1970’te Venedik Konferansı’nda ülkelerin kendi kültür politikalarını oluşturması gerektiğine vurgu yapılmış, devletin kültüre yönelik katkısı ile müdahalesi arasındaki sınırlar çizilmiştir (Karadeniz,2018,37). Eski UNESCO Genel Müdürü Rene Maheu kültür politikalarını 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Bildirgesi’nin 27. Maddesi’nde yer alan kültür yaşamına özgürce katılma hakkına, dayandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu yaklaşım kültürün demokratikleşmesini sağlayarak, kültürel demokrasinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. UNESCO 1972’de Helsinki’de

Avrupa Kùltür Politikaları Konferansı düzenlemiştir. Bu konferansta, Avrupa genelindeki kùltürel değişim ve iş birliğine odaklanılmış ve kùltürel iş birliğinin Avrupa'da güvenliğin, barışın sağlanmasında araç olacağı belirtilmiştir (Topuz,1998,13-14'den aktaran Karadeniz,2018,44). 1982 Mexico'da düzenlenen Dünya Kùltür Politikaları Konferansı'nda kùltürel kimlik, kùltürel gelişmenin boyutları, kùltür ve demokrasi, kùltürel miras, yaratıcılık, kùltürel etkinliklerin planlanması ve uluslararası kùltürel iş bilikleri gibi süreçlerde UNESCO'nun rolü ele alınmıştır (UNESCO Mexico City Declaration on Cultural Policies, 1982; Topuz, 1998, 17'den aktaran Karadeniz, 2018, 44).

Avrupa Konseyi 2000'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kùltürel Çeşitlilik Bildirgesini, UNESCO ise 2001'de Kùltürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesini yayınlamıştır. Avrupa Konsey, Avrupa Parlamentosu ile birlikte 2000 yılında Kùltür 2000 programını kabul etmiştir (Karadeniz, 2018, 45). Avrupa Konseyi, bu bildirgesinde kùltürel çeşitliliği: küreselleşmiş dünyada sürdürülebilir kùltür çeşitlilik için geliştirilen politikalar ve kùltür çeşitliliğin sürdürülmesi konularını ana başlık olarak ele alınmıştır. Avrupa Konseyi daha sonra Avrupa Çoklu Kùltürel Aidiyet Bildirgesi yayınlamıştır. 2006-2007 yılları arasındaki Kùltürel Kimlikler Paylaşılan Değerler ve Yurttalışlık Projesi'nin sonuçlarından biri olan bu bildirge kùltürel çeşitliliğin kabulü için önemlidir (Avrupa Belgesi, 2010, 5'ten aktaran Karadeniz, 2018 ,52). Bildirgede "Çoğulcu bir Avrupa" ve "Göç ve siyasi değişimle evirilen ve yeniden yazılan bir sayfa olarak Avrupa" söylemlerine yoğunlaşmaktadır. Çoklu kùltürel aidiyetin, yenilenen ve gelişen Avrupa yurttıalışının temel direği haline geldiği bu bildirgede görölmektedir (Karadeniz, 2018, 52).

Batı Avrupa ölkelerinin çoğunun 20. yüzyılın ikinci yarısında hazırladığı kùltür politika programları, devlet ile sanat ve politika ile kùltür arasındaki ilişkilerin çok yönlü tarihinin mirasına dayanmakta ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra demokratik refah devletlerinin yapılanmasından oluşan devlet müdahalesinin genel olarak yenilenmesi ile bağlantılı olduğu görölmektedir. Bu anlamda, çağdaş kùltür politikaları, sanatın devlet himayesine indirgenemezdir. Kùltür politikaları, ulusal siyasi ve kurumsal yapılara göre ve zaman içindeki değişimlerini takip ederek kendi gerekçelerini, uygulamalarını ve örgütlenme biçimlerini tanımlamışlardır. Bundan dolayı, kùltür politika rejimleri aynı zamanda ulusal kùltürel alanların modellerini,

yani sosyo-ekonomik yapılarını, iç hiyerarşilerini ve bunların içinde geçerli olan sanat ve kültür kavramlarını yansıtmaktadırlar (Dubois, 2013, 2).

Kültür politika rejimleri, ulusların inşası, ulusal tarihçelerine ve modern devletlerin yapımına göre farklılık göstermektedirler. Bir ulusun erken birleşmesini ve güçlü bir devletin inşasını gören ülkelerde, sanat ve kültür süreçle doğrudan ilişkili iken, daha yakın zamanda birleşmiş ülkelerde ulusun ve devlet inşasının tarihi tamamen farklı bir sonuca yol açmaktadır (Castelnuovo, Ginzburg, 2009). Kültürün, politik kullanımı günümüzde kültürel politika rejimlerinin kurulmasını engelleyen meşru olmayan miraslarla da sonuçlanabilmektedir. Bu, otoriter ve faşist rejimlerin sanatı ve kültürü manipüle ettiği ülkelerde meydana gelmektedir. Bu açıdan örnek olarak sanat sansürünün ve kültür yoluyla siyasi propagandaların yapıldığı Nazi Almanya'sı göz önünde bulundurulabilir. Ayrıca, İtalya, İspanya ve Portekiz gibi Akdeniz ülkelerinde otoriter rejimlerden sonra demokratik kültür politikalarının yapılmasının engellendiği ve kültürel mirasa odaklanan yaklaşımların yer aldığı görülmektedir. Çağdaş kültür politika rejimleri ise, çeşitli kültürleri ve politik yönlerini inceleyen ve kurumlar, finansman türleri ve örgütlenme biçimleri açısından çeşitli miraslar sağlayan bu çeşitli ulusal geçmişlerden kaynaklanmaktadır (Dubois, 2014, 4-5). Çağdaş kültür politikaları sadece ulusal kültürü değil, azınlık ve göçmen kültürlerinin de ele alınmasını vurgulamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde azınlık ve göçmenlerinin kültürlerinin de kamu politikası alanına dahil edilmesi, göçmenlerin topluma dahil edilmesi adına sembolik bir araç olarak hizmet vermektedir. Ancak, günümüzde kültür politikalarında göçmenlere yer verilmesi halen tartışılmakta olan bir konudur (Kiwan,2007'den aktaran Dubois, 2013,7).

Bonet ve Negier'in (2011, 4-5) oluşturdukları aşağıda yer alan tabloda tarihsel süreç içerisinde değişen kültür politikalarına egemen düşünce, müdahale edilen sektör ve belirtilmektedir. (Tablo 1) 19.yy.'dan 1945'e kadar eski hükümetlerin ulusal mirasa ve sanata bağlandığını ve ulusal kimliklerin inşası ile ilişkili olarak kültürel politikalar belirlendiği görülmektedir. 1945-1960 yılları arasında gündemde olan demokratik vatandaşlık meselesini ile popüler kültürle büyüyen politik tartışmalarla ilişkilendirilerek, sanatçılara yardım dağılımının kültürün sosyal pratiğindeki önemi göz önüne çıkmaktadır. 1960-1980 arasında daha toplumsallaşan politika hedefleri hakimken, 1980'lerde sosyal entegrasyon veya ekonomik kalkınma gibi yeni kültürel amaçlar vurgulanmaktadır. Günümüze kadar gelinen süreçte kültürel gelişiminde

dikkate alınmasıyla kültürel çeşitlilik, çok kültürlülük ve kültürel iş birlikleri de politikaların hedefleri arasında yer almaya başlamıştır.

Tablo 1: Avrupa’da Kültür Politika Hedeflerinin Dönemsel Değişimi

Dönem	Egemen Düşünce	Müdahale Edilen Sektör	Hedefler
19.yy-1945	Seçkin ve milliyetçi kültür varlığı	Arkeolojik kültür varlığı, kütüphaneler ve arşivler, güzel sanatlar	Koruma, ulusal kimlik oluşumu, kamusal eğitim, seçkin sanat formasyonu
1945-1960	Sanatsal	Güzel sanatlar ve çağdaş sanat, popüler kültür	Yüksek kültürün yayılması, demokratik yurttaşlık, yaratıcılık, nitelik ve ifade özgürlüğü
1960-1980	Sosyo-kültür	Geleneksel kültür, çok değerli donanımlar, popüler kitle kültür, iletişim araçları	Kültürel demokratikleşme, entegrasyon ve toplumsal bağdaşma, katılım ve kültürel demokrasi
1980-2000	İktisadi ve kültürel gelişim	Görsel-işitsel doğal ve dokunulmamış kültür varlığı, yeni iletişim teknolojileri, multimedya	Ev içi kültürel üretim ve dağıtım, tam istihdam, rekabet edebilirlik ve büyüme, kültürel çeşitlilik, çok kültürlülük, kültürel iş birliği

Louis Bonet, Emmanuel Negier, **The ends of national cultures? Cultural policy in the face of diversity** (International Journal of Cultural Policy, 2011) sayfa 4-5'ten uyarlandı.

Batı'daki ulusal kültürel politikalar, kendilerini uzun zamandır, insanlığın harika eserlerini mümkün olan en fazla sayıda insanın kullanımına sunma idealiyle sınırlandırılmaktadırlar. Kültürel demokratikleşme, politikaları popüler kültür, kültürel katılım ve alt kültürlere yer açan kültürel demokrasinin tanıtımıyla yavaş yavaş revize edilmeye başlanılmaktaydı (Chalier, 2009, 4). Savaş sonrası dönemde, Avrupa devletlerinin kültürel sorunlara katılımında istikrarlı bir artış görülmüştür.

1960'lara kadar, sanatla ilgili devlet katılımının artması, büyük ölçüde, politik yelpazenin her iki tarafından, sanatın medeniyet değerlerine uzun süre dayanan bir inanç ve buna bağlı olarak demokrasilere erişim arzusundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu inanca dayanan kültür politikaları, düşük giriş fiyatları bakımından öncelikli konulara yani erişim eğilimine yönelmişlerdir. 1960'lı yıllardan sonra, tüketim ile birlikte kültürel üretim, dağıtım ve analiz araçlarına erişimin artmasıyla ilgilenen kültürel demokrasi ilkesi, daha sonra kültürün demokratikleşmesi önceliği için canlandırılmıştır. Toplumun değişen doğası göz önüne alındığında, birçok Avrupa ülkesinde kültürel politika etrafında siyasi tartışmaları kutuplaşma eğiliminde olmuştur (Matarasso, Landry, 1999, 14).

1970'lerde ise Batı Avrupa ülkelerinde, kültürel faaliyetlerle demokratikleşme ve kültürel politikalarında gözlemlenen âdemi merkeziyetçilik kapsayıcılık fikri ile tamamlanmıştır. Kültürel çeşitliliğin tanınması, belirli grupların ihtiyaçlarının ve kültürel kurumlarının operasyonel uygulamaları ile birlikte kültürel politika söyleminde yer almaya başlamıştır. Kültürün demokratikleşmesi ve kültürel demokrasi düşünceleri topluluklarda sanat hareketi ve kültürün insanların yaşamındaki rolünü vurgulayan diğer sosyal hareketler tarafından desteklenmiştir. Kültürün ve ekonomik kalkınmanın bir aracı olarak kültürün ekonomik öneminin tanınmasına doğru bir kaymanın ardından, 1980'lerden bu yana bu fikirlere kültürel gelişme, kültürel vatandaşlık ve kültürel çeşitlilik fikirleri eşlik etmiştir. Günümüze kadar gelen süreçte, evrensel katılım ve insanları kültürel karar alma sürecine dahil etme kavramları zemin kazanarak ve politikalar için kilit kavramlar haline gelmiştir (Laaksonen, 2010'dan aktaran Avetisyan, 2014,14).

Kültür politikaları ile ilişkili önemli bir unsur ülkelerin merkeziyetçilik veya ademi merkeziyetçilik yapılarıdır. Devletin merkeziyetçiliğe yönelme eğilimi çok daha eskiye dayanan, hiyerarşik yapıyı destekleyen, kültürel alandaki üretim ve üretimin tek bir kültür bakanlığı tarafından yönetilen Fransa, bu açıdan en önemli örnek olmaktadır. Almanya, ise kültürel politikaya devlet müdahalesi konusundaki endişeleri nedeniyle savaş sonrası anayasada tüm kültürel konular şehir devletlerine verilmesine neden olmuştur. Avrupa'daki kültür politika pratiklerinde merkeziyet ve yerel yönetim arasında bir denge sağlanması ise 1945'lerde sanat konseylerinin kurulmasıyla İngiltere'de görülmüştür (Matarasso, Landry, 1999, 47-48). 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması, karar alma işleminin mümkün olduğu

kadar vatandaşa yakın yapılması gerektiğini belirtmekte ve AB'de yerellik ilkesinin uygulanmasına ön ayak olmaktadır. Bonet ve Negier (2003,2), kültür politikalarının merkezileşmeden yerelleşmeye olan geçişleri beş ayrı aşamaya ayırarak şu şekilde yorumlamaktadırlar;

“Devletler tek ya da başat müdahil olarak meşruluklarının, beş ayrı hareketten yola çıkarak tartışma konusu edildiğini gördüler. İlk hareket, ademi merkezileştirmedi; dolayısıyla, çoğu Avrupa ülkesinde kamu müdahalesinin çekim merkezinin bölgesel topluluklar yararına dönüşümüdür. İkincisi, yerel kültür stratejilerinin önemli ölçüde gelişimiyle ilgilidir. Üçüncüsü, Maastricht Anlaşmasından yola çıkarak, bazı kültürel müdahale eksenleri etrafında Avrupa çapında kamusal bir faaliyetin ortaya çıkışıdır. Dördüncüsü, özellikle, ticari olsun veya olmasın, özel alanın dinamikleri karşısında, kâr amacı gütmeyen kuruluş ya da vakıfların faaliyetleri dolayısıyla kamunun müdahalesinin yeriyle ilgilidir. Beşincisi ise, bizzat kamusal faaliyetin içinde, özel alandan ithal edilen yeni yönetim aygıtları arayışına bağlıdır.”

Matarasso ve Landry'e göre (1999,48) yerellik ilkesinin kültürel politikaya uygulanmalı, böylece yalnızca ulusal düzeyde olması gereken kararlar veya girişimler kültür bakanlığının sorumluluğunda, geri kalan kararlar ise bölgesel ve yerel yönetime devredilecek şekilde olmalıdır. Chalier (2009,5) kültürel çeşitlilik paradigmasının nasıl özümsemiştiği ve çoğu Avrupa ülkesinde hem yerel hem de ulusal düzeyde halihazırda oldukça yaygın olan kültürel politikalarla nasıl çarpıştığını ortaya koymaya amaçladığı *Avrupa Kentlerinin Kültür Politikalarında Kültürlerarasılık* araştırmasında, kültürel politikalar ile kültürel çeşitliliğin arasındaki çatışmanın; ülkenin toplumunu oluşturan halkların tarihine, bir ülkedeki bölgeselleşme veya siyasi ademi merkezizetiğe ve kamu otoritelerinde kültürel çeşitliliğin kurulma derecesine bağlı olarak farklı biçimlerde ortaya çıktığını belirtmektedir. Şehirlerde ve uluslararası düzeyde çatışmaların ve gerilimlerin gerçeği, kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog kavramlarının tanınmasını hızlandırdığı, kültürlerarasılığın bir hak olarak kültürel politikanın bir parçası olmasa da yerel veya ulusal olarak sosyal durum paydaşlarını düşünmeye zorladığını, kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalogun tanınmasıyla kültür politikalarının yeniden yapılandırma fırsatları olduğunu belirtmiştir.

Kültür politikasının örgütsel yapısı, sanat ve kültürün hassas ve son derece sembolik konularının nasıl yönetilmesi gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir. Cumming ve Katz'a göre ülkeler arasındaki kültür politikalarının farklılıkları, bu politikaları tanımlanmasında ve uygulanmasında sorumlu olan kurumlara göre çeşitlilik göstermektedir (Belfiore, 2004, 10). Örgütsel açıdan mimar devlet, patron devlet ve kolaylaştırıcı devlet olmak üzere üç ana devlet yapısı bulunmaktadır. Mimar devlet,

bakanlıkları merkezileştirmekte, hükümet içindeki belirli bir kültür departmanını, kültürel politika oluşturma için finansal, politik, bilgi ve sembolik kaynakların ağırlıklı bir bölümünü yoğunlaştırmaktadır. Bu modelin tam anlamıyla uygulayıcısı olan Fransa'dır. Patron devlet ise yarı-bağımsız kurumlar aracılığıyla fonlar dağıtımına bağlıdır. Bu yapı içinde İngiltere ve Sanat Konseyleri örnek olarak gösterilmektedir. Son olarak kolaylaştırıcı devlet yapısında, Almanya, İtalya ve İskandinav ülkelerinde olduğu gibi ne güçlü bir ulusal kültür bakanlığı ne de güçlü bir sanat konseyi bulunmaktadır. Mimar Devlet ve Kolaylaştırıcı Devlet yapıları genellikle Batı Avrupa ülkelerinin kültür politikalarında örgütsel olarak benimsediği modellerdir (Hillman-Chartrand, McCaughey, 1989'dan aktan Dubois, 2013, 15-16).

2.4. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç ve Kültür Odaklı Çalışmaları

UNESCO ve ICOM'un 'göç', 'kültürel çeşitlilik', 'kültürel erişim ve katılım' ve 'kapsayıcılık' kavramlarına yönelik yaklaşımlarının kültür politikalar ve müzelerle yönelik etkilerinin anlaşılması için, bu kavramlarla ilişkili olarak hazırladıkları bildiriler, sözleşmeler, tavsiye kararları ve önerileri incelenecektir.

2.4.1. UNESCO

Müzelerin toplumsal rolüne ilk kez Şili'de 1972 yılında düzenlenen Çağdaş Dünya'da Müzelerin Gelişmedeki Rolü başlıklı UNESCO toplantısı sonunda yayımlanan Santiago de Chile Bildirisi'nde yer verilmesiyle devam eden süreçte UNESCO müzelerin sosyal gelişim ve bütünleşmedeki değerini yansıtmaktadır. UNESCO Müzelerle ilişkin farkındalığını, küresel bir mesele haline gelen artan göç hareketleri neticesinde ortaya çıkan kültürel çeşitliliğe ilişkin bildirge ve sözleşmesinde de müzeleri "toplumsal bağların, sosyal dayanışmanın, vatandaşlık bilincinin geliştirilmesinde ve toplumsal kimliğin yansıtılmasında önemli görevleri olan kurumlar olarak" nitelendirerek sürdürmektedir (Karadeniz, 2017, 31).

2 Kasım 2001'de yayınlanan UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi'nde "Kültürel çeşitliliğin zaman ve mekâna bağlı şekillenmesiyle ortaya çıktığı ve bu çeşitliliğin birey ve toplumların kimliklerin özgünlüğünde ve çoğulculuğunda yansıtıldığı" ifade edilmektedir. Kültürel çeşitliliğin politik ifadesi olarak kültürel çoğulculuk kavramını kullanan UNESCO bu kavramı kapsayıcılığın, uyumun,

bütünleşmenin ve demokratik yapının önemli bir taşı olarak görür. Bu bildirmede ayrıca “eşit erişim ve tüm kültürler için ifade ve yayma araçlarına erişim olanağı, kültürel çeşitliliğin garantileridir” anlayışı benimsenmiştir. (UNESCO, [21.04.2019], 180/17).

UNESCO’nun 20 Ekim 2005, Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi’nde kültürel ifadelerin kültürel ifadelerin çeşitliliğini korumak ve geliştirme temel amacıyla birlikte kültürlerarasılığın teşviki ve diyalogun sağlanması, çeşitliliğe yönelik farkındalık çalışmaları yürütülmesi ve kültürel etkinlikleri ve hizmetlerinde çeşitlilik değerlerini tanınması ilk kez bu sözleşmeyle kabul edilmiştir (UNESCO, [22.04.2019], 179/177). Kültürel çeşitliliğin “barış ve güvenlik için vazgeçilmez” bir unsur olarak tanımlanması ve “insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak gerçekleştirilmesi için bir zorunluluk” olarak ele alınarak UNESCO sözleşmesinin prensiplerini belirlemiştir (IKSV, 2018, 10). Sözleşmede yer alan rehber ilkelerden üçüncü maddede ifade edilen “Bütün kültürler için eşit itibar ve saygı ilkesinde” kültürel ifadenin çeşitliliğinin korunması ve geliştirilmesi, azınlıkların da kültürlerinin dahil edilmesi gerekliliği dikkate alınmıştır. Bu sözleşmenin Tarafların Ulusal Düzeydeki Hakları olarak ifade edilen altıncı maddesinin e bendinde müzelerin kültürel çeşitlilikle ilgili rolü şu şekilde ifade edilmiştir:

“Kâr amacı gütmeyen örgütleri, kamu ve özel sektör kuruluşlarını, sanatçıları ve diğer kültür ustalarını, fikirlerin, kültürel ifadelerin ve kültürel etkinliklerin, malların ve hizmetlerin özgür şekilde değişimini ve dolaşımını geliştirmeye, desteklemeye ve faaliyetlerinde yaratıcı ve girişimci ruhu uyandırmaya teşvik etmeye yönelik önlemler; maddesi müzelerde kültürel çeşitlilik açısından önemlidir (UNESCO, [22.04.2019], 179/177).”

Kültürel çeşitlilik ve çok kültürlülük, UNESCO’nun yayınladığı bildirimler ve sözleşmelerde 21.yy’ın anahtar kavramları haline gelmişlerdir (Karadeniz,2018,18). 2009 yılında Kültürel Çeşitlilik ve Kültürlerarası Diyalog Raporu UNESCO tarafından yayınlanmıştır ve bu rapor UNESCO’nun 1960’dan 2000’e kadar yayınladığı çok sayıda tavsiye kararının sonucudur.

UNESCO 2011 yılında genel konferansının 36. Oturumunda, Brezilya tarafından müzelerin ve koleksiyonlarının korunmasına ilişkin bir taslak karar sunulmuştur. 2005 sözleşmesinde de miras ve kültürel çeşitlilikle ilgili mirasın korunması ve geliştirilmesi fikri yer alsa da 2011 yılında ele alınan mesela söz konusu durumların müzelerde nasıl ele alınacağı ile ilişkiliydi. Bu konferansın neticesinde 2012 yılında, Rio de Janeiro’da UNESCO Brezilya Müzeler Kurumu (IBRAM) ve ICOM

ortaklığında ilk ulusal toplantısını gerçekleştirmiştir. Bu toplantıda müzelerin toplumsal değişimin araçları, kültürel çeşitlilik forumları, örgün ve yaygın eğitim merkezleri olarak genel önemi, mevcut yasaların Üye Devletleri tarafından onaylanma hedefi, müze politikalarının sürdürülebilir gelişme, kapsayıcılık, bilgi ve iletişim teknolojilerin kullanımı açısından genişletmek, uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi ve müzelere adanmış önlemleri vurgulanarak müze ihtiyaçları tartışılmıştır 2013'te UNESCO 37. Genel Konferansı'nda misyonunu ICOM ile yakın bir ilişki içerisinde olmayı ekleyerek müzecilik alanında öncü bir kuruluş olma kararını sürdürmüştür (Mairesse, 2016, 96-98).

UNESCO 2015'teki 38. Genel Konferansı'nda Müze ve Koleksiyonların Çeşitliliklerini ve Toplumdaki Görevlerinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Tavsiye Kararı almıştır. Tavsiye Kararında, 21.yy. en önemli meselelerinde biri olan kültürel çeşitliliğin sağlanması ve korunmasında kültürlerarası iletişimin gerçekleştirildiği, eğitim ve öğrenim alanları ve toplum için var olan kurumlar olarak değerlendirilen müzelerin rolleri ele alınmaktadır. Bu Tavsiye kararında müzelerin temel işlevleri arasında iletişim ve toplumsal rolüyle ilgili öneriler belirtilmiştir. Müzelerin iletişim işlevini halka açık etkinlikler düzenleyerek, toplumda etkili bir rol oynayabilmek amacıyla ilgili kültürel aktiviteler, fiziksel veya dijital etkileşimlerde rol alarak iletişimin bütün amaçlarını kullanılması yönünde teşvik edilmektedir. Müzelerin toplumsal rolü ile ilişkin olarak ise tüm topluma seslenen ve toplumsal bağlanmanın, sosyal dayanışmanın, vatandaşlık bilincinin gelişmesinde ve toplumsal kimliğin yansıtılmasında önemli görevleri olan kurumlar olmalarını tavsiye eder. Ayrıca müzelerin sosyal dayanışma ve bütünleşmede etkin bir şekilde rol aldığını vurgulayarak müzelerin bu bilinçle hareket etmelerini önerir (UNESCO, [23.04.2019], 159/176).

2.4.2. ICOM

ICOM'un 1974 yılında "toplumun hizmetinde ve gelişmesinde" yer olan kurumlar olarak müze tanımında yaptığı değişiklikle başlayan toplumsallaşma anlayışı doğrultusundan 1980'lerde kültür ve kültürel çeşitlilikle ilişkili durumlar müzelere de yansımıştır. 1986'da müzeler için etik kuralların ortaya çıkmasıyla kültürel çeşitlilik meselesiyle genişleyen etik sorunlarına ilişkin durumlar yer almaktadır. 1990'lardan itibaren de kültürün mihenk taşı olarak görülmesi anlayışına ayrıca toplumsal

gelişmede rol alan kurumlar olarak müzelere yeni sorumluluklar eklenmektedir. Bu yeni sorumluluk beraberinde müzelerin daha geniş ve çeşitli bir toplumsal yapıyı temsil etme ihtiyacı da getirmektedir (Murphy, 2016, 24-27).

ICOM’ da kültürel çeşitlilikle ilişkili önemli adımların atılmasında 2010 yılında Şangay’da düzenlenen 25. Genel Kurul toplantısının önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu genel kurul sonucunda alınan resmi kararların ilki, sosyal gelişme için müzeler ile ilgili olarak Şangay Deklarasyonu’nda ICOM’un uluslararası müze tanımında 1974 yılında yaptığı önemli değişiklik olan ve ilk kez müzelerin sosyal açıdan değerlendirilmesiyle oluşturulan “müzeler toplum hizmetinde ve gelişmesinde” var olduğunun dikkate alınmasıyla belirlenmiştir. Bu kararın alınmasında önemli olan bir diğer durum ise ICOM’un müzelerin sosyal sorumluluklarını şekillendirmesinden bu yana dönüşüme uğradığını ve günümüzde tüm modern toplumların çoğulcu bir ortamda gelişmekte olduklarından göz önünde bulundurulmasıyla, müzelerin genişletilmiş etik sorumluluklarını ve ICOM’un müzeler için 2004 yılında hazırladığı Etik kurallarının ele alınmasıdır. Bu kararda müzelerin prensiplerinde ön plana çıkarmaları gereken gereklilikler şunlardır;

- Sosyal ve kültürel politikalarda çeşitliliğin tanınması ve saygı gösterilmesi
- Daha güçlü toplumların oluşturulması
- Müzelerin kapısının herkese eşit şekilde açılmasını vurgulanması
- Müzelerin kültürlerarası farkındalığın oluşturulması ve biçimlendirilmesinde etkili olması
- Farklı kültürlerin ve bireylerin de özgürce ve aktif olarak müzelerde yer almasını sağlanması (ICOM, 2010, 1-3).

Genel Kurul’da alınan ikinci resmi karar olan ICOM Kültürel Çeşitlilik Tüzüğü; ICOM’un 2010 faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak, Uluslararası Kültür Yetiştirme Yılı, Uluslararası Biyoçeşitlilik Yılı, Uluslararası Gençlik Yılı, Diyalog ve Karşılıklı Anlayış, ICOM Çapraz kültür Görevi ile tutarlı olarak ve ICOM’un 1998 Kültürel Çeşitlilik Politikası Çerçevesinde kültürlerarası ve nesiller arası diyalogla kültürel çeşitlilikle başa çıkmak için kapsayıcı yaklaşımları öne sürülmekte ve buna dayanak oluşturacak kılavuz niteliğinde ilkeler geliştirilmesiyle ICOM Kültürel Çeşitlilik Tüzüğü oluşturulmuştur (ICOM, 2010, 4). Bu kapsamda ele alınan

ilkelerden kültürel çeşitlilik, kültürel erişim ve katılımcılık ve kapsayıcılık kavramlarıyla ilişkili olarak öne çıkan ilkeler şunlardır;

- Çeşitlilik: Yerel, bölgesel ve uluslararası düzeydeki tüm kültürel çeşitlilik ve biyolojik çeşitlilik türlerini tanımak ve onaylamak ve bu çeşitliliği dünyadaki müzelerin tüm politika ve programlarına yansıtma.
- Katılımcı Demokrasi: Tüm paydaşlardan, topluluk gruplarından, kültürel kurumlardan ve resmî kurumlardan aktif girdiler için uygun istişare, müzakere ve katılım süreçlerinden aktif girdiler almayı sağlamak ve süreçleri tanımlayan unsur olarak sahiplenmesini sağlamak.
- Barış ve Toplum İnşası: Kültürel ve nesiller arası diyalog yoluyla uzlaşma ruhundan esinlenen ortak bir vizyonu geliştirerek ve çeşitli miraslarını takdir ederek, farklı halkların yer ve kimliğini teşvik etmek.
- Verimlilik Çeşitliliği: Kültürel çeşitlilik ve biyoçeşitliliğin rekabet şartlarını ekonomik zorunluluklarla ele almak ve uzlaştırmak için kaynak çeşitlendirmesini teşvik edecek yaklaşımları en üst düzeye çıkarmak (ICOM, 2010, 4).

Üçüncü Karar olarak 2011 yılı itibariyle Kapsayıcı Müze Bilgi Komitesi'nin oluşturulmasıyla müzeler ve kültür alanları için değerli bir kaynak oluşturulması belirlenmiştir (ICOM, 2010, 5).

Daha sonraki genel kurullarda bu kararlara bağlı kalınarak gelişmeler yaşanmıştır. Müzelerin kültürel çeşitlilikle ilişkilendirilmesinin önemi 2015 yılında UNESCO Genel Konferansında Müze ve Koleksiyonların Çeşitliliklerini ve Toplumdaki Görevlerinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Tavsiye Kararı ile de vurgulanarak, müzelerin kültürel çeşitliliğin teşvik edildiği, karşılıklı saygı ve anlayışın oluşturulduğu, herkes için eşit erişim ve katılım imkânlarının tanındığı ve kapsayıcılığın pekiştirildiği alanlar olarak gelişmesinin önü açılmıştır.

Özetle, ICOM, 2000 yılından itibaren müzelerde toplumsal işlevlerini geniş kitleler aracılığıyla da ulaşılabilir kılmak amacıyla; koleksiyonlarda kültürel çeşitliliğin yer almasını ve sergilenmesini, müze izleyicilerine kültürel katılım olanaklarının oluşturulmasını, izleyici geliştirme stratejilerinin geliştirilmesini ve kültürel çeşitliliğin temsili olan birey ve gruplarla iş birliği içinde olmasını vurgulamaktadır. Bunların dışında, ICOM müze sektöründe iş gücünde ve müzelerin

alışmalarının hazırlık aşamasında da kültürel çeşitliliğe yer verilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir (Karadeniz, 2017, 8).

3. BÖLÜM: AVRUPA KÜLTÜR POLİTİKALARINDA GÖÇMENLERE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR VE MÜZELER

Avrupa'nın yoğun göç hareketlilikleri sonucu kültürel çeşitliliğin nasıl ele alındığı, devletlerin nasıl politikalar oluşturdukları ve bu politikaların oluşumunda etkili olan kurum ve kuruluşlar, öncelikle AB yapısı içerisinde kültür bileşinin ve kültür çalışmalarının ee alınmasıyla daha sonra da her ülkenin kendi kültür politikaları içerisinde özellikle müzelere olan yansımaları dikkate alınarak incelenecektir.

3.1. Avrupa Kültür Bileşeni ve Göç

1992'de imzalanan ve 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'yla kültür bileşeni AB'nin yetki alanına girmiştir. Bu antlaşmanın neticesinde ortak değerlere sahip bir Avrupa toplumu oluşturabilmek adına AB kültür politikaları oluşturulmuştur. AB kültür politikalarıyla sağlanmak istenen şey, paylaşılan Avrupa tarihini ve kimliğini yeniden yaratmaktır (EC, [27.04.2019]). 1993 Maastricht Antlaşması'nın 128. Maddesi kültür konusunda birlik üye ülkelerinin kültürlerini geliştirmelerini hem bu ülkelerin kültürel çeşitliliğine saygı göstererek hem de ortak kültürel mirası ortaya koyarak katkıda bulunması gerekliliğini belirtmektedir. 1997 yılında Amsterdam Antlaşması'yla aynı madde 151. Madde olarak ele alınmış ve kültür programlarının uygulanmasının hayata geçirilmesi ilk olarak bu antlaşmada ifade edilmiştir. 2004 yılında bu içerik genişletilmiş ve 2009 Lizbon Antlaşması'yla aynı içerik 167. Madde altında yer alarak geliştirilmiştir. Burada diğer antlaşmalardan farklı olarak kültür boyutunun AB içindeki başka alanlarla da ele alınması gerekliliği ifade edilmektedir (Höglund, 2012, 159). AB açısından kültürün daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlayan, aynı zamanda AB'nin kültür alanındaki rolünü de ortaya koyan Lizbon Antlaşması'nın 167. Maddesi şu şekildedir;

“1. Birlik, Üye Devlet kültürlerinin, ortak kültür mirasını da dikkate alarak, ulusal ve bölgesel çeşitliliğe saygı göstererek gelişmesine katkıda bulunur.

2. Birlik faaliyeti aşağıdaki alanlarda Üye Devletlerarasındaki iş birliğini teşvik etmeyi ve gerektiği takdirde faaliyetlerini desteklemeyi ve tamamlamayı amaçlar:

- Avrupa halklarının kültürlerin ve tarihlerinin tanınmasının ve yaygınlaştırılmasının geliştirilmesi;
 - Avrupa boyutunda önemi bulunan kültür mirasının korunması ve muhafaza edilmesi;
 - Ticari niteliği bulunmayan kültürel alışverişler;
 - Görsel-işitsel sektör de dâhil olmak üzere, sanatsal ve edebi eserlerin yaratılması.
3. Birlik ve Üye Devletler, üçüncü ülkelerle ve özellikle Avrupa Konseyi başta olmak üzere, kültür alanındaki uzman uluslararası örgütler ile iş birliğini güçlendirmelidir.
4. Birlik, bu Antlaşma'nın diğer hükümleri uyarınca yürüteceği faaliyetlerde, özellikle kültürlerin çeşitliliğini gözetmek ve geliştirmek için kültürel unsurları dikkate alır (CPS, 2013, 38).”

Kültür politikalarının oluşturulmaya başlanmasıyla eş zamanlı olarak Avrupa kıtasında daha da çok artan göç hareketlilikleri, AB kültür politikalarının, göç ve göçle birlikte önem kazanan kültürel çeşitlilik, kültürel erişim ve katılım ile kapsayıcılık kavramlarının da dikkate alınarak oluşturulmasını ve geliştirilmesini sağlamıştır. Dolayısıyla, kültürel politikalarla ilgili oluşumu ve gelişim süreçlerini anlamak adına sırasıyla politikaların genel çerçevesi; Avrupa Kültür Gündemleri ve gündemlerin belirlenmesiyle oluşturulan Avrupa Kültür Çalışma Planları ve Avrupa Kültür Forumları ve son olarak göç ve müzelerle ilişkili Avrupa Kültür Programları incelenecektir.

3.2. Avrupa Birliği Kültür Politikası Genel Çerçevesi

AB Kültür Politikası, Maastricht Antlaşmasıyla öne sürülen yerellik (*subsidiarity*) ilkesi çerçevesinde idare edilmektedir. Bu ilke, ülke hükümeti dışında eyalet ve belediye yönetimlerine de yetkiler ve sorumluklar vererek yerel yönetimlerin ön plana çıkması anlamına gelmektedir. Bu ilke, ayrıca üye devletlerin tek başına yeterli olmadıkları durumlarda AB düzeyinde önlemlerin alınmasında etkilidir (CoR, [02.05.2019]). Dolayısıyla da AB kültürel politika da bu ilke doğrultusunda, üye devletlerin iş birliği içinde olmalarını, kültürel eylem ve politikalarının sürdürülmesini sağlamaktadır. (CPS, 2013, 5).

AB içinde kültür alanıyla ilgili sorumluluk Eğitim, Gençlik, Spor ve Kültür Departmanı ile Avrupa Komisyonu'na bağlı Eğitim ve Kültür Komisyonu'na aittir. Avrupa Eğitim, Gençlik, Spor ve Kültür Departmanı kültür politikalarını geliştirmek, inisiyatifleri yönetmek, diyalogu sağlamak, çeşitli girişimcilerin de aracılığıyla bütünsel ve yaratıcı endüstrileri ve profesyonelleri desteklemekle görevlendirilmiştir. Avrupa Komisyonuna bağlı Eğitim ve Kültür Komisyonu ise kültür alanındaki faaliyetlerini küreselleşen bir dünyada kültürün rolünü ve konumunu güçlendirmeyi

amaçlayan Avrupa Kültür Gündemi ile çerçevelemektedir. Komisyonu'nun rolü, değişen kültür yönetim modelleri ve kültürel sektörlerin yenilik potansiyellerini destekleme ihtiyacı gibi ortak zorlukların ele alınmasına yardımcı olmaktır. AB üye devletleri, kültür alanındaki mevcut sorunların çözümlenmesine yönelik AB antlaşmaları, programları ve projelerini kendi ülkesindeki durumlara yönelik ele almakta ve yürürlüğe koymaktadır. Ancak kültür politikaların oluşturulmasında hükümetlerin tabi olduğu yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası antlaşmaların farklı olması ve devletlerin kültürel kurumlarının ve organizasyonlarının da politikaların oluşturulma sürecindeki etkilerinin değişiklik göstermesinden ötürü her AB Üye Devleti kendi kültür politikasından sorumludur (EC, [27.04.2019]).

3.2.1. Avrupa Kültür Gündemi

Avrupa Kültür Gündemi kültür sektöründeki gelişmeleri ve değişimleri inceleyerek gündemler belirler ve üçer yıllık kültür çalışma planlarını oluşturur. AB'nin bu gündemleri belirlemedeki amacı kültürel sektörde kültürel çeşitliliğin tanınması ve desteklenmesi ile kapsayıcılığın teşvikidir. Avrupa Komisyonu, kültür sektöründe sivil toplumla diyalogu güçlendirmek için her iki yılda bir paydaşları ve karar vericileri ile önemli konuları tartışmak üzere bir araya getirmek adına Avrupa Kültür Forumları düzenlemektedir. Böylece hem sektör içinde hem de komisyon ile paydaşlar arasında kültür konusunda daha fazla diyalogun sağlanmasına yönelik bir çerçeve geliştirmektedir (EC, [28.04.2019]).

Avrupa Komisyonu'nun 2007 yılı gündemi diyalog kurulması ve iş birliğinin ön plana çıkarıldığı üç ana hedef "kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog", "bir yaratıcılık aracı olarak kültür" ve "uluslararası ilişkilerde bir kilit faktör olarak kültür" doğrultusunda belirlenmiştir. Bu gündem kapsamında kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalogla ilgili hedef, kültür sektöründeki projelerin, sanatçıların ve sanat eserlerin hareketliliklerle yayılmasını gündeme getirmekte ve öneriler sunmaktadır. Avrupa Komisyonu bu gündemle ilişkili ayrıca, 2008 yılının Avrupa Kültürlerarası Diyalog Yılı olarak ilan edilmesine karar vererek komisyonun kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalogla ilişkili rolünü de geliştirmiştir (CPS, 2013,39-41).

AB vatandaşları, kültürün bir topluluk duygusu yaratmada en önemli faktör olduğuna inanmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda AB vatandaşlarının %36'sının kültürel

faaliyetlere katılım sağlamadığı görülmüştür. Bu bulgulara cevaben 22 Mayıs 2018'de Yeni Avrupa Kültür Gündemi için bir öneride bulunan Komisyon kültürel sektör gelişimini göz önüne alarak kültürün Avrupa toplumlarına, ekonomilerine ve uluslararası ilişkilerine sağladığı olumlu katkıya odaklanmaktadır. Bununla ilişkili olarak Avrupa Komisyonu liderlerinden, kültür konusunda AB iş birliğini artırma çağrısında bulunmuş ve Üye Devletlerinin, sivil toplum ve uluslararası ortaklarla gelişmiş çalışma yöntemleri geliştirmelerini istemiştir (EC, [28.04.2019]).

3.2.2. Avrupa Kültür Çalışma Planları

2007 yılında Avrupa gündeminin oluşturulmasında Avrupa Komisyonu üçer yıllık kültür çalışma planları Açık Koordinasyon Yönetimi'nin (AKY) raporlarıyla hazırlamaktadır. 2018 yılında Yeni Kültür Gündeminin yayınlanmasından önce 2008-2010, 2011-2014 ve 2015-2018 yılları arasında de katkılarıyla üç farklı çalışma planı yayınlanmıştır.

2008-2010 Kültür çalışma planı, 2007 yılındaki gündem hedeflerinin doğrultusunda oluşturulan beş öncelikli alandan oluşmaktadır. Öncelikli alanlar arasında kültürel erişimin aracı olarak “kültürel miras, çok dillilik ve kültür turizminin teşviki” göz önünde bulundurulmuş ve kültürel çeşitlilikle teşviki için de UNESCO'nun 2005 yılı Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Yaygınlaştırılmasına ilişkin Sözleşmesinin uygulanmasının gerekliliği vurgulanmıştır (CPS, 2013, 43).

2011-2014 Kültür çalışma planında, AKY tarafından kültüre daha iyi bir erişim ve geniş katılımın sağlanması için kültürel erişim ve kamusal alan politikalarını iyi örnekleri incelendiği bir rapor hazırlanmıştır. Politika oluşturucuları ve uygulayıcılarına bir çerçeve sunmayı amaçlayan bu raporda, ülkelerin kültüre erişim ve katılımcılara yönelik uyguladıkları güncel pratiklere yer verilmiştir bu raporun sonucunda bazı ülkelerde kültüre erişim ve katılıma yönelik çalışmaların uzun yıllardan beri sürdüğü bazılarında ise yeni yeni girişimlerin oluşturulduğu saptanmıştır. Bu nedenle hem Avrupa hem de ulusal seviyede ülkelerin deneyimlerinin paylaşılmasının ülkelerin bu konuda girişimlerde bulunmalarında faydalı olacağı düşünülmüştür (OMC, 2012, 3-4).

2015-2018 yılları çalışma planında da kararlar 2007 Avrupa gündeminin hedefleri doğrultusunda belirlenmiş olup, planın hazırlanmasında Yaratıcı Avrupa 2014-2020 projesinin gündeminde olan Avrupa'da kültürel ve dilsel çeşitliliğin artırılması ve

kültürel mirasın sürdürülebilir ve kapsayıcı bir şekilde yönetilmesini teşviki de dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan plan erişilebilirlik, kapsayıcı kültür, kültürel miras, kültürel ve yaratıcı sektörlerde kültürel çeşitliliğin temsili ve AB dış ilişkilerinde kültür ve hareketlilik konularına yönelik çalışmaların desteklenmesini vurgulamaktadır (CoE, 2014 / C 463/02)

2018 Yeni Gündemde kültürün Avrupa toplumlarına, ekonomilerine ve uluslararası ilişkilerine sağladığı olumlu katkıya odaklanılmaktadır Üye devletler, sivil toplum ve uluslararası ortaklarla gelişmiş çalışma yöntemleri sunulmaktadır. Bu doğrultuda 2019-2022 yılları kültür çalışma planı kültür politikaların oluşturulmasında Avrupa Birliği için beş ana öncelik belirlemiştir. Bu öncelikler; kültürel mirasta sürdürülebilirliğini sağlama, uyum ve refah temini, sanatçıların, kültürel ve yaratıcı profesyonelleri ile Avrupa içeriğinin desteklendiği bir ekosistem oluşturulma, cinsiyet eşitliliğini sağlama ve uluslararası kültürel ilişkilerin yürütülmesidir. Son on yılda AB'nin kültür konusundaki iş birliğinden edindiği deneyimlere dayanarak sürdürülebilir kalkınma ve barışı sağlama kültürünün potansiyelinden en iyi şekilde faydalanarak uluslararası kültürel ilişkileri güçlendirmek, Yeni Gündem, sivil toplum ve uluslararası ortaklar dâhil olmak üzere, Üye Devletlerle ve paydaşlarla güçlü iş birliği yaparak uygulamaya geçirilecektir (EC, [28.04. 2019]).

3.2.2.1. Avrupa Kültür Forumları

Avrupa Komisyonu yapılandırılmış diyalog geliştirilmesi adına çeşitli bağlamlarda paydaşlarıyla düzenli olarak görüşüp tartışmalar yürütülmektedir. AB Üye Devletleri ve Sivil toplumla Yapılandırılmış Diyalog ile daha işbirlikçi bir şekilde çalışmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. 2008-2013 yılları arasında Kültürlerarası Avrupa Platformu, Kültüre Erişim Platformu, Kültüre ve Yaratıcı Endüstriler Platformu olmak üzere 3 platform gerçekleştirilmiştir. 2015 yılında, 2015-2018 Kültür Çalışma Planının öncelikler doğrultusunda belirlenen temalarıyla Kültürün Sesi platformu adında dördüncü bir platform düzenlenmiştir. Bu platform kapsamında da yeniden yapılandırılmış diyalog ele alınarak kültür alanındaki çeşitli konularda farklı paydaşların katıldığı tematik toplantılara yer verilmiştir.

Kültürün Sesi platformu “ortak kamusal alanlarda kültür” ve “göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları” olarak belirlenen iki konuya odaklanmaktadır. Ekim 2015’te AB Dışişleri Bakanlığı göç ve mülteci kriziyle mücadelenin zaman

içerisinde dayanışma ve sorumluluk ruhuyla kapsamlı bir strateji ve kararlarla çaba gerektiren bir yükümlülük olduğunu kabul etmiştir. Bu kararın devam niteliğinde Kasım 2015'te AB Kültür Bakanlığı bu yükümlülüğü göz önünde bulundurarak göçmen ve mültecilerin acil ihtiyaçlarının karşılandıktan sonra sosyal ve ekonomik bütünleşmelerine de odaklanılması gerekliliği öne sürmüştür. AB Kültür Bakanlığı ayrıca kültür ve sanatın bireyleri ve grupları nasıl bir araya getirebileceği, kültürel ve toplumsal hayata katılımın nasıl sağlanabileceği hususunda araştırma yapmak üzerine yeni bir çalışma grubunun oluşturulmasını kabul etmiştir. Bu yeni çalışma grubu 2014 yılında Kültürel Çeşitliliğin ve Kültürlerarası Diyalogun Desteklemede Kamu Sanatlarının ve Kültür Kurumlarının Rolüne İlişkin raporu temel olarak almaktadır. Avrupa Komisyonu ile kültür sektörü arasındaki yapılandırılmış diyalog; AB sivil toplum paydaşları ile Avrupa Komisyonu arasında bir çerçeve sunmuş ve Avrupa düzeyinde kültürle alakalı tartışmaları üst düzeyde tematik olarak ele alınmasını önemsemişlerdir. Bu amaçla Avrupa çapında 32 kuruluş, 2015-2016 yıllarında Kültürün Sesi platformunun “Mülteci ve Kültür Yoluyla Mülteci ve Göçmenlerin Kapsayıcılığı” temasının belirlenmesi için oy kullanarak karar vermiştir (EC, [29.04.2019]).

Bu tema altında Göç Konusunda kapsayıcılığın geliştirilmesinde kültürün rolü ile ilgili oluşturulan yapılandırılmış diyalog çalışması, Belçika-Brüksel'de 13-14 Haziran 2016 tarihleri arasında 33 katılımcıyla gerçekleştirilen beyin fırtınası oturumu sonrasında rapor olarak yayınlanmıştır. Kültürün Sesi 2016 beyin fırtınası raporunun amacı Avrupa kültür sektöründe yer alan sesler için bir kurul sağlayarak, AB kültür politikalarının oluşturulmasında bu seslere de kulak verilmesini sağlamaktır. Göçmen ve mültecilerle kültür sektöründeki sorunların aşılmasına ilişkin beyin fırtınasındaki raporda öneriler sunulmuştur. Kültür politikaları, kültür sektörü ve kültürel faaliyetlerde göçmenlerin tanınması, temsil edilmesi ve göçmenlerin de hem katılımcı hem de üretici olarak yer almasını amacıyla öneriler ve harekete geçirilmesi gereken kararlar alınmıştır. Kültürel eylem ve politikaların kültürel çeşitlilikle geliştirilmek; katılımcı çalışmalarının desteklenmesiyle kültür sektöründe göçmen katılımındaki engelleri aşmak ve azaltmak; göçmen ve mültecilerin de sanat ve kültür sektöründe üretim yapmaları için beceri ve yetenekleri tanımak ve onamak; göçmen ve mültecilerin temsil ettikleri farklı seslerin de duyulması adına ağlar, platformlar oluşturarak diyalog ortamlarını sağlamak; kültür sektöründe yer alanlar ve politika

oluşturucularına yönelik erişilebilir yerel kamusal alanları oluşturmaları ve var olan kamusal alanların bu doğrultuda geliştirmeleri için çağrı yapmak; ve kültür politikalarında göçle ilgili bilgilerin geliştirilmede değer katacak ve bu bilgilerin yayılmasını sağlayacak eylemleri desteklemek sunulan öneriler arasında yer almaktadır (EC, 2016, 4-8).

Kültürün Sesi 2016 Beyin Fırtınası Raporu'nda göç konusunda kültürün yeni politikalar oluşturulmasında nasıl katkı sağlayacağı ile ilgili görüşlere de yer verilmiştir. Raporda, kültürün özellikle demokrasinin sağlayıcı olarak rol aldığı ifade edilmektedir. Ayrıca kültürel katılım kavramına ayrıca önem veren rapor, bu kavramın kültür politikalarında toplumun gelişiminin sağlanmasında ve kültür sektörünün göçmenlere ve mültecilere yönelik alanlar oluşturulmasında etkili olduğunu vurgulamaktadır. Oluşturulacak kültür politikalarının göçmenlere yönelik yaklaşımlarında kapsayıcı, disiplinler arası, çoğulcu, yenilikçi, insan haklarını koruyucu, özgürlüğü ve saygıyı desteklemeleri arzu edilmektedir (EC, 2016, 22-25).

3.2.2.2. Avrupa Birliği Kültür Programı

Avrupa Birliği tarafından kültürel alana ilişkin olarak alınan tedbirler arasında önemli bütçelere sahip olan ve Avrupa'nın kültürel çeşitliliğini teşvik etmeye yönelik proje ve girişimlere destek veren kurumlar ve kültürel işlemciler arasındaki sınır-ötesi iş birliği yoluyla Avrupa kültürel mirasını güçlendiren Kültür Programları yer almaktadır (CPS, 2013, 4).

1997 yılında Amsterdam Antlaşması'yla kültür programlarının oluşturulmasına karar verilmesiyle çeşitli kültür alanlarıyla ilişkili olarak programlar oluşturulmuştur. Kaleidoscope, Ariane, Raphel adlı kültür programlarıyla kültür ve sanat alanlarına ilişkin kültür programları alana yer verilmesi rağmen, müzelerle ilişkili programlar henüz oluşturulmamıştır. 2000-2006 yılları arasında uygulanan Kültür 2000 programı ve sonrasında müzeler de kültür programlarına dahil edilmeye başlanılmıştır. Kültür 2000'nin amacı kültürel çeşitliliği, ortak kültürel mirası karakterize eden bir ortak kültür alanı oluşturmayı desteklemektedir. Bu programla kültüre katılım ve diyalogu geliştirmek amaçlanmaktadır. Daha sonraki Kültür 2007-2013 programı ise ortak bir Avrupa kimliği ve kültürel mirasının oluşturulmasına ilişkin etkinlik ve projeleri kapsamaktadır (Höglund, 2012, 169-173). 2014 ve 2020 yılları arasında oluşturulan Yaratıcı Avrupa programı ise kültür, medya ve sektörler arası olmak üzere üç ana

disipline hitap etmektedir. Programın hedefleri kültürel ve yaratıcı sektörlerle dijital çağ ve küreselleşme fırsatlarını yakalamalarında yardım etmek; sektörlerin ekonomik potansiyellerine ulaşmalarını, sürdürülebilir büyümeye ve sosyal bütünlüğe katkıda bulunmalarını sağlamak ve Avrupa'nın kültür ve medya sektörlerine yeni uluslararası fırsatlara, pazarlara ve izleyicilere erişim izni vermektir (EC, [05.05.2019]).

3.3. Avrupa Birliği Göç ve Müze ile İlişkili Ağlar ve Projeler

Avrupa Birliği, kültürel alanlarda projelere hibe ve ödül sağlayarak Avrupa düzeyinde iyi ve başarılı çalışmaları ön plana çıkarmayı hedeflemektedir (CPS, 2013, 4). Kültür alanlarıyla üye devletlerin müzelerle tabi tuttuğu yasalar ve düzenlemeler ayrı tutulmak üzere, AB'de yürütülen program ve projeler ve kültür politika içeriği dolaylı olarak müzelerle ilişkilendirilmektedir. AB çerçevesinde göç ve müze ile ilişkili olarak bir oluşum ve bir proje ön plana çıkmaktadır. AB tarafından 1992 yılında Avrupa müzeleri için etkileşimli bir platform olması amacıyla kurulan Avrupa Müze Örgütleri Ağı'nın (NEMO) bir oluşum olarak göç ve müze ile ilişkili çalışmalar yürütmesi önemlidir. AB çerçevesinde göç ve müze bağlantısıyla öne çıkan proje ise AB kapsamında 7. Çerçeve programıyla desteklenen Göç Çağında Avrupa Müzeleri (MeLa) Projesidir. Bu proje Avrupa müzelerinde göç ile ilişkili geniş bir yelpazede yürütülen araştırmaları sunmaktadır.

3.3.1. NEMO

1992 yılında, Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin müze topluluğunu temsil eden bağımsız bir ulusal müze örgütleri ağı olarak kurulan NEMO'nun misyonu Avrupa'da kültürel mirasın önemi ve müzelerin, topluluklarına hizmet veren kurumlar olarak ele alınması değerlerini politika oluşturucularına yansıtma ve müzelerin Avrupa toplumunun ayrılmaz bir parçası olarak geliştirerek iş birliği için bilgi, uzmanlık ve fırsatlar sunarak müzeler için bir ağ oluşturmaktır (NEMO, 2018, 1). NEMO Avrupa'daki müze sektörü için önemli olduğunu düşündüğü koleksiyon, sosyal, eğitim ve ekonomik değerler olmak üzere dört temel stratejik alana odaklanmaktadır. Koleksiyon değeri, müzelerin toplum için sahip olduğu sosyal değere, eğitim değerine ve ekonomik değere temel oluşturmaktadır. Tüm bu stratejik alanlar, Avrupa 2020'nin hedefleri, AB'nin akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir büyüme stratejisi ve Avrupa Kültür Gündemi ile müzelerin sürdürülebilir ve sağlıklı

bir topluma katkısının altını çizmektedir. Müzelerin ve kültürel mirasın, AB'de en yüksek siyasi düzeyde kabul görmüş ekonomik sürdürülebilir kalkınma ve sosyal uyumun itici güçleri olarak ortak değerlerin taşıyıcısı olarak önemini vurgulamaktadırlar. Ayrıca, NEMO'nun AB Antlaşmasında bir zorunluluk olarak belirtilen kültürel miras için kapsamlı bir genel strateji geliştirilmesine yardımcı olma misyonuna da katkıda bulunmaktadır (NEMO, 2018, 2).

AB üye devletleri genel olarak, değişim ve çeşitlilik gösteren bir toplumu ele almada, topluma uyum sağlamada zorlanmaktadır. Bu durum özellikle göçmenler ve mültecilerin entegrasyonunda kültürel değerlerin önemli olduğu zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Özellikle marjinalleşmiş topluluklarla ve azınlıklarla çalışma konusunda deneyimli olan müzeler, yeni topluluklara kişisel ve kültürel bir yaklaşım sunmakta ve başkalarının dünyadaki yerlerini anlamalarını sağlamak için kültürler arası diyalogu desteklemektedir. Kuruluşlarından bu yana kültürlerarası diyalogun yeri olan müzelerin göçmen gruplarla nasıl çalıştığını gösteren ve kültürlerarası diyalogun farklı seviyelerde kolaylaştırılmasına yardımcı olan bir dizi iyi model bulunmaktadır. NEMO'nun amacı, Avrupa'daki müzelerin bilgi ve uzmanlık alışverişi yoluyla güçlendirilmesi ve bu yayında tavsiye ve deneyimlerin paylaşılmasıdır. Avrupa'daki son göç hareketleri fonunda NEMO, Alman Müzeler Birliği tarafından bu alandaki müze çalışmalarını desteklemek için bir öneri olan *Müzeler, göç ve kültürel çeşitlilik- müze çalışması için öneriler* çalışmasını İngilizceye uyarlayarak yayınlamıştır. Bu yayınıyla NEMO, müzelere, çeşitli bir topluma katkıda bulunmak amacıyla çalışmalarına ve koleksiyonlarına çok yönlü ve çok kültürlü bir yaklaşım bulma konusunda somut ve uygulamalı talimatlar vermektedir (NEMO, [20.04.2019]).

3.3.2. MeLa

Göç Çağında Avrupa Müzeleri (MeLa), 2011 yılında Avrupa Komisyonunun 7. Çerçeve Programı kapsamında finanse edilen dokuz Avrupalı ortağı içeren dört yıllık çok disiplinli ve iş birliğine dayalı bir araştırma projesidir (MeLa, [02.05.2019]). MeLa projesi Avrupa Komisyonu 7.Çerçeve programı altında Sosyo- Ekonomik bilimler ve Beşerî bilimler altında desteklenmekte ve “*Avrupa'nın Kültürel Mirasını 21. Yüzyıl Kütüphanelerine ve Müzelerine Yönelik Yeniden Yorumlamak* çağrısına cevap vermektedir. Özellikle, “aidiyet”, “katılım”, “demokratik yönetim”,

“çeşitlilikler ve müştereklikler”, “vatandaşlık”, “kimlikler” ve “bir arada var olan kültürler” konseptlerinin ele alınarak Avrupa kültür kurumlarının geleceğini belirlenmesini vurgulayan Faaliyet 5 grubu tarafından öngörülen araştırma temalarından biridir (Peressut, 2012, 24; Lanz, 2012, 56).

MeLa yirmi birinci yüzyılda Avrupa kültürel mirasının yeniden yorumlanması çağrısının müzeler için çok önemli olduğu inancından hareketle, yenilenen bilgi iletişimi ve insanların sürekli göç etmesi ile daha fazla karakterize olma eğiliminde olan, küreselleşmiş bir bağlamda müzelerin rollerinin ve işlevlerinin derinlemesine bir analizini gerçekleştirmektedir (Lanz, 2012, 56).

Tarihsel olarak müzeler, kimlik temsilinde olduğu gibi, paylaşılan ve ortak değerlerin tanımlanmasında da oldukça önemli olmuşlardır. Müzeler sadece kültürel bir kurumun gerekliliklerini yerine getirmekten çok, sosyal bir kurum olma rolünü daha fazla benimseyerek gelişim göstermektedir. Özellikle son zamanlarda kültürel iletişimde disiplinler arası, çoğulcu ve ortak bir yaklaşımın; kültürlerarası diyalog ve kültürel çeşitlilik konusunda müzeler odak olarak tanımlanmaya başlanmışlardır (Lanz,2012,58). Müzelerin bu değişimi doğrultusunda MeLa'nın amaçları, insanların, nesnelerin, bilgilerin ve kültürlerin çağdaş göçünün müzeler üzerindeki etkisinin araştırılmasına ve bu kurumların değişen bir politik, sosyal ve kültürel bağlamdaki rolünü artıran yenilikçi politika ve uygulamaların belirlenmesine odaklanmaktadır. MeLa'nın araştırma alanları ise şu şekildedir: Müzeler, Tarih ve Çağdaşlıkta Kimlik; Kültürel Hafıza, Çağdaş Göç ve Müze Uygulamaları; Müzeler, Kütüphaneler ve Kamu Kültür Kurumları Ağları; Kütüroyel ve Sanatsal Araştırmalar, Sergi Tasarımı, Sunum Teknolojileri ve Deneysel Eylemler ve 21. Yüzyıl Müzelerini Planlama (MeLa, [02.05.2019]).

3.4. Avrupa Ülkeleri Kültür Politikalarında Göç ve Göçmenlere Yönelik Yaklaşımlarının Müzelere Yansıması

Avrupa'da uygulanan kültürel politika modelleri büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Bunun nedeni ise diğer ulusal politikalarla birleştirilme biçiminde, merkezileşme derecesi, tahsis edilen kamu sübvansiyonlarının payı, bireysel sektörlere (kültürel endüstriler, miras, çağdaş sanatlar) verilen öncelik ve politika konuları (kültürel çeşitlilik yönetimi, katılım ve kapsayıcılık stratejileri) ile ilgili farklılıkların olmasıdır. Ancak, genellikle demokrasi, adalet, eşitlik ve çoğulculuk

gibi ortak değerlere dayanana kültür politikalarında Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen ve birçok Avrupa ülkesinin de benimsediği ilkeler Şunlardır:

- Kültürel çeşitliliğin ve kültürlerarası diyalogun teşvik edilmesi ve kimliğe saygı duyulması
- İfade, rgtlenme ve görüŐ özgürlüğüne saygı
- Yaratıcılık desteği
- Kültürel erişim ve katılımın, kültürün demokratikleşmesi ve kültürel demokrasinin teşvik edilmesi (Coe, [02.06.2019])

Bu kısımda, Avrupa lkelerinin ulusal kültür politikalarında göçmenlere yönelik kapsayıcılık yaklaŐımlılarının, ülkelerindeki müzelerde gerçekleştirilen yansımalarının anlaşılması adına, yönetişim modelleri, yerel yönetimlerin sorumlulukları ve görevleri, kültür politikalarından ve özellikle müzelerden sorumlu bakanlık, kurum ve kuruluşlar ve müzelerle ilgili yasa ve kararlar ülke anlatılacaktır.

3.4.1. Danimarka

Danimarka kültür politikası, mimar modelinin bir varyasyonu olarak kavramsallaŐtırılmaktadır. Mimar modeline göre, devlet, bir ülkenin kültürel gelişiminin çerçevesini, genel politika amaçlarını ve yaklaşımlarını genel bir perspektiften izleyen bir kültür bakanlığı aracılığıyla kontrol etmektedir. Buna göre genel kültür politika hakkında kararlar, teorik olarak, kamuoyunda yapılan tartışmalar ve kültür bakanlığı ve bakanlığı temsilcilerinin ardından hükümet tarafından yapılır. Danimarka Kültür politikası demokratik amaçlara hizmet etmek, demokraside eğitimin kendi başına önemli bir sosyal amaç olarak kabul edilmesi, sanatın sbvansa edilmesiyle sanatsal özgürlüğü garanti etmek ve merkezi ve merkezi olmayan kültürel kurumlara fon sağlayarak herkes için eşit erişimi teşvik etmek için tasarlanmıştır. Danimarka kültür politikasının kolaylaştırıcı modele bağlanması sanatçıların ve daimî kurumların karşılaştıkları finansal koŐullar temel olarak kamu sektörü finansmanına dayanmasından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda incelendiğinde Danimarka kültür politikasının merkezizetilikten ademi merkezizetiliğe doğru bir geçiş sürecinde olduğu söylenebilir. Böyle bir geçişin oluyor olmasının nedenlerinden biri, Danimarka'da kültür politikalarının ve kurumlarının gelişmesinin, Danimarka demokrasisinin ve refah devletini besleyen

kültürel ve politik hareketlerle yakından ilişkili olmasıdır. (Duelund, Valtysen, Bohlbro, 2012, 6-7).

Danimarka, kamu sektörünün temel bir yapısal dönüşümünün ortasındadır. 2005 yılında Parlamento tarafından kabul edilen Yerel Yönetim Reformu 275 belediyeyi ve 14 ilçeyi 98 belediyeye ve 5 bölgeye düşürmüştür. 1 Ocak 2007’de yürürlüğe giren Reforma göre, şu anda yürürlükten kaldırılan ilçelerin eski kültürel sorumlulukları ya devlet seviyesine ya da yeni belediyelere, örneğin; devlet bölgesel tiyatrolar, orkestralar, müzeler vb. için sorumluluk üstlenirken, yeni büyük belediyelere kültürel kurum ve etkinlikleri kütüphaneler, müzeler, spor da dahil olmak üzere doğal bir yerel kuruluşla idare etme konusunda tam siyasi, idari ve mali sorumluluk verilmiştir. Ancak, kütüphaneler ve müzeler söz konusu olduğunda, belediyelerin hala ulusal düzeyde kararlaştırılan yasal çerçeveye göre hareket etmesi gerekmektedir (Duelund, Valtysen, Bohlbro, 2012, 14). Bu adımlarla kültür politikası ile ilgili yerelleşmenin güçlendirildiği, kararların halka daha yakın olarak alınmaya başlandığı anlamına gelmektedir.

Danimarka kültür politikasının politik sorumluluğu incelendiğinde bunun Danimarka Parlamentosu (Folketinget), hükümet ve Kültür Bakanlığı'na ait olduğu görülmektedir. Devlet, ulusal ve yerel kültürel politikalar için genel çerçeveyi belirleyerek, uluslararası kültürel değişim ve iş birliği için kılavuzlar koymaktadır. Politika başlatılması, planlanması ve uygulanması için genel koordinasyon yürütme gücü Kültür Bakanlığı'na aittir. Nihai yasama ve bütçe yetkileri Parlamento'ya aittir. Özel bir milletvekili Kültür Komitesi, Bakanlık ve ilgili organların şu şekilde kültür politika konularını ele almaktadır:

Bakanlık: Genel bir kültürel politika için çerçeve sağlayan ve Parlamento ile iş birliği içinde Danimarka'da kültürel politikanın temelini oluşturan hedefleri, finansal çerçeveleri, sübvansiyon düzenlemelerini ve örgütsel yapıları belirleyen bir mimar olarak görev yapmaktadır. Kültür Bakanlığı ve bölümleri ise stratejik planlamaya odaklanarak, bilgi sağlama ve performans sözleşmeleri ile ilgilenir.

Ajanslar: Kültür Bakanlığı için kütüphaneler, kültürel miras, sanat, arşiv, medya ve film alanlarında da idari, danışma ve uygulama görevlerini üstlenmektedirler. Devlet kurumları olarak tanımlanırlar.

Konseylar: Komiteler ve farklı kollardaki diğer ozerk kurumlardır. Farklı alanlardaki temel tahsis ve danışma organları, ajanslar, konseyler ve vakıflar içindeki uzman komiteler ve kurullar olarak yer almaktadırlar (Duelund, Valtysen, Bohlbro, 2012, 11)

Danimarka kùltùr politikasının 1990'lardan sonraki hedeflerinde ulusal kimliğin güçlenmesi, küreselleşme, göç ve bireyselleşmeye bir cevap niteliğinde sosyal uyum çalışmalarının teşvik edildiği ve 2001- 2011 yılları arasında ise kültürel çeşitlilik anlayışı, kapsayıcılık ve katılımcılık ilkelerinin ele alınmaya başlandığı görùlmektedir. Danimarka kùltùr politikasının temelinde tüm vatandaşlarının farklılıklarını gözetilmeksizin kültüre eşit erişimlerinin sağlanması yatmakta ve ana hedef olarak vurgulanmaktadır (Duelund, Valtysen, Bohlbro, 2012, 6-8). Hükümet tarafından kapsayıcı politikalar 2005 yılında Danimarka Kùltùr Bakanı Brian Mikkelsen'in girişimleriyle sosyal uyumun sağlanması ve toplumsal diyalogdaki kültürel ve kimlik asimilasyonlarının çözümlenmesi amacıyla "Danimarka Kùltùr Kanunu'nun oluşturulmasıyla başlamıştır. Bunu takiben, 1945'ten beri UNESCO üyesi olan Danimarka 2005 Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Desteklenmesine İlişkin UNESCO Sözleşmesi'nin müzakere edilmesi, uygulanması ve izlenmesi sürecinde aktif şekilde rol almıştır. Sözleřme, 18 Aralık 2006 tarihinde Danimarka Parlamentosu tarafından onaylanarak Ulusal, Avrupa ve Küresel düzeyde kültürel demokrasiyi ve çeşitliliği geliştirmek için yararlı bir araç olarak görùlmüřtür (Duelund, Valtysen, Bohlbro, 2012,17).

2008 yılında Kùltùr Bakanı Carina Christensen tarafından bir önceki bakanın yaklaşımı devam ettirilmiştir. Yeni bakanlık sosyal uyum politikalarını daha da geliştirmiş ve 2009 yılında "Herkes İçin Kùltùr" stratejik planını oluşturmuştur (Duelund, Valtysen, Bohlbro,2012,4). 2011 yılında da "Birlikte Duran Danimarka" strateji hedefiyle geçmişleri ayırt edilmeksizin herkese saygı duyan bir ÷lke algısı teşvik edilmeye çalışılmıştır. Bu stratejinin ana önceliklerinden biri daha açık bir kimlik ve bütünleşme politikası geliştirmek ve vatandaşlık terimlerinin sosyal bütünlüğünü güçlendirmektir (Duelund, Valtysen, Bohlbro, 2012, 52). Kùltùr Bakanlığı bu stratejileriyle ilk kez göçmenlerin kültürel faaliyetlere katılımını arttırma eylemi gerçekteşirmiş ve sanat ve kùltùr kurumlarının sosyal rolleri üzerinde tartışmalara yol açmıştır (Duelund, Valtysen, Bohlbro, 2012, 32).

Danimarka Kùltür Ajansının 2009-2014 yılları arasında 2009-2011 ve 2012-2014 olarak iki ayrı döneme ayırarak her yıl için ayrı yayınladığı raporlar dâhilinde müze sektörüyle ilgili sorunların dikkate alınmasıyla Nisan 2011’de, Danimarka Kùltür Ajansı, müzelerin geleceği ile ilgili çalışma raporunu yayınlamış ve 2013’te yeni bir müze yasası oluşturulmuştur (Duelund, Valtyson, Bohlbro,2012,5).

Eski Kùltür Bakanı Carina Christensen, Danimarka Kùltür Ajansı tarafından yayımlanan ‘Danimarkalı nüfusun üçte birinin müzeleri ziyaret etmediğini belgeleyen kültürel katılım ve alışkanlık anketlerinden çıkan sonuçların’ kültürel politikalarla düzeltilmesi gerektiği düşüncesiyle “Herkes İçin Kùltür” stratejisinin, müzelerin geleceğinde de bir rol oynaması adına bakanlığa bağlı belediyelerde görev alan müze uzmanları, araştırmacıları ve politikacılarla ilgili konu kapsamında konferanslar düzenleme girişiminde bulunmuştur. Buradaki amaç, konferanslardan elde edilen bilgi ve fikirlerin müzelerin zorluklarını inceleyen ve yeni şartlar altında gelecekte ayakta kalabilecek bir müze hizmeti oluşturacak önerileri belirleyen toplam raporun bir parçası olması ve etnik kökeni Danimarka’ya bağlı olmayan vatandaşların bütünleşme süreçlerinde müzelerin aktif rol almasını sağlamaktır (Duelund, Valtyson, Bohlbro, 2012,49-50).

Danimarka Kùltür Bakanlığı bünyesinde 2002 Yılında “Danimarka Kùltür Ajansı” küçük çaplı SWOT analizleri yaparak ajans çalışmalarını planlamak ve geliştirmek adına durumların tanımlanması amacıyla kurulmuştur. Danimarka müzelerinin eğitim planlamaların bir parçası olarak Ajans 2009-2014 yılları arasında 2009-2011 ve 2012-2014 olarak iki ayrı döneme ayırarak her yıl için ayrı raporlar sunmuştur. Kullanıcı Araştırmaları olarak belirtilen bu raporların amacı müzelerdeki kullanıcıları tanımlayarak, müzelerin iletişim işlevleri için bir araç/kaynak olmalarıdır. Bu raporlar müzelere sonuçların kullanılarak kendilerini geliştirebilme fırsatı sunarken, politikacılar için de yerel, bölgesel ve ulusal alanda müzeleri gelişmeleri adına girişimlerde bulunmalarına ve politikalar oluşturmalarına olanak sağlamaktadır. Danimarka Kùltür Ajansı’nın görevleri Yeni Müze Yasası’nın uygulanmasını yönetme, destekleme; 2013 sonrası Müze Raporlarının tavsiyelerini takip etme ve kalite değerlendirmeleri yapma; proje hibeleri, danışmanlık ve rehberlik yoluyla müzelerin niteliksel ve profesyonel gelişimine katkıda bulunma olarak güncellenmiştir.

Danimarka'nın 2013 de ilan ettiği Müze Yasası; profesyonel ve finansal açıdan sürdürülebilir müzelerin ve güçlü, uyumlu ve merkeziyetçi olmayan bir müze sisteminin sürekli gelişimi sağlayan bir çerçevedir. Müze Yasası ile müzelerin amaçlarının güncellenerek gelecekte, kullanıcılarla ilgili ve toplumun gelişimine olumlu katkıda bulunan merkezi kültürel ve bilgi kurumları olarak rollerini geliştirmeleri hedeflenmektedir. Yasayla yapılan en önemli değişiklik, müzelerin görev ve rollerinin güncellenmesi, yeni bir hibe yapısı ve müze alanındaki Danimarka Kültür Ajansı için yeni bir danışma yapısının oluşturulmasıdır. Yasaya göre müzelerin rolü; vatandaşların isteklerini ve beklentilerini daha fazla karşılaması gereken toplumsal rollerini geliştirerek kültürel ve doğal mirasın vatandaşlara ve topluma olan değerini güçlendirmek ve aynı zamanda mevcut sosyal kalkınmanın kurulmasına ve tartışmanın perspektif haline getirilmesine katkıda bulunulması ve aktif vatandaşlık duygusu için bir temel oluşturmasıdır. Danimarka'da devlete ait ve devlet onaylı müzeler, Müze Yasasına uyma yükümlülüğü altındadır. UNESCO ve ICOM tarafından desteklenen kültürel ve doğal miras anlayışındaki gelişme ve değişim, Danimarka Müze Yasası'nda da yer alarak müzelerin mevcut ve gelecekteki toplumlarda kilit bir rol üstlenmelerine olanak sağlamaktadır (Danish Agency for Culture, 2013,6).

2013 Yılındaki *Müzeler: Sosyal Öğrenme Alanları ve Bilgi Üretme Süreci* adlı raporda aktif vatandaşlık teması ön planda tutulmuş ve müzelerin farklı sosyal ve kültürel geçmişe sahip vatandaşları dâhil etmek için çalıştıklarına ve sürdürülebilir gelişim için bir temel oluşturduklarına değinilmiştir. (Lundagaard: 2013, 12). 2014 Danimarka Kültür Ajansının *Müzeler: Bilgi, Teknoloji ve Dönüşüm* başlıklı müze raporunun önsözünde Ajans başkanı Ole Winther (2014,3) bu araştırmaların müzelerin karşılaştıkları sorunları görmek, birlikte hareket edebilmek ve hem sektör hem de kurum düzeyinde kültürel demokrasinin yaygınlaştırılması adına müzelerin geliştirilmesi için önemli bir araç olarak görüldüğünü belirtmektedir.

2015'te yayınlanan son rapor olan *Müzeler: Vatandaşlar ve Sürdürülebilir Çözümler* yayını ile birlikte, Danimarka Kültür Ajansı, son altı yılda Kullanıcı Anketi ile belirlenen sonuçları, deneyimleri ve zorlukları sunmaktadır ve bu raporundaki ana konu sürdürülebilirliktir. Kullanıcı Araştırması, Yeni Müze Yasasında da açıkça belirtildiği üzere Danimarka'nın tüm vatandaşlarına kültüre erişim sağlayan ilgili ve çağdaş müzeler geliştirmesi için bir araçtır (Winther,2015, 4).

Ajans dışında Danimarka Müzeler Birliği (ODM), Danimarka'daki müzelerin çıkarlarını, AB himayesinde Nordik ve Avrupalı Kardeş kuruluşlar ve ICOM aracılığıyla hem ulusal hem de uluslararası müze siyasi iş birliği aracılığıyla güçlendirmeye yönelik çalışmaktadır (ODM, 2012). ODM'nin 2020'ye yönelik müze politikasında ise erişim ve sosyal sorumluklar açıklamaları şu şekildedir: Müzeler toplumda görünür ve önemli katılımcılar olup, toplumun gelişimine aktif olarak katkıda bulunur, sosyal sorumluluk alır ve vatandaşlığı teşvik eder. Danimarka Müzeler Birliği, uzun vadeli kalkınma girişimlerini destekleyen, vatandaşlığı teşvik eden ve yeni topluluk gruplarını içeren politikaları sağlamalıdır. Danimarka Müzeler Birliği, müzelerin ortak olma potansiyelinin, katılım ile ilgili olarak ve refah, eğitim, sağlık vb. Alanlarda tanınmasını ve ekonomik olarak öncelik verilmesini sağlayan girişimlere katkıda bulunmalıdır. (ODM, 2016, 7)

3.4.2. İngiltere

İngiltere yarı merkeziyetçi bir kültür politikası yapısına sahiptir ve kültür politikaları bu doğrultuda devlet ve çeşitli kültür ajansları ile birlikte konvansiyon oluşturma prensibine dayanmaktadır. Ancak İngiltere'de de yarı merkeziyetçilik bölgesel otoritelerin oluşumuna doğru değişim göstermektedir (Fisher, Figueira, 2011, 5-8).

Bölgelerdeki kültür politikası, son yıllarda önemli bir bölgesel mevcudiyete sahip olan dört Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'na (DCMS) bağlı Bağımsız Kamu Kuruluşları aracılığıyla- yani İngiltere Sanat Konseyi, İngiliz Mirası, Müzeler, Kütüphaneler ve Arşiv Konseyi ve Spor İngiltere- gibi önemli ortaklarla iş birliği içinde yürütölmektedir (Fisher, Figueira, 2011, 10). İngiltere Hükümeti, politikanın etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için yerel yönetim ile birlikte çalışmayı taahhüt eder. Bu nedenle, DCMS, yerel dağıtım ortaklarıyla ortaklaşa olarak, yerel topluluklar için daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak için birtakım girişimler başlatmaktadır. Ekim 2006'da yayınlanan *Yerel Yönetimler Beyaz Kitabı, Güçlü ve Müreffeh Topluluklar*, hükümetin merkezi hükümet ile yerel yönetim ve ortakları arasındaki ilişkiyi daha yeni ve daha iyi bir yerel performansla yenileyerek İngiltere genelinde güçlü, güvenli ve müreffeh topluluklar oluşturma arzusunu açıklamaktadır. Bu doğrultu da merkezi hükümet ile yerel otorite ve bölge için öncelikleri belirleyen ortaklar arasında 2008-2011 yılları arasında üç yıllık Yerel Alan Anlaşmaları

imzalanmıştır. Bu anlaşmayla dezavantajlı ve dışlanmış topluluklarda topluluk uyumunun yaratılması amaçlanmıştır (Fisher, Figueira, 2011, 13).

İngiltere'nin kültür politikalarının göç, kültürel çeşitlilik ve kapsayıcılığa yönelik yaklaşımını anlamak için öncelikli olarak entegrasyon politikaları açısından gelişmelere göz atmak gerekmektedir. 1948 yılında, kolonilerinden bazılarının bağımsızlığını ilan etmesinin ardından İngiltere Milliyet Yasası'nı çıkararak, İngiliz Milletler Topluluğu Ülkeleri'ndeki tüm vatandaşlara çalışma, yerleşme ve oy kullanma hakkını vermeye karar vermiştir. Bu yasanın çıkmasından sonra, Eski İmparatorluk toprakları, Afrika, Karayipler, Asya ve Hindistan'dan birçok göçmen İngiltere'ye gelmiş, ancak hükümet tarafından çeşitli haklara sahip olmalarına rağmen ırkçılığa maruz kalmışlardır. İngiliz Hükümeti bu ırkçılığa karşı entegrasyon politikası olarak "İrk İlişkileri Yasası'nı yürürlüğe koyarak ırkçılığa karşı ayrımcılığa karşı durmayı önemsemiştir.

1966 yılında İçişleri Bakanı olarak görev alan Roy Jenkins entegrasyonu göçmenlerin kendi özellikleri ve ulusal kültürlerini kaybettikleri ve ortak bir kalıba sokularak asimilasyoncu bir yaklaşımla değil, karşılıklı hoşgörü atmosferinde kültürel çeşitlilikle ilişkili fırsat eşitliği olarak tanımlamıştır. 1985'lerde "Herkes için Eğitim" algısıyla İngiliz toplumunda kültürel çoğulculuğun eğitimde kabul görmesinin sosyal bütünleşmede önemli bir adım olacağı düşüncesi hâkim olmuştur. İngiltere bu dönemlerde politikasını etnik kökenlere dayandırarak ayrımcılığı engellemeye çalışmış ancak göçmen grupların İngiliz toplumuna uyum sağlamasında İngiliz kültürüne yeteri önem verilmediğinin anlaşması 2001 yılında İngiliz entegrasyon politikasının yönünü değiştirmiştir.

2002 yılının Eylül ayında, İçişleri Bakanı David Blunkett, azınlıkların evde İngilizce konuşmasını tavsiye ederek, nesiller arası daha iyi iletişim sağlanmasını ve kamu ile özel alanlar arasında aşırı büyük bir boşluk yaratılmasını önlemeyi amaçlamıştır. Eğitim de vatandaşlık eğitiminin verilmesini önermiştir. Bu şekilde genç göçmenlerin İngiliz tarihi ve İngiliz dilini benimsemeleri sağlanarak her alanda göçmen entegrasyonunu sağlamayan çalışan İngiltere, 2000li yıllardan itibaren ortak kimlik, ortak değer anlayışını benimsemiştir (Shoquet, 2017, 4-5).

Fransa'da ilk olarak sosyolojik bir kavram olarak geliştirilen sosyal dışlanma kavramının Avrupa Komisyonu tarafından benimsenmesinden daha sonra

İngiltere'de kabul görmesi, İngiltere'nin AB uyum sürecinin bir parçası olarak attığı adım olarak görülebilir İngiltere'de, sosyal dışlanma ile mücadele girişimi, 1997'de yapılan genel seçimleri kazandıktan sonra "Yeni İşçi Partisi" tarafından desteklenmiştir. Sosyal bütünleşme ve daha kapsayıcı bir toplum, İşçi Partisi'nin ulusal yenilenme amacıyla önemli faktörlerdir (Fairclogh,2000,22'den aktaran Belfiore, 2002, 92).

İngiltere'de kültür politikalarının oluşturulmasında müzeleri ilgilendiren kararların da alınmasında etkili olan üç farklı organ rol oynamaktadır. Bu organlardan DCMS, Birleşik Krallık Parlamentosu ve İngiliz Hükümetinin İngiltere'deki tüm kültürel alanlar ve faaliyetlerle ilgili politikaların oluşturma ve yürütme sorumluluğunda sanat ve ulusal müze politikalarından sorumludur (Fisher, Figueira, 2011, 9). DCMS ayrıca İngiltere'nin kabul ettiği 2005 UNESCO Sözleşmesinin uygulanmasının sağlanmasından ve takip edilmesinden; Birleşik Krallık ve İngiliz Hükümeti'nin AB ile olan kültürel iş birliğindeki sorumlulukların ve Avrupa Konseyinin kültür politikalarındaki gelişmelerin yerine getirilmesinden de sorumludur (Fisher, Figueira, 2011, 18). DCMS, kültürel çeşitliliğin tüm faaliyet alanlarında dikkate alınmasını sağlanmasını, karşılıklı anlayış ve saygının teşvik edilmesini ve İngiltere'nin kültürel çeşitliliğini ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır (Fisher, Figueira, 2011,40). Merkezi hükümet, yerel makamlar ve Kültür Mirası Piyango Fonu, bağımsız müze sektörü dâhil olmak üzere müzelere çekirdek finansman sağlamaktadır (ACE, 2013, 17).

DCMS, Mayıs 2000'de yayımladığı *Sosyal Değişim Merkezleri: Herkes İçin Müzeler, Galeriler ve Arşivler* başlıklı belgesinde, müzelerin, bireylerin dünyadaki yerlerini belirlemelerinde, onlarla iletişim kurarak ve onları güçlendirmek adına kendi potansiyellerini elde etmeleri için kendilerini eğitime şansını tanıyarak ve toplumda geleceğe yönelik katkıda bulunarak sosyal değişimde önemli rol alabileceklerini belirtmektedir (DCMS, 2000b, 8). DCMS 2005 yılında yayınladığı *Geleceği Anlamak: Müzeler ve 21.yy. Yaşamı*'nda ise devletin ve müzelerin, kullanıcıların ve kullanıcı olmayanların yanı sıra kendi ihtiyaçlarına yönelik yararlarının net bir şekilde anlaşılması durumunda, sektörün değerini daha iyi ifade etmeleri gerektiğini belirtmektedir (Fisher, Figueira, 2011, 32-33).

İngiltere'de kültür politikalarının oluşturulmasında etkili olan ikinci organ ise bir dizi bağımsız kuruldan oluşan nispeten küçük devlet bakanlıkları olarak tanımlanan Sanat Konseyleridir. Birleşik Krallığın içinde yer alan her ülke için 4 ayrı Sanat Konseyi

bulunmaktadır. İngiltere Sanat Konseyi'nin (ACE) sorumluklarına değinilmeden önce müzeleri yakından ilgilendiren bir kurumsal yapı değışikliğinden bahsedilmesi gerekmektedir. Bu değışiklik 2012 yılına kadar müze, galeri, kütüphane ve arşivlerle ilişkin olarak devlet yönetiminde stratejik kısımlarından sorumlu Müzeler, Kütüphaneler ve Arşivler Konseyi'nin (MLA) kapatılarak, konseye ait bütün sorumlulukların İngiltere Sanat Konseyi'ne aktarılmasıdır (Fisher, Figuiera, 2011, 5). MLA kapatılmadan önce işgücü geliştirme stratejisiyle özellikle gençlerin ve farklı etnik grupların kültür sektöründe yer almasını sağlamıştır. Ayrıca MLA içinde "Ulusal Kültürel Çeşitlilik Ağı" oluşturularak kültürel çeşitliliğe yönelik çalışmalar yürütülmüştür (Fisher, Figuiera, 2011, 8).

MLA'nın kapanmasından sonra özellikle ulusal müzelerin dışında kalan müzelerle ilgili çalışmalarının yürütülmesi ACE'nin sorumluluğu altına girmiştir. DCMS tarafından desteklenen ACE, İngiltere'deki sanat, müze ve kütüphaneler için ulusal kalkınma ajansıdır. Bölgesel müzeler için fon yaratma sorumluluğu ve müze sektörünü geliştirmek üzere ulusal plan oluşturma rolü bulunmaktadır (ACE, 2013, 13). 1998 yılından itibaren müzelere yönelik çeşitlik ve eşitlik yönetimlerini geliştirmeleri adına destek sunmaktadır. Bu doğrultuda 2015-2018 yılları arasında müzelere yönelik çeşitliliğin ele alınması adına dört ana konuya odaklanmıştır. Bunlar kurulların doğalarına yansımalar, eğitim ve gönüllük, müze iş gücünün şekli ve bu değışimin uzun sürede nasıl destekleneceğidir. Bu konularla ilişkili olarak kurulları çeşitlilik verilerini geliştirmelerine yönelik teşvik ederken müzelere hem eğitim ve gönüllülük alanlarında hem de işgücünde çeşitliliğe açık olmalarını önermektedir (ACE, 2015, 3-8). ACE'nin 2010-2020 yılları için beş ana hedef şunlardır; Sanat, müze ve kütüphanelerde mükemmellik gelişmeli ve kutlanmalıdır; Herkesin sanat, müze ve kütüphanelerden ilham alma imkânı vardır; Sanat, müzeler ve kütüphaneler esnek ve çevresel olarak sürdürülebilir olmalıdır; Sanat, müze ve kütüphanelerde liderlik ve işgücü çok çeşitli ve uygun becerilere sahip olmalıdır; Her çocuk ve genç, sanat, müze ve kütüphanelerin zenginliğini yaşama şansına sahiptir (ACE, 2013, 39).

Ulusun çeşitliliğinin desteklenmesini isteyen İngiliz Sanat Konseyi, bu isteğini sanat, izleyici, işgücü ve yöneticilik başlıkları altında iyi şekilde yöneterek ve sorumluluğundaki kurumları da bu konularda çeşitliliği ele almalarını teşvik etmektedir. Çeşitliliği bir fırsat olarak görerek, kapsayıcı bir yaklaşımla, erişimin

önündeki engellerin kaldırılmasını, yeni yetenekleri keşfedilmesi, yeniliklerin desteklenmesi ve yeni iş birliklerinin oluşmasını isteyen ACE, “Çeşitlilik için Yaratıcılık Kutusu ’nu” fonlarının merkezine alarak müzeler de dâhil olmak üzere sanat ve kültür kurumlarında çeşitliliğin ve eşitliğin sağlandığı her türlü girişime finansal destek sağlamaktadır. Bu girişimlerin daha da çoğalması ve doğru bir şekilde yürütülmesi adına, ACE eşitlik eylem planı kılavuzu ve kültürel değişimler kitiyle çeşitliliğin ve eşitliliğin yönetiminde ile sanat ve kültür kurumlarına yardımcı olmaktadır (ACE, [09.05.2019]).

İngiltere’de kültür politikalarında yer alan üçüncü organ ise sivil toplum kuruluşlarıdır. Birleşik Krallık Müzeler Birliği (MA) müzelerin çıkarları için çalışan ve yöneten, kişilere hizmet sunan ve bunları yansıtan, hükümet dışı, bağımsız olarak finanse edilen bir üyelik organizasyonudur (MA, 2016, 20). DCMS ulusal müzeler ile ilgili politikalar düzenlemekle yükümlüken, ACE ulusal müze dışındaki müzelerin politikalarıyla ilgilenmektedir. MLA’nın kapatılmasında kaynaklı boşluğu MA doldurmaya çalışmaktadır. İngiltere’deki birkaç müze ve galeri belirli yasalara tabidir. Birçoğu gönüllü olarak yerel yönetim tarafından yönetilmektedir. Bazı müzeler şirketler veya yardım kuruluşları olarak oluşturulmuştur ve normal şirket ve yardım hukuku kapsamında kurulmuştur ve kendi başına müze olarak özel bir statüye sahip değildir. Bunlarla ilgili birkaç Parlamento Yasası vardır, örneğin 1963 tarihli Britanya Müzesi Yasası ve 1983 tarihli Ulusal Miras Yasası. Bu tür yasalar, her ulusal müzenin amacını belirler, onlardan sorumlu mütevelli heyetlerinin yapısını belirler. Çoğu müzeyi kontrol eden mevzuatın bulunmaması, gönüllü düzenleme sistemlerine yol açmıştır.

MA müzelere yönelik çalışmaları ve bildirileriyle kültür politikaları yönlendiren kurumlardan biri olarak yer almaya başlamıştır. 1990’larda müzelerin öğrenmedeki rolünü savunan ve herkes için erişimin önemini vurgulayan MA, 2000’lerde de koleksiyonların daha iyi kullanılmasını ve daha iyi anlaşılmasını sağlamak için bir hareket başlatmıştır (MA, 2013, 4). MA daha sonra yönünü kültürel çeşitliliğe çevirerek müzelerin, toplumun kültürel çeşitliliği ve farklılığını benimseyerek herkes için eşit imkânlar sunmaları gerekliliğini belirtmiştir. Bu doğrultuda MA öncelikli olarak müzelerde işgücü çeşitliliğini arttırmayı ön plana koymuştur. Greenhill’e göre (1997,32’den aktaran Karadeniz, 2018, 125), 1970lerde İngiltere’de etnik azınlıklar politikasının oluşturulmasıyla birlikte, azınlıkların İngiliz toplumundaki yerleri ve

rolleri gündeme getirilmiştir. İlerleyen yıllarda çok kültürlülük, daha sonra da kültürel çeşitlilik kavramları daha sık kullanılmıştır. Bu çalışmalarda İngiltere'nin sömürge döneminde etkileşim içinde olduğu Afrika, Karayipler, Güney Asya ve Doğu Asya kökenli halklara öncelik verilmiştir. Bu sürecin devamı olarak İngiliz Müzeler Birliğinin 2008 çağdaş toplumun çeşitliliğini yansıtmaya vurgusunu, İngiltere'deki müzelerin ziyaretçi yaklaşımlarında reform niteliğinde değişimlere neden olmuştur. Kültürel çeşitlikle beraber kültürel katılımı 1990'lardan itibaren müzeler tarafından önemsenen kavramlardan biri haline gelmesiyle, MA misyonunu "hayatı değiştiren müzelere sahip olmak" ve vizyonunu da toplumlarının kalbinde kapsayıcı, katılımcı ve toplumsal bağ kuran müzeler olarak belirleyerek hem İngiltere'deki müzecilik anlayışını hem de diğer ülkeler için de ilham olan "Müzeler Hayatı Değiştirir" projesini hayata geçirmiştir (MA, [01.05.2019]).

MA'nın en büyük etkilerinden biri olan "Müzeler Hayatı Değiştirir" projesinde müzelerle ilgili belirlediği prensipler şunlardır: her müze kendince sosyal etkisini arttıracak yollar bulmalı; herkesin müze hayatına ve çalışmalarına katılma hakkı yerine getirilmeli; izleyiciler bilginin hem yaratıcı hem de tüketicisi olarak görülmeli; müzeleri daha iyi olmaları için geliştiren aktif toplum katılımı desteklenmeli; müzeler soru soran, tartışmalar yürüten ve eleştirel düşünmeyi geliştiren alanlar olmalı; etkili müzecilik için güncel sosyal konularla ilgilenmeli; sosyal yargı müzelerin kalbinde yer almalı ve müzeler tarafsız alanlar olmalı (MA, 2013, 4).

MA ayrıca *İngiltere Müzeleri için Etik Kodlar*'ı hazırlamıştır. Müze etik kodları ICOM'un Müze Etik Kodları ile tutarlıdır ve ICOM'un çalışmalarını destekler. Bu kodlarda; müzelere toplumun çeşitliliğini ve karmaşıklığını bilmeleri ve herkes için eşit fırsatlar ilkesini benimsemeleri önerilmesinin yanı sıra farklı kültürel grupların çeşitli gereksinimlerine cevap vermeleri, hizmet edilen toplumun çeşitliliğini yansıtmak için koleksiyonlar konusunda çeşitli bakış açıları geliştirmeleri ve fikirleri, kişilikleri, olayları ve toplumları hassasiyet ve saygı ile temsil etmeleri istenmektedir (Karadeniz, Onur, 2015, 116- 117).

Arokiasamy (2009, 12'den aktaran Karadeniz 2018, 177) İngiltere'de müzelerin göç olgusunu ele alırken kültürel çeşitlilik ve çok kültürlülük konularında neleri ön plana çıkardıklarını şu şekilde özetlemiştir:

- Müze uzmanları, müzelerde çeşitliliği sunarken ve yorumlarken yaygın kültürün sunum sürecinden bağımsız düşünmeli, kendi sınırlarını zorlamalıdır. Bu nedenle müze uzmanlarının işe alımında çeşitlilik önemlidir.
- İngiltere'deki müzeler kapsayıcı olmak için çalışmaktadır.
- Göçmen gruplarla eşitlikçi ve sürdürülebilir ortaklıklar kurulmalıdır.
- Müzeler, göçmen gruplarına ilişkin anlayış ve hoşgörü geliştirmelidirler.

3.4.3. İtalya

İtalya'da İngiltere gibi yarı-merkeziyetçi bir yapıya sahiptir ancak belli bölgelere ayrılan İtalya'da federal sisteme yakınlık söz konusudur. İtalyan Hükümetindeki idari model geleneksel olarak kültürel faaliyetlerin desteklenmesinde ve çoğu durumda kültürel kurumların yönetiminde (müzeler, siteler, tiyatrolar, vb.) ve politikalar oluşturulmasında ulusal bakanlıklar ve bölgesel, il ve belediye geçici bölümleri aracılığıyla kamu yönetiminin katkısı söz konusudur. İtalya'da dört hükümet kademesi- eyalet, bölgeler, iller ve belediyeler- kültürel alanda sorumlulukları paylaşmaktadır. Kültürel Miras ve Etkinlikler Bakanlığı (MIBAC)- 2013-2018 yılları arasında Kültürel Miras, Etkinlikler ve Turizm Bakanlığı (MIBACT)- kültür politikaların oluşturulmasında etkindir ve bakanlık dâhilindeki Müzeler Genel Müdürlüğü de müzelerden sorumludur (Bodo, Bodo.S, 2016, 5-10). Kültürün yönetim yapısındaki önemli değişiklikler devam etse de en önemli idari ve yasama işlevleri hala yakın zamana kadar toplamın yarısından veya daha fazlasından sorumlu olan devlete aittir. Yirmi İtalyan Bölgesinin tümü, kültürel sektördeki yasama yetkilerine ve geçici idari yapılara sahip (bazı bölgelerde eğitim ve turizm gibi diğer alanlarla ilişkili bazı bölümlerde eğitim ve turizm gibi) yerel yönetim bölgeleri ile donatılmıştır (Bodo, Bodo.S, 2016, 13).

Belediye kültür departmanlarındaki belediye kültür meclisleri (assessorati comunali alla cultura), belediye kültür kurumlarının doğrudan ve dolaylı yönetiminde önemli rol oynamaktadırlar. İtalyan belediyeleri, müzeler ve sit alanları, arşivler, kütüphaneler, tiyatrolar, çok işlevli kültür merkezleri vb. alanlardan ve Bakanlık denetiminde de olsa, tarihi varlıklarının restorasyon ve bakımından sorumludurlar. Ayrıca 2000'lerin başında modern ve çağdaş sanat müzelerine yapılan sermaye yatırımlarına özel önem verilerek kültürel binaların inşa edilmesine büyük yatırım yapmışlardır. Örnek sanat merkezlerinde Roma'daki yeni MACRO- Museo Arte

Contemporanea, Torino'daki GAM, Bergamo'daki GAMEC, Rovereto'daki MART, Milano'daki Museo del Novecento Belediyeler ayrıca, zengin ulusal sanat sergileri, sanat festivalleri, edebiyat festivalleri, sokak etkinlikleri, Beyaz Geceler (Notti Bianche), kültürel azınlık kutlamaları ve benzeri etkinliklere katkıda bulunan çok çeşitli kültürel aktiviteleri desteklemektedir (Bodo, Bodo.S, 2016, 13).

İtalya'da, İtalyan Anayasası tarafından izlenen kültürel hedefler; miras ve peyzaj alanların korunması, kültürel gelişim ile çoğulculuk ve ifade özgürlüğü daha da genişletilerek 1998 yılında MIBAC'ın 368 sayılı kararnamesinin de hedefleri olarak yer almıştır. MIBAC'ın genişlettiği bu hedefleri İtalya'nın AB'nin kültür alanında eylemlerini geliştirme taahhüdü dâhilinde incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Avrupa Konseyi'nin kültür politika ilkeleri olan kimlik, çeşitliliğin teşviki ve yaratıcılığa destek ile doğrudan bir korelasyon oluşturulmasa da, MIBAC'ın kültürel mirasın korunması ve değerlendirilmesi hedefi kimlik ilkesiyle; kent ve mimari kalitenin teşvik edilmesi, gösteri sanatlarına, sinemaya ve görsel sanatlara atıfta bulunarak kültürel faaliyetlerin teşvik edilmesi ve sanatsal araştırmalar ile yeniliklerin desteklenmesi hedefleri yaratıcılıkla ilişkili ilkesiyle bağdaştırılabilir. Ancak 368 sayılı kararnamede Avrupa Konseyi'nin kültürel yaşamda çeşitlilik ve katılım ilkeleri hedefler dâhilinde yer almamaktadır. İtalya, AB ve Avrupa Konseyi'nin yürüttüğü ortak kültür programlarında en aktif Avrupa ülkelerinden biri olmasına rağmen kendi kültür politikasında başarılı bir şekilde yansıtılmamasında etkili olan üç önemli neden bulunmaktadır. Bu nedenler; son zamanlarda yaşanan yoğun göç akımlarının sonucunda ülkede sosyal ve kültürel dengenin sağlanması adına stratejilerin geliştirilememesi, çok kültürlü toplumlarda uyum ve ortak anlayışın sağlanmasında kültürün öneminin bilinmemesi ve MIBAC dâhilinde göç ve kültürel çeşitlilik sorunlarıyla özel olarak ilgilenen bir genel müdürlüğü veya bölümün olmamasıdır (Bodo, Bodo.S, 2016, 6-21).

İtalya'nın uzun yıllar boyu dışa göç veren bir ülkeden, Kuzey Avrupa ülkelerinin sert göç politikaları uygulamalarıyla transit bölge haline gelerek, son 15-20 yılda göç alan ülke konumuna geçmesi, ülke gündeminin hala göç ve çeşitliliği sosyal-ekonomik açıdan acil durum olarak algılanmasına neden olmaktadır (Armillei, 2011, 135). İtalya'da göçmenlerin temsili Almanya ve İskandinavya ülkelerinden farklıdır. Bu ülkelerde etnik açıdan homojen grupların kitlesel olarak göç ettikleri görülmektedir, ancak İtalya'da herhangi bir etnik grup göçmen toplumu içerisinde

%10'u oluşturmamaktadır. Etnik açıdan bu zenginlik, göçmenlerin kültürel çeşitliliğini ve özellikle kadınlarında göçte çokça yer almalarını İtalyan modeli olarak adlandırılmasını sağlamıştır (Richter, 2004, 126). Bu doğrultuda kültürel açıdan diğer Avrupa örnekleri gibi kültürel çeşitliliğin yönetiminde ulusal düzeyde hazırlanmış kapsamlı bir kültür politikası ve haliyle bu konulara ilişkin müzeleri ilgilendiren bir yasası bulunmamaktadır (Bodo, Bodo.S, 2016,38).

Ancak İtalya özellikle yerel yönetimler ve kültürden sorumlu bakanlığının son yıllarda yürüttüğü stratejilerle kültürel çeşitliliğin teşviki, kültürel erişim ve katılımın geliştirilmesi ve kapsayıcılığın uygulanmasına adına adımlar atmaktadır. MIBACT ve Dışişleri Bakanlığı, 2007'de hem UNESCO Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Sözleşmenin hem de UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşmesinin onaylanmasına aktif olarak katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte, yeni vatandaşların kültürel katılımı söz konusu olduğunda, bugüne kadar MIBACT tarafından tutarlı bir politikalar dizisi henüz yürürlüğe girmemiş olsa da geçtiğimiz birkaç yılda Genel Müdürlüklülerin bazıları kültürel kapsayıcılığın desteklenmesine katılmaya başlamıştır (Bodo, Bodo.S, 2016, 39).

2012 yılında MIBACT, ulusal müzelere, arkeolojik alanlara ve tarihi yerlere yönelik yenilikçi katılım biçimleriyle kültürel açıdan kapsayıcılığı desteklemeye yönelik program ve projelerin geliştirilmesinde onları teşvik etmek adına teklif çağrısı yapmıştır. Böylece göçmen ve azınlıkların kültürel erişim ve katılım hakların genişletilmesi adına çalışmaların yürütülmesi adına adımlar atılmaya başlanmıştır. 2013 yılında, kültürün sosyal gelişimi artırma gücünün fark edilmesiyle Kültür Bakanı Massimo Bray, bakanlık kapsamında ilk kez “kültürün ortak bir değer” olarak görülmesi gerekliliğini ve göçmenler de dahil olmak üzere tüm vatandaşların kültür haklarının korunmasının ve teşvik edilmesinin, kültürel mirasın korunmasına yönelik yoğun çalışmalarının yürütülmesi kadar önemli olduğuna vurgu yapmıştır (Bodo, Bodo.S, 2016, 4).

2014 yılında da göreve gelen yeni Kültür Bakanı Dario Franceschini ise “MIBACT'ın ülkenin en güçlü ekonomik bakanlığı” olarak görmesiyle bu potansiyelini dikkate alarak devletin kültürel harcamalarıyla ilişkin eğilimini tersine çevirmeye odaklanmıştır (Bodo, Bodo.S, 2016, 4). Bu doğrultuda Franceschini'nin aldığı son önlemlerle müze izleyici gelişimi için yeni bir strateji uygulanarak Temmuz 2014'ten

itibaren tüm ulusal müze ve anıtlara erişim her ayın ilk pazar günü ücretsiz; her yıl en az iki Müze Gecesi'nin giriş ücretinin bir Euro olması ile her Cuma, Uffizi, Pompeii ve Kolezyum da dahil olmak üzere tüm büyük müzelerin açılış saatlerinin 22:00'a kadar uzatılması sağlanmıştır. Yapılan bu yeniliklerle İtalya'da erişimde finansal engelleri kaldırılmış ama kültürel engellerin kaldırılmasına yönelik bir hareket gerçekleştirilmemiştir (Bodo, Bodo.S, 2016, 83).

3.4.4. Almanya

Almanya'da federal yönetimden ötürü her eyalet ve şehir devletlerinin kendi özel kültürel yönetim modelleri mevcuttur. Almanya'nın federal bir yapıya sahip olması kültür için ademi merkezîyetçi sorumluluklarla sonuçlanmaktadır. Almanya "Länder" olarak bilinen 16 eyaletten oluşan bir federasyondur. Almanya genelinde kültür politikasının gelişimini etkileyen önemli bir amaç, kültürel faaliyetlerde devlet müdahalesi olmadan kültürel kurum ve programların varlığını ve finansmanını sağlamada kamu sektörü sorumluluğu arasında bir denge bulmaktır. Anayasa, yalnızca kültürel kurum ve kuruluşların sanatsal özerklik ve özerk yönetim haklarına temel teşkil etmekle kalmayıp aynı zamanda devlet direktiflerinden ve içerik düzenlemesinden bir koruma biçimi de öngören sanat özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Buna göre, Devlet, bu kültürel özgürlüğü Kültür Devlet (Kulturstaat) olarak adlandırılan alanda aktif olarak teşvik etmekten, desteklemekten ve idame etmekten sorumludur. Kültür politikasına yönelik arz odaklı olan bu yaklaşım, kültürel altyapının çoğunluğunun hukuk devleti tarafından yönetildiği ve hükümet tarafından çoğunlukla eyaletler ve belediyeler tarafından desteklendiği anlamına gelmektedir (Blumenreich, 2016, 5-6).

Şu anda, Federal Hükümet'e kültür veya eğitim gibi alanlarda sorumluluk veren genel bir anayasa maddesinin olmaması nedeniyle, eyaletler kültürel alandaki ana kamu aktörleridir ve kendi politika önceliklerini belirlemekten, ilgili kültürel kurumlarını finanse etmekten ve bölgesel öneme sahip projeleri desteklemekten sorumludur. Alman Anayasasının 28 (2). Maddesi, belediyelerin yerel düzeydeki kültürel işlerdeki rolünü teyit etmektedir. Her bir eyaletin ilgili Anayasası bu hükmü güçlendirmekte ve yerel yönetimler için belirli kültürel sorumlulukları tanımlamaktadır. Bu federal ve son derece merkezi olmayan sistem içinde, kültür politikasını formüle eden ve uygulayan çok sayıda organ vardır. Bunlar; yasama

organları veya kendi kendini idare eden organlar olarak parlamentolar ve konseyler, devlet idareleri adına kültürel işler bakanlıkları veya departmanları ve son olarak danışma organları olarak uzman komiteleridir. Yetkinlik alanları dahilinde Federal Hükümet, eyaletler ve belediyeler kültürel programlarını, yani kültürel programlarının biçimini, kapsamını ve önceliklerini belirlemek için uygun gördükleri şekilde şekillendirmekte özgürlerdir (Blumenreich, 2016, 7)

Almanya'daki kültür politikasının değişimine bakıldığında, 1970'lerde toplum içindeki genel bir demokratikleşme sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkan ve günlük faaliyetlerini kapsayacak şekilde genişletilmiş olan yeni bir kültür politikasının oluşturulmasıyla sanat, toplumun mümkün olan tüm üyelerine erişilebilir hale getirilmiştir. 1970'lerde, "herkes için kültür" ve "kültür için medeni hak" çağrısı, kültürel faaliyetlerin muazzam bir şekilde genişlemesine, kültürel kurumların daha da gelişmesine ve kamu harcamalarının artmasıyla finanse edilen sayısız yeni kültürel alanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu büyüme, çeşitli kültürel ürün ve hizmetlere olan popüler taleplerin sürekli artmasıyla eşleşmiştir. 1970'lerin reform odaklı kültürel politika hedefleri, 1980'lerde kültürü, Almanya'nın iş ve sanayi için bir yer olarak çekiciliğini artıran bir faktör olarak gören yeni önceliklerle değiştirilmiştir (Blumenreich, 2016, 3). Ayrıca, geçmiş kültürel politikaların kavramsal temeli göç süreçleri, hızlı medya gelişimi ve izleyicilerin bileşimindeki bir değişiklik tarafından zorlanmaktadır. Halen, Almanya'da bu toplumsal değişiklikler nedeniyle kültürel politikaların gereklilikleri konusunda yoğun tartışmalar yaşanmaktadır.

En başından beri, 1970'lerin ve 1980'lerin "Yeni Kültür Politikası", Avrupa Konseyi'nin kültürel kimlik, kültürel miras, kültürel çeşitlilik ve kültürel hayata katılım ile ilgili konulardaki önceliklerini yansıtıyordu. Bugün, Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki kültür politikasının temel amaçlarından biri, mümkün olduğunca çok insanın sanat ve kültüre katılmasını sağlamaktır. Son yıllarda, kültürel alanda Almanya'nın bir göç ülkesi olduğunu kabul etmesi kültür politikasında kültürel çeşitliliğin tanınmasına, göçmenlerin kültürünün de kültür politikasına, özellikle belediye düzeyinde, dâhil edilmesine ve göçmenlerin de kültürel ihtiyaçlarının dikkate alınması anlamına gelmektedir. Almanya'da sosyal politikalar olarak da benimsenen kültür politikaları sosyal ve kültürel zorluklar olan demografik

değişimler, göç akımları, değerler sistemi, finansal gelişmeler ve dijitalleşmeyle baş etmektedir (Blumenreich, 2016, 5).

Almaya kültür politikası, özellikle kent kültür politikalarıyla göç konusun ele alınmasını sağlayarak göç kültürünün kültür politikalarda entegre edilerek göçmenlerin kültürel ihtiyaçlarının dikkate alınması ve Avrupa Konseyinin öncelikli konular olarak belirlediği “kültürel kimlik, kültürel miras, çeşitlilik ve kültür yaşamına katılımını yansıtmak ve olabildiğince çok insanı sanat ve kültürel katılımlarının sağlanmasını hedeflemektedir (Blumenreich, 2016, 5). Almanya, 1992 yılında Avrupa Birliği Antlaşması'nın 151. Maddesine, 1993 Maastricht Antlaşması 128. Maddesine ve Lizbon Antlaşmasınının 167. Maddesine tabi olarak kültür sektöründeki politikaları oluşturmaktadır. Almanya kültür politikasıyla 2005 UNESCO Sözleşmesinin uygulanmasının sağlanması, kültürel çeşitlilikten kaynaklı toplumdaki farklı ihtiyaçları giderebilme, göçmenleri de kapsayan politikalar düzenleme ve kültürlerarası iş birliklerini artırma gibi hedefleriyle genel olarak AB kültür politikalarıyla örtüşen hedefler belirlemiştir (Blumenreich, 2016, 15).

Almanya'daki müze istatistiklerinin merkezi sağlayıcısı (müze sayısı, ziyaret sayısı, çalışma saatleri, giriş ücreti vb.), 1979'da kurulan Berlin'deki Müze Araştırma Enstitüsü (IfM)'dür. Kamu idaresinin bir parçası olmasına rağmen tüm ülke çapında uzanan bir misyonu olan IfM, Almanya'daki müzeyle ilgili tek enstitüdür. Federal hükümet ve 16 eyalet tarafından ortaklaşa düzenlenen Prusya Kültürel Mirasının (SPK) kuruluşuna ait olan Berlin Devlet Müzeleri'nin (SMB) bir parçası olan IfM bireysel müzelerin verilerini yayınlamamaktadır, yalnızca toplu veriler kamu ile paylaşılmaktadır. (SBM, 2019).

Ne bir bütün olarak Almanya'nın Federal düzeyinde, ne de 16 eyalette genel olarak müze ile ilişkilendirilen bir yasa bulunmamaktadır. Özel müzelere hizmet etmek için bireysel yasalar vardır ancak diğer müzeler kültürel işler açısından genel olarak 16 eyaletin siyasi düzenlemelerine tabiidir. Müzelerle ilgili kültürel politikalarla ilgili bireysel durumlarda “anıt koruma” ve arkeoloji hakkında yasalar olup, IfM, müzelerin işletilmesiyle ilgili bir etkiye sahip olan yasal hükümleri tanımlayan "Müze Yasası El Kitabı" adlı bir el kitabı serisi yayınlamıştır (SBM, 2019).

Almanya'da müzelere yönelik girişimler ve kültür politikalarına da katkı sağlayan Alman Müze Birliği (DMB) müzelere, hitap edecekleri grupların niteliklerini ve

kişilerin ölçmede, yaşam tarzlarını ve kimliklerin tanınmasını yardım etmektedir. Alman Müze Birliği Demografik değişim ve göç hareketliliği değişen alman topluluğuna odaklanarak herkesin kültürel katılım hakkı olduğunu savunmaktadır (DMB, [08.05.2019]). Alman Müze Birliği kültürel çeşitlilik ve göçle mücadele doğrultusunda müzelerde eğitim çalışmaları düzenlemekte ve bu konularda çalışma yürüten kurum ve kişilere burslar sağlamaktadır.

Alman müzelerinin kültürel çeşitliliğe yönelik yaşadıkları asıl değişim, 2007 yılında Ulusal Entegrasyon Planıyla Alman müzeleri ve diğer kültür kuruluşları “kendi imajında, içerik programlarında, komitelerde ve kültür sektörü çalışanlarında kültürel açılım” talep etmesiyle başlamıştır. Daha sonra, Alman Müze Birliği bu entegrasyon planından etkilenerek gündemine “göç ve kültürel çeşitlilik” temasını eklemiş ve 2010 yılında da birlik içerisinde Göç Çalışma Grubunu kurumunu kurmuştur. Bu çalışma grubu müzelerde göç, bütünleşme ve kapsayıcılık konuları çerçevesinde toplumda diyalogun güçlendirilmesi, kültür politikalarını bu konularla ilişkili olarak tekrardan düzenlenmesi ve bu başlıklar altında yeni kararların alınmasını sağlanması ve tüm Alman müzelerine hitap eden bir kılavuz yayınlamak üzere müzelerle görüşmelerde bulunulması adına kararlar almıştır. Bu Çalışma Grubu 2012 yılında, Alman müzeleri ile kültürel açıdan farklı topluluklar arasında tartışmaları geliştirmeye ve derinleştirmeye yardımcı olan “Herkes Müzede” ve “Müzede Kültürel Çeşitlilik: Toplama, Sergileme ve Arabuluculuk” adlı iki proje başlatmıştır. Bu projeler sayesinde Alman müzeleri ile kültürel açıdan farklı topluluklar arasında bağ kurulmuştur. (DMB, [09.05.2019])

2008'den bu yana Federal Hükümet, Kültür ve Medya Komiseri maddi durumlarına ve sosyal kökenlerine bakılmaksızın hedef kitlelerine kültürel tekliflere erişimlerini sağlamak ve bunları harekete geçirmek için finansal destek kararı için şu şartı öne sürmüştür.

“Kültürel kurumların faaliyetleri de çok yönlü potansiyellerini proaktif olarak iletmeyi amaçlamalıdır. Federal bağışlar bu nedenle sanatsal ve kültürel değerler vermek için aktif çalışma hedefine bağlanacaktır. Bu bağlamda, hedef kitlelere özellikle dikkat edilmelidir. Geçmişte yeterince temsil edilmemiş, kültürel eğitim çalışmalarının kalitesi denetleme organları tarafından düzenli olarak tartışılacak ve başarının izlenmesi için bir kriter olacaktır (OMC, 2012, 29).”

2012 tarihinde yapılan kullanıcı araştırması, Almanya kültür sektöründeki erişim ve katılım oranlarını öncelikli olarak toplumda kimlerin katılım sağlayıp sağlamadığını tespit etmiştir. Federal düzeyde, 31 Ocak 2012 tarihli Entegrasyon Ulusal Eylem

Planı, göç geçmişi olan ve olmayan kişilerin sanat, kültürel katılım ve kültürel yaratıcılığa erişimiyle ilgili güvenilir verilerin sistematik bir şekilde derlenmesini zorunlu kılmaktadır. Böylelikle “Kültürlerarası Barometre”, Federal Hükümet Kültür ve Medya Komiseri ile Federal Devletler Aşağı Saksonya ve Kuzey Ren-Vestfalya tarafından ortaklaşa finanse edilerek, göç geçmişi olan ve olmayan kişilerin kültürel katılımıyla ilgili ilk bulgular ve rakamlar 2012 ilkbaharında sunulmuştur (OMC, 2012, 23).

Almanya son yıllarda artan mülteci akınları ile birlikte gittikçe daha fazla göç ve çeşitlilikle karakterize olan toplumuyla toplumsal rollerini ve kendi imajını yenilemektedir. Alman Müze Birliği daha sonra NEMO tarafından İngilizceye uyarlanarak yayımlanan Müzeler, Göç ve Kültürel Çeşitlik kılavuzunu 2015 yayınlayarak müzelere göç ve kültürel çeşitlikle ilgili öneriler vermektedir (DMB, 2017). "Müzeler, Göç ve Kültürel Çeşitlilik" kılavuzunda Alman topluluğunun çeşitliliğini temsil edenler, potansiyel ve gerçek müze ziyaretçileri olarak görülmektedir. Yaş, din ve inanç, cinsel kimlik, insanların burada engelli ve engelsiz yaşadıkları ve toplumun göç ile karakterize olduğu gerçeğine değinen kılavuzda, kültürel erişim ve katılımın sağlanmasında grup nitelikleri ve klişelerin ötesinde, yaşam tarzları ve kimlikleri karmaşıklığını tanıyan kapsayıcı bir müze fikrinin yolunu açmayı hedeflemektedir (DMB,2015,5).

4. BÖLÜM: AVRUPA KENT MÜZELERİNDE GÖÇMENLERE YÖNELİK KAPSAYICILIK ÇALIŞMALARI VE KÜLTÜR POLİTİKALARI

2015 Dünya Göçmen Raporu'nda açıklanan rakamlara göre Dünya'da göçmen nüfusunun üçte biri Avrupa'da yaşamaktadır. Avrupa'da tahmini olarak 75 milyon göçmen nüfusunun, 40 milyonu Avrupa kökenli, 35 milyonu ise Avrupa dışı ülkelerden gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Avrupa dışı ülkelerden gelen göçmenlerin sayısı 1990'larda 27 milyon iken, 2015'te 35 milyona çıkması, gelecekte Avrupa dışı göçmenlerin sayısının daha da artacağı düşüncesini doğurmuştur (IOM, 2017b,67). Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşaması, kentlere, göçmenlere yönelik bütünleşme çalışmalarını geliştirmeleri adına önemli bir misyon yüklemektedir. Göçmenlerin de yaşadıkları kentlere katkı sağladığı algısı benimsenerek yerel yönetimler ve devlet göçmenlerin dâhil edildiği ve katılımlarının sağlandığı politikalar ve uygulamalar geliştirmelidirler. Kentsel planlamalarda kültürel çeşitliliğin tanınması ve korunması, kültürel katılımın ve kapsayıcılığın sağlanması adına kültürel alanlarda gerekli iyileştirmelerinin yapılması önerilmektedir (Duncann, Popp, 2017,225). Göç hareketlilikleri, tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da da özellikle kentlerde yoğunlaşmaktadır. Avrupa kentlerindeki etnik ve kültürel çeşitlilikle ilgili durumların, kent müzeleri de dâhil kültür kurumlarını etkileyen bir olgu olduğu görülmektedir (Lanz, 2013, 417). Bu bağlamda, bu bölümde öncelikle Kent Müzeleri'nin göç ve kapsayıcılığı nasıl yorumladıkları ve CAMOC'un da göç ve kent müzeciliğine yönelik çalışmaları incelenecek, sonra da AB Üye Devletleri'nden örnek olay çalışmaları adına seçilen; Danimarka-Kopenhag'dan Kopenhag Müzesi, İngiltere-Londra'dan Londra Müzesi, İtalya-Roma'dan Roma Müzesi Almanya-Berlin'den Friedrichshain & Kreuzberg Müzesi, kendi ülkelerindeki kültür politikalarının etkileri de göz önünde bulundurularak göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları ele alınacaktır.

4.1. Kent Müzeleri, Göçmenler ve Kapsayıcılık

Kent tarihini sunan ve koruyan müzeler olarak ortaya çıkan kent müzelerinin son yıllarda bu geleneksel rollerine, çağdaş kent hayatı ve toplumuyla katılımın sağlamalarıyla ilişkili olarak sosyal rolleri de eklenmiştir. Avrupa’da 19. yüzyılın ikinci yarısında, zamanın kentsel, ekonomik ve sosyal dönüşümlerine dâhil olan büyük şehirlerin, geçmişten gelen belgelerini, hikâyelerini ve hatıralarını korumaya çalışmalarıyla Kent Müzeleri kurulmuştur. Kent Müzeleri, genellikle kentin antik ve ikonik yapılarında, şehir hazinelerinin ve kent tarihinin korunması gereken yerlerinin birer deposu olarak tasarlanmışlardır. 20.yüzyılın ilk yarısına kadar Avrupa’da hızla yayılan bu müzeler daha sonra popülerliğini yitirmeye başlamıştır. Ancak 1990’larda hem müzecilik anlayışındaki değişimler hem de kent yapısındaki değişimler kent müzelerinin tekrardan canlanması sağlamıştır. Kent müzelerinin misyonları, amaçları ve rolleri sorgulanıp, tekrardan gözden geçirilerek bu müzeler yeniden oluşturulmuşlardır (Lanz, 2013a, 411-414).

2004 yılında kent müzelerine yönelik oluşan ilgi sonucunda dünya çapındaki şehirlerin ekonomik önemlerini, büyümelerini, sundukları sorunları ve olasılıkları odak noktası olarak alan CAMOC’un kurulmasıyla birlikte kent müzeciliğine yönelik çalışmalar artmış ve geliştirilmiştir. CAMOC’un amacı; kentin geçmişi, bugünü ve geleceği ile şehrin kimliğini pekiştirecek ve katkıda bulunacak olan nesnelere ve orijinal materyalleri toplama, koruma ve sunma çalışmalarında, kent müzelerini destekleyerek ve teşvik ederek bu tartışmaların merkezinde olmaktır. CAMOC kent ve insanların geçmişi, bugünü ve geleceği ile ilgilenenlere ve müzelerde kentlerle ilgili çalışmalar yürütülenlere yönelik bir forum olmasının yanı sıra, müzelerde kentsel yaşama karışan ve ilgilenen, ulusal sınırlar boyunca bilgi ve fikir alışverişinde bulunabilen tarihçiler, şehir planlamacıları, mimarlar ve vatandaşlarda dâhil olmak üzere herkes için var olan bir oluşumdur. CAMOC, 43 ülkeden 300’ün üzerinde üyeye projeler yürütmekte, atölye çalışmaları düzenlemekte ve her yıl farklı bir şehirde belirli bir temayla toplantılar düzenlemektedir (CAMOC, [10.05.2019]).

Renée Kistemaker’in 2005 yılında Uluslararası Kent Müzeleri Aktiviteleri ve Koleksiyonları Komitesi’nin Amsterdam’da düzenlenen 4. Kent Müzeleri Sempozyumu’nda, Steven Thielemans’ın kent müzelerinin tanımı ile ilgili

açıklamasına atıfta bulunduğu “Kent müzesi, kentle ilgili ve kentte yer alan bir müzedir. Hem kentin stratejisi hem de vatandaşları ile bağlantılıdır.” tanımı günümüzde kent müzesi için kullanılan en yaygın tanımdır. Bu bağlamda, kentler ile ilgili müzeler, kentsel toplumu ve içindeki iş değişim süreçlerini yorumlayıp açıklama özelliğine sahip olmalıdır (Lanz, 2013a, 411).

Kentle ilgili neredeyse her konu hakkında tartışmalar ve çalışmalar yürüten komitenin şu an için iki ana ve kalıcı temasından birini “göç ve kent müzeleri” olarak belirlemesi ve Uluslararası Bölgesel Müzeler Komitesi (ICR) ve Ortak Zenginlik Müzeler Birliği (CAM) ortaklaşa ve ICOM'un desteğiyle Göç ve Kentler Projesi’ni yürütmesi, kent müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarına yönelmelerinde etkili olmuştur. “Göç ve Kentler: Göçmenler ve Varılan Kentler” atölye çalışmasının ortaya çıkmasındaki düşünce, kentlere olan yoğun göçmen akımıyla yaşanan değişimler de kent müzelerinin de etkilerinin olabileceğidir. Bu çalışmalarla müzelerin kentlerle ilgili yapabilecekleri, göç ve göçle ilişkili meseleleri ele alış şekilleri, diyalog çalışmaları ve toplum içinde kaynaşmayı sağlayacak rolleri araştırılmıştır. Projenin amacı kent müzeleri için bir web platformu oluşturulması ve müze uzmanları arasında deneyimlerin, bilgilerin ve çözüm yollarının paylaşılmasının sağlanmasıdır. Kent müzelerinin bu süreçleri ve dönüşümleri ele almaları ve kentsel yaşamla ilgilenmeleri, müzelerin toplumla bağ kurmalarına, sosyal uyumun sağlanmasında, kapsayıcı bir toplum oluşturulmasına ve kentlerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu doğrultu da “Göç ve Kentler Projesi’nin” müzelere yönelik amaçları; göç konusunu benimsemelerinde, anlatılarına göçmenlerin katılımlarını ve dâhil edilmelerini sağlayarak sosyal açıdan bir rol oynamalarında ve kentsel çerçevede göçmenler ve kentliler arasında diyalogların kurulmasını sağlamalarında müzelere yardım etmektir. Bu amaçlar doğrultusunda projenin hedefleri ise; göç temasıyla ilgili çalışmalar yürüten uzmanların desteklenmesi, göçmenlere yönelik kapsayıcı projelerin oluşturulmasının desteklenmesi, müzelerin kentlerin dinamik süreçlerinde arabulucu olarak rol oynamalarının sağlanması, müzelerin göç ve göçle ilişkili çeşitlilik ve farklılıkları benimsemeleri ve müzelerde kültürel çeşitliliğe yer vermelerinin sağlanmasıdır (CAMOC, [25.04.2019]).

4.1.1. Kent Müzeleri, Göç ve Göçmenler

CAMOC'un da "Göç ve Kentler" projesinin müzelere yönelik amaçları doğrultusunda kent müzelerinin göçü nasıl ele aldıkları incelendiğinde, Lanz'ın (2013a, 433) göçün, kent müzelerinde farklı fikirlerin, deneyimlerin, yeteneklerin ve geçmişlerin kent ekonomisine, kimliğine ve kültürüne katkıda bulunan insanların hareketi olarak yorumlandığı görülmektedir. Göç hareketliliğinin, kültürel çeşitliliğin ve değişen kent içeriğinin kent müzelerine nasıl yansıdığı, ne tür stratejiler belirlendiği, ne tür iletişim modellerin uygulandığı ve müze faaliyetlerine (sergi, etkinlik, eğitim vb.)bütün bunların nasıl yansıtıldığı göz önünde bulundurulduğunda, genel olarak kent müzelerinin kültürlerarası diyalogu teşvik edici programlar yürüttükleri, sergilerini, koleksiyonlarını ve hikâyelerini gözden geçirerek yeniden değerlendirdiklerini ve onları zorlayan yeni sorumluklarına ilişkin mücadelelerine yönelik model ve araçlar geliştirdikleri görülmektedir (Lanz, 2013a, 412- 417). Ayrıca Betti (2012) Kent Müzeleri'nin kent ve kentlilere olan bağını güçlendirmek adına sosyal projeler yürüterek kentle ilgili güncel konuları ele aldıklarını; çağdaşığa odaklanan yeni koleksiyon stratejileri geliştirdiklerini, alternatif küratöryel yaklaşımlarını deneyimledikleri ve daha geniş çapta müze izleyicisine ulaşmaya çalıştıklarını ifade etmektedir.

Kent Müzeleri göçmenlere yönelik yaklaşımları, Sandell (1988,410)'in müzelerin sosyal dışlanmayla mücadelesinde kültürel çeşitliliğin tanınması ve korunması, demokratikleşme gibi süreçlerde yer almasıyla ortaya çıkan kapsayıcı müze anlayışıyla örtüşmektedir. Kapsayıcı müzeler göçmenler de dâhil olmak üzere daha önce müzelerde temsil edilmeyen gruplar için temsil edilme, eşit erişim ve katılım fırsatını ön planda tutmaktadır. Müzeler açısından kapsayıcılığın temel odağı, müze koleksiyonuna erişilebilirliğini arttırmak, müze eğitiminin ve sergi sunumlarının anlaşılmasını sağlamaktır. Ayrıca, müzelerin hitap ettikleri toplumlarla birlikte çalışmaları, toplumların temsil etmelerinin yanı sıra her türlü etkinlik, çalışma ve karar alma süreçlerinin de toplumların katılım göstermelerinin sağlanması kapsayıcılığın gerekliliklerindedir (Slooten, 2018, 40).

Goodnow (2009,43'ten aktaran Karadeniz, 2018, 174) Avrupa'da göçe ilişkin sergilerin; güçlendirilmiş anlatılar, çeşitliliğe ilişkin sergiler, ırkçı tarihe ait durumların sorgulandığı sergiler, haklara ve demokrasiye odaklanan sergiler ve

melezliği, ulus ötesliliği ve değişimi vurgulayan sergiler olmak üzere beş farklı Şekilde oluşturulduğunu belirtmektedir.

4.1.2. Kent Múzelerinde Kapsayıcılık

Kent Múzeleri'nin kapsayıcılık çalışmalarına nasıl yóneldikleri incelendiğinde, yerel veya ulusal ólekte kúltür yónetiminde yer alan kurumların ve múzelerin izleyici araştırmaları yúrúterek, múzelere gelmeyen kişilerin belirlenmesinin ilk adım olduğu górlmektir. Bunun sonrasında atılan ikinci adım ise geçici sergiler dzenlemektir. Kent Múzeleri'nin ózellikle geçici sergilere yónelmelerindeki en önemli neden, geçici sergilerin hem içerik hem de iletişim stratejileri açısından múzelere daha fazla ózgúr imkânlar sağlamasıdır. Kent Múzeleri, kúltür politikalarının kúltürel çeşitliliğin temsili, eşit erişim ve katılım imkânı ve kapsayıcılığa yónelik geliştirilmelerine bağlı olarak, geçici sergilerden kalıcı sergiler oluşturulmasına, eğitim çalışmalarının dzenlenmesine, sosyal sorumluk projelerinin yúrútülmesine ve múze işgücünde gómenlere yer verilmesine olanak sağlamaktadır (Lanz, 2013a, 433). Kent Múzeleri'nin, gó ve kúltürel çeşitlilik durumlarına göre yeniden değerlendirme süreci; geleneksel olarak múzede dışlanan yer verilmeyen hikâyelerini anlatmaları; çoklu seslere ve bakış açılarına yer vererek alternatif yorumlar úretmeleri, múzelerin ve etkileşim içinde oldukları kúltür politikalarının sağladığı ózgürlük ve açıklık ortamıyla da ilişkili olduğu göz ónünde bulundurulmalıdır (Lanz, 2013a, 422).

Bir kúltür merkezi olarak kent múzesi, kentsel peyzajın farklı kúltürel topluluklarını temsil eden tüm katılımcılar arasında eleştirel ve entelektüel değerim fırsatları sunabilir ve böylece sınır boyunca ifade ve miras bilincinin çeşitliliği ve canlılığının araştırılmasını kolaylaştırabilir. Sömürge sonrası toplumlardaki kent múzeleri, múze yapısının demokratikleşmesi için fırsatlar sunmaktadır. Bununla birlikte, yeni veya mevcut kent múzeleri tarafından bütúnleřtirici ve kapsayıcı yaklaşımların geliştirilmesi, en iyi uygulamalar için erevesel içerisinde değerlendirilmelidir. Galla 'ya göre kapsayıcı bir kent múzesi, aşağıda belirtilen maddeler yoluyla erişilebilir, çok yönlü ve becerikli olmak suretiyle geniş izleyici katılımını sağlamalıdır (Galla,1995,42-43). Kapsayıcı ve katılımcı uygulamalar şunlardır;

- Kent múzelerinin karar alma, yónetim ve faaliyetlerine toplumun sahipliğini ve katılımını sağlamak.

- Miras ve sanatsal faaliyetlerin korunmasında, sürdürülmesinde ve yönetilmesinde topluluğun katılım duygusunu teşvik etmek.
- Organizasyonlardan çıkan aktiviteler için fiziksel ve entelektüel mekânlar sağlamak.
- Müzeyi tartışmalı söylem için odak noktası haline getirmek için ortak bir alan oluşturmak

Ayrıca yine Galla 'ya göre (1995,43), eğer kent müzeleri çeşitliliğin meşrulaştırılması için çalışıyorsa, 'çeşitlilik içinde birlik' ve 'birlik içinde çeşitlilik' ideallerini araştırmak için forumlar haline gelmelidirler.

4.2. Araştırma: Avrupa Kent Müzelerinin Ulusal Kültür Politikaları ile İlişkili Olarak Göçmenlere Yönelik Kapsayıcılık Çalışmaları

4.2.1. Amaç ve Kapsam

Bu araştırmanın amacı, bir önceki bölümde yer alan araştırma örneklem ülkelerinin kültür politikaları göz önünde bulundurularak, Avrupa Kent Müzelerinin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarının neler olduğu ve ulusal kültür politikalarındaki göç ve kapsayıcılığa yönelik yaklaşımlarının müzelerle nasıl ilişkilendirildiğinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda kent müzelerinde göçmenlere yönelik sergi, eğitim, koleksiyon ve istihdam alanlarında müzelerin kuruluşlarından günümüze olan çalışmaları incelenmiş ve müzecilik açısından farklı platformlarda başarılı bulunan iyi örnek çalışmalarına yer verilmiştir.

4.2.2. Yöntem

Literatür ve dokümantasyon taramasına bağlı olarak ele alınacak araştırma sorularında, kaynak olarak müzelerin resmi internet sayfaları, bu müzelerde görev alan müze müdürlerinin, uzmanlarının ve müzelerdeki sergileri düzenleyen bağımsız küratörlerin makaleleri, bildirimleri, raporları ve sunumları incelenmiştir. Ayrıca MeLa projesinin 21. yy. *Müzelerini Tekrar Düşünmek* kitabının ikinci sayısındaki kent müzeleri örnek olay çalışmalarından da yararlanılmıştır.

4.2.3. Örneklem Tanımı

AB Üye Devletleri'nden örnek olay çalışmaları adına seçilen; Danimarka'nın başkenti Kopenhag'dan Kopenhag Müzesi, 20. yüzyılın başında kurulmuştur. 1925'den beri koleksiyonlarını Kopenhag Belediye Binası'nın tavan arasında sergileyen müze, koleksiyonunun büyümesiyle 1956'da Kraliyet Atıcılık Cemiyeti'nin eski binalarına taşındı ve tekrar taşınma sürecine girene kadar bu binada hizmete devam etti. Müze, idari ve yönetsel açıdan Kopenhag Belediyesi'ne bağlıdır. Kopenhag Şehir Konseyi, müzelerin ana destekleme sağlayıcısıdır; ancak müze ayrıca yıllık olarak Danimarka Miras Ajansı'ndan devlet yardımı almaktadır. Müze kurulu Kopenhag Şehri Kültür ve Eğlence Komitesi'nden oluşmaktadır ve yönetim kurulu başkanı Kültür ve Eğlence Komitesi'nin başkanıdır (Lanz, 2013b, 469).

İngiltere'nin başkenti Londra'da yer alan Londra Müzesi, 1974 yılında açılmıştır. İngiltere Sanat Konseyi tarafından desteklenen Londra Müzesi, sosyal ve kent tarihi müzesi olarak faaliyet göstermektedir. Müze, 2000'lerden günümüze kadar misyonunu, hikâyesini ve iletişim stratejilerini günün koşullarına uygun olarak gözden geçirerek hedeflerini, koleksiyonlarını ve etkinliklerini bu doğrultularda geliştirmektedir (Lanz, 2013c, 457). Müzede açılan "Modern Londra'nın Yeni Galerileri" Londra'nın kültürel çeşitliliğinin, göç unsurunun ve kimlik meselelerinin 1990'lardan itibaren yansıtıldığı alan olmasından ötürü müzenin en önemli bölümlerinden biri haline gelmiştir. Müze misyonu gereği, göçü bir problem olarak değil, Londra kentinin kültürünü, yaşam şeklini, dinlerini, modasını; yani kent kimliğinin oluşmasında etkili olan tüm öğelere katkı sağlayan ve zenginleştiren bir olgu olarak ele almaktadır (Lanz, 2013c, 459).

İtalya'nın başkenti Roma'dan, Roma Müzesi ise, 21 Nisan 1930'da eski Pastificio Pantanella'nın yapısında açılmış, daha sonra Roma Valiliği'nin Antik Eserleri ve Güzel Sanatlar direktörü Antonio Muñoz tarafından Piazza della Bocca della Verità'ya ve 1952'de günümüzde de hala hizmet verdiği Palazzo Braschi'ye taşınmıştır. Müze, 1920'li ve 1930'lu yıllarda Mussolini'nin Üçüncü Roma'sının modernizasyonu ütopyasına yönelik tüm kentsel alanların tahrip edilmesine karşı Roma Valiliği tarafından kültürel propaganda girişiminin bir parçası olarak kurulmuştur. Kurulduğu dönemde, yürürlüğe giren kentsel planlamayla başlayan

yıkımlar sonucu kent hafızasını ve kentin kaybolan bölgelerini koruyan bir müze olma amacını taşımaktadır (Museo di Roma, [12.05.2019]).

Almanya'nın başkenti Berlin'de bulunan Friedrichshain&Kreuzberg Müzesi ise 2001 yılında kurulmuştur. Berlin'in en dinamik, kültürel açıdan canlı ve çok kültürlü iki ilçeleri; doğu bloğundan Freidrichshain'ın ve Batı Bloğundan Kreuzberg'in birleşmesini belgelemek adına iki farklı müze olan 1980li yıllarda açılan Freidrichshain ile 1990lı yıllarda açılan Kreuzberg Müzelerinin birleştirilmesiyle hizmete açılmıştır (Mierra, Blauche, 2013, 505).

4.2.4. Bulgular ve Değerlendirme

Örnekleme tanımlanan müzeler kendi ülkelerindeki kültür politikalarıyla olan etkileşimleri de göz önünde bulundurularak göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları tek tek değerlendirilecektir.

4.2.4.1. Kopenhag Müzesi

Kopenhag Müzesi, 2005'ten önce müze koleksiyonunu, bilgilerini, iletişimini hep kentin gelişimi ve kentlilerin yaşamına ve Kopenhaglı kişilere adanarak 12.yy.'dan itibaren Kopenhag tarihini anlatmaya çalışmıştır. Kopenhag Müzesi'nin yürüttüğü dönüşüm sürecinde hem kent müzelerinin evrimi hem de göç, küreselleşme ve kültürel çeşitlilik gibi güncel meselelerin getirdikleriyle değiştirilen ve geliştirilen Kopenhag ve Danimarka kültür politikaların etkileri söz konusudur. Danimarka Kültür Politikaları kapsamında 2015 yılında "Danimarka Kültür Kanonu" planıyla kimlik aracılığıyla sosyal bir uyum ve kamu diyalogu oluşturulması, kimlik ve milliyetçilik konusunda kültürel faaliyetlerin teşvik edilmesi ve pekiştirilmesi amaçlanıyordu. Bu doğrultuda Kopenhag Müzesi 2005'te daha çok insana ulaşma hedefinin belirlenmesiyle öncelikle etkinlik ve programlarını yenilemiş, daha sonrada misyonunu "Kopenhag Müzesi, vatandaşların kimlik duygusunun güçlendirilmesine katılmalı ve böylece kentte bir arada olma hissini geliştirmeli" olarak güncellemiştir (Lanz,2013b,469).

2008 yılının Kültürlerarası Diyalog yılı ilan edilmesiyle, Kopenhag Müzesi kendisine kentin değişen dokusuna ve çoğulcu yapısına ayak uydurma amacıyla toplumla diyalogu geliştiren bir kurum olma hedefi belirlemiştir. Bu süreçte Danimarka kültür politikasında "Herkes İçin Kültür" (2009) stratejik planıyla, yerel toplumlarda sosyal

uyumun ulusal yönünü geliştirmeye daha fazla önem verilmekte ve “Birlikte Duran Danimarka” (2011) ile de çeşitliliğin arttığı bir ülke olarak geçmişleri ve etnik kökenleri ayırt edilmeksizin insanlar arasındaki saygı teşvik edilmektedir. Bu dönemde hükümet kimlik değerlerine ve paradigmalarına yoğunlaşarak “Yeni Danimarkalı” tanımını ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte Kopenhag kenti politikaları, herkesin yer aldığı, kapsayıcı ve iyi bir şekilde bütünleşmiş sürdürülebilir bir kent olma amacındadır. 2011- 2014 yıllarında Kopenhag kenti bütünleşme politikasında varlık olarak görülen çeşitlilik ve “vatandaşlık” fikri yeniden ele alınarak; aidiyet ve bütünleşme duygusu ön plana çıkarılmış ve karşılıklı saygıya dayanan toplumda katılımın sağlandığı ve bağ kurulduğu bir süreç ortaya çıkmıştır (Lanz, 2013b, 470).

2013 Danimarka Kültür Ajansı'nın *Müzeler: Sosyal Öğrenme Alanları ve Bilgi Üretme Süreci* raporundaki makalesinde Galla (2013, 65); “Kapsayıcılığın hem Danimarka hem de Avrupa açısından artık matra haline geldiğini” ifade etmektedir. Kopenhag kenti özelinden de şehrin çok hızlı bir demografik değişikliğe uğradığını ve Kopenhag Müzesi'nin de bu doğrultuda bir paradigma değişikliğine giderek katılımı bağdaştırmayı arttıracak dinamiklere asıldığını söylemektedir. Aynı raporda müzenin eski müdürü Jette Sandahl'ın (2013, 179) “Halkın Değişmesini mi Bekliyorsunuz?” makalesinde kullanıcı analizleri sonucunda elde ettikleri verilere göre Kopenhag Müzesi'nin 2008-2012 yılları arasındaki ziyaretçi sayısını 32.000'den 56.000'e yükseldiğini; bu artışın en büyük nedenlerinden birinin 2010 yılında düzenledikleri “Duvar” etkileşimli sergiyle online platform oluşturarak yaklaşık 1.3 milyon kişiye ulaşmaları; bir diğer önemli sebebin ise “Bir Kopenhaglı Olmak” sergisiyle de müzenin sosyal ve politik merkeze girerek toplumla ilişkiye girmesi olduğunu söylemektedir. Bu sergi katılımcılık esasının önemi ve etkisini vurgulamaktadır. Sandahl ziyaretçi sayısının özellikle göçmenler açısından artmasında müzede tarihi konuların, göç gibi şehir ve ikamet yerlerinin farklı çağdaş konularında farklı şekillerde iç içe yer almasının, farklı hedef gruplarını etkileyebilmek için değişik tasarımlar, temalar ve içeriklerin oluşturulması ve müzenin fiziksel sınırlarını aşarak çok farklı şekillerle sokağa yansıtılarak kentlilerle temas içinde olunması gibi stratejik hedeflerinin de önemli olduğunu belirtmektedir. “Anlaşmazlıklar bizi güçlü kılar mı?” makalesinde ise Sandahl (2012, 467) büyük şehirlerin daha güçlü ve daha bağımsız hale gelmeleriyle diğer kent müzeleri ile potansiyel olarak daha ilginç hale geldiğini ve son yıllarda Kopenhag şehrinin

çağdaş, çeşitli, kentsel bağlamının ayrılmaz bir parçası olarak müzenin kendisini yeniden konumlandırmaya çalıştığını belirtmektedir. Siyasi gösterim ve kendi imajı açısından, bir belediye ve bir şehir olarak Kopenhag, önceki on yılın Danimarka ulusal politik gündeminden köklü bir şekilde farklılaşarak şu anki küresel meseleler, çevre, göç, çeşitlilik ve farklılık konusunda adımlar atmaktadır. Kopenhag, herkese yer veren kapsayıcı, iyi bütünleşmiş bir şehir olma vizyonuna sahiptir. Kentin değişen bu yüzüne karşı müze sürekli olarak, kültüre eşit erişim odaklı görevini, paradigmasını ve yöntemlerini yeniden incelemekte ve oluşturmaktadır (Sandahl, 2012, 468-474).

Kopenhag Müzesi'nde göçmenlerin müzeye katılımlarını sağlanmasında etkili olan kapsayıcılık çalışmalarından biri olan “Bir Kopenhaglı Olmak” geçici sergisi 2010 yılında gerçekleştirilmiştir. Müze, sergi kapsamında araştırma, koleksiyon, sosyal yardım, sergi ve iletişim alanlarında bir dizi girişimde bulunarak mevcut göç ve küreselleşme kalıplarını, kent tarihi kadar eski ve karmaşık olan ve onun büyümesi ve gelişmesi için bir ön koşul olan, geleneksel arka planında yorumlamaktadır (Sandahl, 2012, 475). “Bir Kopenhaglı Olmak” başlığın seçilmesiyle sergi, geleneksel tanımların ötesinde bir göçmen olarak kabul edilebilecek kavramını açıkça genişletmiş ve tüm Kopenhaglıların göçten bir şekilde nasıl etkilendiğini göstermeyi amaçlamıştır. Sergi alanı; Gelenler, İstenen-İstenmeyen, Kozmopolit Kopenhag ve Kentsel Topluluklar olmak üzere dört kısma ayrılmıştır. Serginin ilk odasında gelişmekte olan şehrin projeksiyonu ve hem kent tarihi hem de çağdaş toplumda kentleşmenin ve göçün önemini belirten bir metin bulunmaktadır. Bu metinde; birçok Kopenhaglının Kopenhag'da doğmadığını, bu şehre kişisel tercihlerle ya da zorunluluklarla geldiğini ama her şekilde hepsinin birer Kopenhaglıya dönüştüğünü, kentle kendilerini bağdaştırmalarıyla hem kendilerini hem de kenti dönüştürdüklerini anlatan kapsayıcı bir söylem güdülmektedir (Parby, 2015, 132-133). Kimlik genellikle tarih ya da geçmişle bağlantılı olarak müze söylemlerinde yer alırken Sandahl (2012, 475) gerçek hayatta insanların nereden geldiklerinden çok ne olacaklarıyla daha fazla ilgilendiklerini dile getirmektedir. Kimlik, göç, bütünleşme ve vatandaşlığın anlamı, Danimarka'da yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında, uluslararası etkilerle çatışma alanları haline gelmiştir. “Bir Kopenhaglı Olmak”, doğuştan ve göçmen Kopenhaglıların öz-imgeleriyle kimlikleri arasına farklı bir konuma ses vermiş ve yer açmıştır.

Müzenin göçmenlere yönelik diğer çalışması ise, müzenin fiziksel sınırlarının dışında kente yayılmasının bir örneği olan elektronik etkileşimli açık hava sergisi “Duvar” müzenin, kendisine 14 km uzaklığında yeni bir metro hattının arkeolojik kazılarını yürüttüğü alanda yer almaktadır. Müzenin Kopenhag’ın orta çağ döneminden günümüze kadar en eski tarih öncesi bölgelerde kesintisiz tarihini araştırma, belgeleme ve yorumlama adına kazı alanına özel bir konteynere monte edilmiş 10x2 metrelik dijital, etkileşimli, çok kullanıcı, çoklu dokunmatik ekran “Duvar” üç boyutlu özel yazılım sistemi tarafından çalıştırılan dört adet yüksek çözünürlüklü plazma ekranından oluşmaktadır. Bir bütün olarak şehrin geçmiş ve şimdiki anıları ve duygularının bir atlası olarak büyüyen “Duvar” kolay erişilebilir teknolojisi sayesinde, genellikle müze içeriği veya yorumunu kullanmayan veya ona katkıda bulunmayan insanlar ve müze arasında ilişki yaratarak müze ve kullanıcıları arasında daha fazla diyalog kurulmasını sağlamıştır. Kopenhag Müzesi’ndeki mevcut değişikliğin geleceğe yönelik, deneysel unsuru olan “Duvar” müzenin, müze çalışmalarının hemen her yönüyle yüzleşmesini ve yeniden düşünmesini gerektirmiştir. Bu sergileme yöntemi kültürel mirasın tanımlanmasında ve yaratılmasında diyaloga ve kullanıcı katılımına yönelik değişen yöneliminin eseri ve Kopenhag şehrine olan inancının beyanı olarak adlandırılmıştır (Sandahl, 2012, 476-477).

Şu anki süreçte yeni binasına taşınma çalışmaları için ziyarete kapalı olan müze güncel hedeflerini müze web sayfası üzerinden yayınlamaktadır. Kopenhag Müze’nin belirlediği iki ana hedeften biri Kopenhag kent tarihiyle ilgili her döneme dair bilgilerin toplandığı, araştırıldığı ve iletişim kurulduğu; hem kentin kültürel mirası hem de güncel konuları ele alınarak Kopenhag’ın geçmişi, bugünü ve geleceği hakkında bir diyalog ortamı yaratan bir müze olmak; diğeri ise göç ve kültürel çeşitlilik de dâhil olmak üzere9 koleksiyonlarda yeterince aydınlatılmamış ve yeterince temsil edilmemiş olan kent tarihini ve günümüzün yeni kültürel ve sosyal yönlerini belgelemeye, araştırmaya ve toplamaya odaklanmasına devam ederek çeşitlilik için bir alan olmaktır. Bununla beraber kentlilerin katılımlarıyla öğrenmenin ve kapsayıcılığın sağlanması ve daha fazla insanı müzeden yararlanmasında olanak sağlayarak ziyaretçi sayısını iki katına çıkarma isteği de gelecek hedefleri arasındadır (Københavns Museum, [20.04.2019])

4.2.4.2. Londra Müzesi

1945'te II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden itibaren sürekli olarak yoğun göç alan, önceleri çok kültürlülük esasından daha sonra kapsayıcılık söylemlerinin arttığı İngiltere'de, kültürel çeşitlilik her alanda üzerinde durulan bir politika konusu olmuştur. 1990'lı yıllarda kültür sektörünü de etkileyen içine alan çeşitlilik ve kapsayıcılık söylemleri, müzeleri de etkileyerek "İngiltere'de müzecilik alanında çağdaş sergi tasarımı, sunum, katılım, eğitim ve sosyal etkinlik politikalarının oluşturulmasına" yol açmıştır (Karadeniz, Onur, 2015,112).

Londra Müzesi, 1992 yılından 2010'a kadar etnik köken ve kimlikle ilgili olarak değişen algıları anlamlandırmaya ve müzeyi toplum tarihinde daha sofistike ve farkındalık mekânı olarak konumlandırmaya çalışmıştır. Müze, 1993 yılında Londra Halkı (Peopling of London) sergisiyle yaşadığı büyük değişim öncesinde 1980'li yıllardan itibaren koleksiyonuna göçmenlerle ilgili objeleri eklemeye ve belli göçmen topluluklarına yönelik sergiler düzenlemeye başlamıştır. 1992-2012 yılları arasında Londra müzesinde göç veya çeşitlilikle ilgili çok sayıda sergi ve beraberinde çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir (Ross, 2015, 64-65).

Müzenin eksenini tamamen değiştiren Londra Halkı projesinin fikirleri Merriman'ın dile getirdiği üzere Britanya'nın bugün kültürel olarak çeşitli ulus olduğu gerçeğinin fark edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Çeşitliliğin temsil ettiği birçok toplumun İngiltere'de uzun zamandır varlıklarını sürdürmekte oldukları ancak durumun göz ardı edilmesi müzeyi harekete geçirmiştir. İlk olarak müzeler, toplumun ihtiyaçlarına bir cevap vermek ve isteklerini gerçekleştirmek adına toplumda çeşitliliği yansıtan tüm nüfusa hitap etmeleri gerekliliğini farketmişlerdir. İkinci olarak ise, bazı müzeler tarihsel bir dengeyi yakalayabilmek adına daha önceden görmezden gelinen azınlık etnik grupların temsil edilmesinin gerekliliğini ve bu grupların müzelere sağlayacağı katkılar olduğunu farketmişlerdir (Merriman, 2007, 335). Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık, Berlin Duvarı'nın yıkılması ve komünizmin çöküşü gibi durumlar sonrasında Avrupa genelinde daha yaygın hale gelerek, daha önce kontrol altında tutulan ama aslında uzun süredir devam eden nefretlerin serbest bırakılmasına neden olmuştur. Bu durum, Batılı sanayileşmiş ülkeler arasındaki derin durgunluğun başlaması, işsizliğin, yoksulluğun artması ve çok yıllık göçmenlerin günah keçisi olarak seçilmesine yol açmıştır. 1945'lere kadar beyaz toplumun çoğunlukta olduğu İngiltere'de Eski İmparatorluk topraklarından gelen göçmenlerin varlığı ile bu

homojenlik bozulmuştur. Londra Müzesi'nde, "Londra Halkı" sergi projesi üzerinde çalışan ekip, tarihin bu tür suiistimallerine karşı koyabilmeleri gerektiğini ve savaş öncesi nüfus homojenliği mitine alternatif sunmadıklarını hissetmeleri, Londra'nın müzesi için, görünürdeki tarafsızlığın normal konumunu korumak yerine, belirli bir konunun görüşünü alacağı için ayrılığın önemi olacaktır. Müzelerde, tarihi söylemde değersiz nesnelliğin imkansızlığı konusunda giderek artan eleştirel anlayışlar göz önüne alındığında, bu ayrılış, öncelikle mevcut bir durumun yararlı ve açık bir şekilde tanınması olarak görülmüştür. Projenin temel amacı, Londra'daki savaş sonrası göçün, bu tartışmayı başa döndürerek ve tarih öncesi çağlardan beri Londra'nın insanların çeşitliliğini kutlayarak yeni bir sorun olduğu görüşünü sorgulamaktır (Merriman, 2007, 337).

1991 yılında Londra Müzesi'nde kapsamlı bir şekilde yapılan pazar araştırması, diğer müzelerle ortak olarak müze ziyaretçi profilinin genel nüfus ile uyuşmadığını göstermekteydi. Bu araştırma sonucunda Londralıların yüzde 20'sinden fazlasının kendilerini etnik azınlığa ait olarak sınıflandırılmasına rağmen, müzenin bu orandan sadece yüzde 4'ünü temsil ettiğini tespit edilmiştir. Bu durumun oluşmasındaki en önemli nedeni, müzede Londra Kenti'nin kültürel çeşitliliğini yansıtan bir galerisinin, sergisinin ve etkinliğinin olmaması olarak yorumlayan Merriman (1995, 12), etnik azınlıkların temsil edilmemesinin, kendilerine yönelik ilişkilendirecekleri herhangi bir unsurun müzede olmamasının müzeyi ziyaret etmemelerinin de haklı bir sebep olarak görmektedir. Bu doğrultuda Londra Müzesi kendisine yüklediği sosyal sorumlulukla, 1993- 1994 yılları arasında "Londra Halkı: 15,000 yıllık Deniz Aşırı Yerleşimler" (Peopling of London: 15,000 years of Settlement from Overseas) projesini gerçekleştirmiştir. Proje, savaş sonrası bir problem olmaktan çok, göçün Londra'yı Roma döneminde kurulduğundan bu yana kozmopolit ve kültürel açıdan farklı bir şehir haline getirdiğini gösteren bir sergiyle sonuçlanmıştır. Bu proje sadece müzenin fiziksel alanıyla sınırlı kalmayarak "Gezen Müze" (Museum on the Move) hareketiyle de bir karavanla parkları, marketleri, otoparkları dolaşarak normalde müzeye gelmeyen kişilerin yaşadığı yerleri dolanarak müze ile toplum arasında etkileşim kurulmasını sağlamıştır (Merriman,1995,13). Bu projenin değerlendirilmesi sonucunda müzeyi ziyaret eden etnik azınlıkların oranını %4'ten %20'ye yükselterek büyük bir başarıya ulaşmıştır. Yeni oranının en dikkat çekici yanısıra bu oranın %64'lük kısmının hayatlarında ilk kez bir müzeye gittikleri tespit

edilmiştir. Bu projede sağlanan başarı Londra Müzesi'nin günümüze kadar sürekli gelişim gösteren kültürel çeşitlilik ve göç algısının ilk adımı olmuştur (Merriman,1995,15-16).

Daha sonra Londra Müzesi'nin kalıcı sergisi içinde yararlanılan “Londra Halkı” projesi kapsamında düzenlenen serginin temaları şu şekilde belirlenmiştir (Merriman, 2007, 342-345):

- Londra'dan Önce (15,000 MÖ- 50 MS)
- Roma Londra'sı (50-410)
- Göçler Çağı (419-1066)
 - Cermen Askerler ve Yerleşimciler
 - Britanyalılar, Saksonlar, Norsemenler ve Normanlar
- Orta Çağ Avrupalıları (1066-1500)
 - Hristiyan Göçmenler
 - Yahudiler
 - Zanaatkarlar
 - Tüccarlar ve Tacirler (İtalyanlar, Fransızlar ve Almanlar)
- Londra ve Daha Geniş Dünya (1500-1837)
 - Patronlar, Sanatçılarve Zanaatkarlar
 - İlk Siyahiler ve Asyalıların Varlığı
 - Yahudi İskânı
 - Mülteciler ve Göçmenler: Hollandalılar, Almanlar ve İtalyanlar
 - Mülteciler ve Göçmenler: Fransız Protestanlar
- İmparatorluğun Kalbi (1837-1945)
 - Londra'yı Kurmak: İrlanda Bağlantısı
 - Limanda Çalışmak ve Yaşamak (Çinliler, Güney Asyalılar ve Afrikalılar)
- İmparatorluk Vatandaşları (Afrika, Karayip, Hint ve Kıbrıs yerleşimleri)

- Daha İyi Bir Yaşam Arayışı (19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında Yahudiler, İtalyanlar, Almanlar ve Amerikalılar)
- İmparatorluktan Sonra (1945-1993)
 - Çalışmaya Davet (1945-1962)
 - Kapanan Kapıdan (1962-1993)

Sergideki tematik çizgiler ise “Kentten Dünyaya” olarak;

- Londra’ya Geliş
- Liberal Bir Şehir Mi?
- Bir İş Yeri
- Londra Yaşıyor
- Kutlama Zamanı
- Boş Zaman
- Din
- Londra Tadı
- Moda
- Alışveriş

olarak belirlenmiştir.

“Londra Halkı”, müzedeki sonraki etkinliklerde de esas alınan bir sergi projesi, eğitim çalışmasından konferanslara kadar müzenin diğer çalışmalarına ilham veren bir proje olmuştur. Sergiye bağlı olarak geliştirilen eğitim çalışmasında, danışma öğretmenleri ve müfettişleri ile projenin erken bir aşamasında yapılan tartışma, tema için büyük bir coşku ve öğretim materyalleri için bir arzuyu ortaya çıkarmıştır. Sergi için bir kaynak paketi eğitim bölümü personeli tarafından danışmanlara danışılarak geliştirilmiştir. Sınıflarda kullanılmak üzere sağlanan temel kaynak materyalleri, sergiyi ziyaret etmenin ulusal müfredatın çeşitli yönlerine nasıl bağlanabileceğine dair örnekler vermektedir (Merriman, 2007,350).

Projenin kilit unsurlarından biri de yetişkinler ve aile grupları için halka açık etkinlikler programları düzenlemektir. Bu etkinlikler müzedeki statik serginin

canlandırılmasını, müzeye yeni izleyicilerin çekilmesini, katılım, tartışma ve yorum yapmaya izin verilmesini ve belirli konuların sergi izinlerinden daha derinlemesine ve incelikle ele alınmasını sağlamıştır. Kamusal etkinlikler programı ise bir dizi farklı öğeye bölünmüştür. “Dünya Müzikleri Londra’da” ve “Çokkültürlü Başkentte Kadınlar” gibi farklı alanlarda temalar üzerine yoğunlaşan etkinlikler yapılmıştır. Müze, daha sonra eğitim departmanı tarafından iki konferans dizisi hazırlamış, bu konferanslarda ırkçılığa karşıt eğitime yönelik temalar tartışılmıştır (Merriman, 2007, 350-351). Daha sonra, odak haftaları düzenlenerek Kıbrıs, Çin, Arap, İrlanda, Karayip ve Güney Asya’dan gelen topluluklara yönelik toplamda yedi adet odak haftası gerçekleştirilmiştir. Odak haftaları, topluluk grupları tarafından koordine edilmiş olup, her topluluk kendi tanıtımını eklemiş ve kendi izleyicilerini getirmişlerdir. Bu haftalar kapsamında resmi konferanslar, tartışma atölyeleri, filmler, videolar, dans, müzik, sergiler, şiir okuma, yemek tadımı, drama, zanaat atölyeleri ve defile gibi çok çeşitli etkinlikler gerçekleştirmişlerdir (Merriman, 2007, 351)

“Londra Halkı” sergisi kapandığından beri, birçok girişimde bulunulmuştur. Bunlardan ilki, Londra’nın çeşitli topluluklarının en eski zamanlardan beri tanınmasını sağlayan müze daimî galerilerinin kademeli olarak yenilenmesidir. Bir diğeri ise topluluk erişimiyle ilgili uzun vadeli bir politika oluşturulmasına yardımcı olması amacıyla müzeye bir topluluk erişim görevlisi atanması olmuştur (Merriman,2007,356). Sergi sonrası değişen ve şu anki kalıcı serginin temaları şu şekildedir:

- Londra’dan önce Londra (450,000 M.Ö- 50 M.S)
- Roma Londra’sı
- Orta Çağ Londra’sı
- Savaş, Veba ve Yangın (1550-1660)
- Genişleyen Kent (1670-1850)
- Halkın Kenti (1850-1940)
- Dünya Kenti (1850-günümüz)

Londra Müzesi, “Londra Halkı’ndan” sonra birçok farklı sergi ve etkinliğe imza atmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1996-1997: Gökyüzünün yarısı: Londra'daki Çinli Kadınlar

2000: 2000 Çok kültürlü koleksiyon

2001-2004: Londra Sesleri (sözlü tarih)

2004-2005: Uzo Egonu'nun Londra Çalışmaları

2004-2005: Londra Orman Kitabı (sanatçı Bhajju Shyam)

2006-2007: Aidiyet Londralı Mültecilerin Sesleri

2010: Modern Londra Galerileri

2012 Altından Yollar (sanatçı Moti Roti).

Bu sergileri Ross (2015, 64-67) üç ayrı başlık altında şu şekilde gruplandırmıştır;

1. Topluluk Tarihi Yaklaşımı: Bireysel ulusal veya etnik grupların ayrı tarihlerini, geldikleri, yerleşmiş ve Londra'ya katkıda buldukları açısından ön plana çıkarmaktadır.

2. Yer Duygusu Yaklaşımı: Çeşitlilik ve kültürler arası karmaşıklığın kentin şartlarını belirlediği bir yer olarak bugün Londra'nın görünüşünü ve hissini pekiştirmektedir.

3. Küresel Tarih Yaklaşımı: Topluluk tarihine benzer şekilde, ayrı grupların deneyimlerini ön plana çıkarmasına karşın, bu kez menşe ülkelerindeki olaylara odaklanarak Londra İngiltere'nin sömürge gücü olarak tarihini vurgulamaktadır.

Londra Müzesi'nde sadece sergilerle çeşitliliğe yönelik içerikler bulunmamaktadır. Topluluk etkinlikleri, eğitimler, konferanslar, ortaklık, beceri paylaşımı girişimleri, projeksiyon projeleri, çeşitlilik stratejisi, çeşitlilik bildirimleri, danışma grupları, 2006 yılında çeşitlilik stratejisini belirleyerek müzedeki gönüllülük, iş gücü ve topluluk ortaklığı oluşturmak için tasarlanmış yeni işe alım prosedürleri de geliştirilmiştir (Ross, 2015, 66-67) Londra Müzesi, 2016-2018 erişim politikasında 2010 yılındaki Eşitlik Hareketine ve MA'nın kararlarına bağlı olduğunu belirtmektedir. Londra Müzesi kültürel açıdan erişim için hedefini şu şekilde belirlemiştir: müzeyi ve programını Londra'nın kültürel ve sosyal açıdan farklı toplumlarına mümkün olduğunca alakalı kılmaktır (Museum of London, [07.05.2019])

İngiltere Sanat Konseyi, 1998 yılından itibaren müzelere yönelik çeşitlilik ve eşitlik yönetimlerini geliştirmeleri adına destek sunmaktadır. Bu doğrultu da 2015 – 2018

yılları arasında müzelere yönelik çeşitliliğin ele alınması adına odaklandığı konular arasında eğitim ve gönüllük ve müze iş gücünün şeklinde müzelerin bu alanlarla çeşitliliğe açık olmalarını önermektedir (ACE, 2015, 3-8). Ulusun çeşitliliğinin desteklenmesini isteyen İngiliz Sanat Konseyi, bu isteğini sanat, izleyici, işgücü ve yöneticilik başlıkları altında iyi şekilde yöneterek ve sorumluluğundaki kurumları da bu konularda çeşitliliği ele almalarını teşvik etmektedir. Çeşitliliği bir fırsat olarak görerek, kapsayıcı bir yaklaşımla, erişimin önündeki engellerin kaldırılmasını, yeni yetenekleri keşfedilmesi, yeniliklerin desteklenmesi ve yeni iş birliklerinin oluşmasını isteyen ACE “Çeşitlilik için Yaratıcılık Kutusu’nu” fonlarının merkezine alarak müzeler de dâhil olmak üzere sanat ve kültür kurumlarında çeşitliliğin ve eşitliğin sağlandığı her türlü girişime finansal destek sağlamaktadır.

Bu girişimlerin daha da çoğalması ve doğru bir şekilde yürütülmesi adına, ACE eşitlik eylem planı kılavuzu ve kültürel değişimler kitiyle çeşitliliğin ve eşitliliğin yönetiminde ile sanat ve kültür kurumlarına yardımcı olmaktadır (ACE, [09.05.2019]). Aynı şekilde Müzeler Birliği (MA) de iş gücünde kültürel çeşitliğe yer verilmesini vurgulamıştır (MA, 2008,12). Müzeler, Kütüphaneler ve Arşiv Komitesi de kapatılmadan önce işgücü geliştirme stratejisiyle özellikle gençlerin ve farklı etnik grupların kültür sektöründe yer almasını sağlamıştır. Ayrıca MLA içinde Ulusal Kültürel Çeşitlilik ağı oluşturularak kültürel çeşitliliğe yönelik çalışmalar yürütmüştür (Fisher, Figuera, 2011, 8).

Londra Müzesi, Geliştirme ve Hibe Programları kapsamında yer alan Çeşitlik Sorunları departmanı, ACE’nin “Çeşitlilik İçin Yaratıcılık Kutusu” fonundan yararlandıkları ve ACE’nin eşitlik ve çeşitlilikle ilgili eğilimini ve önerilerini benimsediğini belirtmektedir. Bu doğrultuda bünyesinde yer alan 4 müzede de 2018-2021 yılları arasında tüm sosyal ve kültürel çevreyle müze koleksiyonları ve sergileriyle bağ kurmalarını sağlamayı, ziyaretçilerin ortak program ve etkinliklerine katılımlarını arttırmayı ve müze sektöründe işgücünde olduğu kadar mütevelli heyetinde de çeşitliliği arttırmayı hedeflediğini belirtmiştir (Museum of London, [08.05.2019]). Londra Müzesi’nin özellikle gönüllüğe yönelmesinde etkili olan bir diğer unsur, 2008 yılından itibaren müzenin gündeminde Londra Belediyesi ve Büyük Londra Meclisi ile ortak kültürel stratejilerin etkisinin görülmesidir. Bu stratejilerde gönüllük çalışmalarının çeşitliliğe dayandırılması söz konusudur (Museum of London, [07.05.2019]).

4.2.4.3. Roma Müzesi

Roma Müzesi, tez kapsamında ele alınan diğer örneklerden farklı kültürel politikası doğrudan ilişkili olarak bir çalışma yürüttüğü söylenememektedir. Çünkü, Kültür Bakanlığının göç ve müzelere yönelik çalışmaları incelendiğinde; 2012 yılında MIBACT, ulusal müzelere, arkeolojik alanlara ve tarihi yerlere yönelik yenilikçi katılım biçimleriyle kültürel açıdan kapsayıcılığı desteklemeye yönelik program ve projelerin geliştirilmesinde onları teşvik etmek adına teklif çağrısı yapıldığı ve 2013 yılında da, kültürün sosyal gelişimi artırma gücünün fark edilmesiyle Kültür Bakanı Massimo Bray, bakanlık kapsamında ilk kez “kültürün ortak bir değer” olarak görülmesi gerekliliğini ve göçmenler de dahil olmak üzere tüm vatandaşların kültür haklarının korunmasının ve teşvik edilmesinin, İtalya da özellikle kültürel mirasın korunmasına yönelik yoğun çalışmalarının yürütülmesi kadar önemli olduğuna vurgu yapılmasına karşı sadece teoride kalan, uygulamaya geçirilmeyen söylemler mevcuttur (Bodo, Bodo.S, 2016, 4).

Bütün bunlara rağmen, Roma Müzesi 2014 yılında “Rhome: Bakışlar ve Göçmenlerin Hatıraları” projesiyle, göçmenlere yönelik, müzelerde kapsayıcılık çalışmalarının temel unsurları olan çeşitliliğin temsili, kültürlerarası diyalog, kültürel erişim ve katılım olanaklarının sağlandığı bir proje gerçekleştirmiştir. Serginin küratörü Cladua Pecoraro ile bir telefon görüşmesi yapılarak, proje ile ilgili bilgi alınmıştır. Pecoraro ile yapılan telefon görüşmesinde, Pecoraro, kendisinin Roma Müzesi’nde böyle bir projeyi gerçekleştirmesinde dünyadan müze örneklerinin, CAMOC’un kent müzeleri ile ilişkili çalışmalarının, MeLa ve Map for Id gibi AB destekli projelerinin etkili olduğunu ifade etmiştir. Kendisi de, İtalya’nın yaşadığı son dönem göç hareketlilikleriyle ilgili henüz etkili politikalar oluşturamadığını ve haliyle kültür politikalarının bu anlamda eksik kaldığını belirtmiştir. Bu görüşmede ayrıca bu sergi projesinde İtalya’da göçle ilgili araştırmalar yapan Fondazione ISMu kurumunun desteği öğrenilmiştir. Bu doğrultuda müzenin 2014 yılında gerçekleştirdiği sergideki aşamalar ve içerik hem ISMU Vakfi’nin web sayfasından hem de CAMOC’un 2 Haziran 2018 tarihinde Frankfurt’ta düzenlediği *Göç ve Kent Atölye Çalışmalarında* Claudia Pecoraro ve Gloria Romanello’nun konuşmasından elde edilmiştir.

Rhome projesi fikri, başlangıcından bu yana ilham veren ve nitelendiren unsuru, kentin mekânlarının anı hissi olan Roma Müzesi’nin kimliği üzerindeki derin bir

düşünceden yola çıkarak tasarlanmıştır. Tarihsel ve belgesel alaka nedeniyle, tüm kentin bir müzesi olan Roma Müzesi, bugün kapsayıcı bir vatandaşlık teşvik etmek amacıyla uzun zamandır İtalya'nın geri kalanında olduğu gibi Roma'da yapısal bir varlık olan yeni vatandaşların yani uluslararası göçmenlerini dinleme ve seslendirme fikri olarak ortaya çıkmıştır. Şehir hafızasının orijinal temasına uygun olarak, Rhome projesi göçmen vatandaşlar ile Roma arasındaki ilişkiyi ve özellikle de yerlerin duygusal hafızasını sorgulamıştır. 2014 yılında hayata geçirilen gönüllük esasına dayanan bu proje de Özellikle IRPPS (Nüfus ve Sosyal Politikalar Araştırma Enstitüsü) ve ILIESI'nin (Lexicon Avrupa Fikri ve Fikirler Tarihi Enstitüsü) bilimsel katkısı ile projeye katkıları çeşitli düzeylerde yapan CNR'ın projesi "Göçler" ve DSU'nun (İnsan ve Sosyal Bilimler Bölümü, Kültürel Miras.) desteğiyle yürütülmüştür. Araştırmanın ayrılmaz bir parçası olarak fotoğrafların oluşturulmasını, denetlenmesini ve üretilmesini adına da Roma Fotoğrafçılık Okulu ile iş birliği sağlanmıştır. Projenin diğer ortakları; İngiltere Büyükelçiliği, Brezilya Elçiliği, Şili Elçiliği, Filipinler Elçiliği, Fransa Elçiliği, Hindistan Elçiliği, Afganistan İslam Cumhuriyeti Elçiliği, Moldova Cumhuriyeti Elçiliği, Amerika Birleşik Devletleri Elçiliği, Eritre Devleti, Astalli Merkezi Derneği, Dünya Vatandaşları Birliği, Caritas Roma, CIR İtalya Mülteciler Konseyi, CNR Ulusal Araştırma Konseyi, ISMU Vakfı'dır.

Roma Müzesi'nin kentin hatırasını yansıtmaya rolünden, sosyal rolü olan kapsayıcı toplumları oluşturulması doğru değişiminde etkili olmuştur. Roma'daki farklı etnik köken, cinsiyet ve yaştan olan göçmenlerden 34 kişi bu proje için seçilmiştir. Projeye katılan 34 uluslararası göçmen, önce bir zincirleme süreci tetikleyen operatörlerin kişisel bilgileri ve yabancı toplulukların belirli dernekleri yardımı ile tespit edilmiş. Bu tespitler içerisinden de belli bir yaşa gelmiş, bölgedeki varlığı en az 1 veya 2 yıl olan (şehirle bağlantı kurmak için gerekli zaman), birinci kuşak göçmenler (araştırmanın amacı olarak, kökenlerinden taşınmış olanların bakış açısıdır) seçilmiştir. Katılımcıların profili Roma'daki çok çeşitli ve parçalanmış göç gerçeğini yansıtmak için seçilmiş olup, kökene, yaşa, kültüre, sosyal gruplara, dillere, dinlere, mesleklere, nedenlere ve Roma'ya geçiş nedenlerine göre farklılaştırılmış muhatapları dahil etmek için çaba gösterilmiştir.

Bu projenin amaçları: Roma'daki göçün gerçekliğini araştırmak ve kamuoyunun dikkatine çekmek, olumsuz göçmen klişeleri ile mücadele etmek ve bir insan olarak

göçmene dikkati, anıları, korkuları, umutları, arzuları ve bilgisi ile odaklanmaktadır. Yeni vatandaşlıkların entegrasyon sürecinde genellikle çalışma konusu, yaratıcı konular ve aktif bir bölüm olarak sınıflandırılan insanları dahil etmektedir. Göçmenlerin, kentsel yerler üzerinde düşünmeye, bölge ile kendi ilişkileriyle ilgili eleştirel bir farkındalığa odaklanmalarına ve ifade etmelerine yardımcı olmaları için teşvik etmek ayrıca, hafıza ve hatıraların mercekleri aracılığıyla kentin duygusal coğrafyasına hayat vermektir. Hikâyesinin öncüsü olarak bireysel deneyimlerin başkalarının hizmetinde gerçek bir duygu kredisi haline geldiği bir anlatımı harekete geçirmek ve yansımaları teşvik etmektedir.

2012 yılında Roma Müzesi'nde proje tasarımı ve önerisi ile başlayan proje, ön araştırma, röportajlar ve fotoğraf çekimleri, sergi açılışı (12 Şubat 2014-30 Mart 2014), değerlendirme olmak üzere dört farklı ana aşamadan oluşmuştur. Bu projenin ilk aşaması, Pecoraro'nun farklı etnik kökenlerden seçilen göçmenlerle birebir olarak yaptığı uzun görüşmelerden oluşmuştur. Bu görüşmeleri göçmenlere Roma'ya dair kişisel ve duygusal izlenimlerini elde amacıyla çeşitli sorular sorarak derlemeye çalışan Pecoraro, görüşme sonunda herkese “Roma'da hiç unutamayacağınız, ülkenize geri dönseniz veya başka bir ülke gitseniz dair her zaman sizinle olacak yer neresi?” sorusunu sorarak projenin ikinci aşamasını oluşturacak bilgileri elde etmiştir.

Projenin ikinci aşaması, bu soruya yönelik cevaplar doğrultusunda Roma Fotoğrafçılık Okulu'ndan öğrencilerin ve öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Her bir göçmenle bir İtalyan fotoğrafçı eşleştirilerek Roma'da göçmen için özel mekânda fotoğraflar çekilmiştir. Bu fotoğraf çekimiyle, İtalyan fotoğrafçılar ile göçmenler arasında diyalog kurulmasındaki en önemli nokta, fotoğrafların nasıl çekileceğine dair karar merceğinin göçmenlerinin olmasıyla, fotoğrafçıların göçmenlerin gözü olarak hareket ederek hem mekanların hem de göçmenlerin portrelerini çekmeleridir. Bu etkinlik sonrası tüm göçmenler müzeye davet edilerek hem birbirleriyle hem de müze çalışanlarıyla iletişim içinde olmalarına bir fırsat sağlanmıştır. Sergi salonlarında eşlik eden bir ziyaretin ardından göçmenler, fotoğrafçılar, küratörler, Roma Müzesi personeli ve CNR araştırmacıları bu önemli paylaşım deneyimine katılmışlardır.

Projenin üçüncü aşaması, yani projenin sergi yoluyla halka buluşması noktasında hem CNR'nin Nüfus ve Sosyal Politikaları Araştırma Enstitüsü'nün demograflarına

gerçekleştirilmiş bir eğitim paneli, ziyaretçilerin projeyi İtalya ve Roma'daki göç olgusuna adanmış genel bir çerçevede birleştirilmesine yardımcı olmak için tasarlanarak sergilenmiştir hem de göçmenlere yöneltilen esas soru bu sefer müze izleyicisine de sorularak izleyicilerin cevaplarını paylaşabilecekleri bir pano hazırlanmıştır. Bunun dışında ayrıca göçmenlerin bu sorulara verdiği cevaplar, göçmenlerin portreleri ve onların gözünde çekilen mekân fotoğraflar müze de sergilenmiştir. Bu sergi sonunda göçmenlere yönelik kişisel ve duygusal yaklaşım, projenin her aşamasında göçmenlerin aktif katılım sağlamalarını ve müze personeli, fotoğrafçılar, göçmenler ve müze izleyicileri olmak üzere geniş bir duygusal bağ kurulması sağlanmıştır. Romanello ise sergiye yönelik değerlendirmeyi, müze ziyaret defterinde bu sergiye ilişkin izleyicilerin yorumlarını kategorize ederek, sergiyle nelerin sağlandığını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu değerlendirme çalışmasının sonucunda, müzenin bu sergiyle izleyicilere yönelik duygusal bir yaklaşım geliştirdiği, sivil katılımı sağladığı ve kimlik ile miras arasında bir bağlantı kurduğu tespit etmiştir. Projeye Ulusal Irk Ayrımcılığı Ofisi (UNAR) tarafından “ırk ayrımcılığına karşı korunma ve mücadele alanında önemli bir girişim” olarak ödüllendirilmiştir (Pecoraro, Romanello, [08.05.2019], ISMU, 2014).

4.2.4.4. Friedrichshain & Kreuzberg Müzesi

Müze çapında göçmenlere yönelik iki kapsayıcılık çalışmasının gerçekleştirilmesinde etkili olan Almanya’da göçün müzeleştirme süreci öncelikli olarak ele alınacaktır. Doğu- Batı Almanya’nın birleştirilmesinden sonra Alman Federal Cumhuriyeti’nin artık göç ülkesi olduğu gerçeğini kabul etmesinden (Blumenreich, 2016, 5) sonra başlayan bu süreçten önce Almanya’da göçmenlerin geçici olarak yer aldıkları resmi politikasına uygun olarak müzelerde de göçmenlere hiç yer verilmemiştir. 1990’ların sonundan bu yana, Avrupa Göçmen Ağının göçmen girişimleriyle, özellikle yerel ve bölgesel müzelerin faaliyetleri ve uluslararası müzeciliğin etkileriyle kültürel kurumların kültürlerarası açılmasına yönelik genel politik talepler bağlamında yönlendirilmiştir. Alman Müzeleri de bunun üzerine sergi, koleksiyonlarını ve iletişim işlevlerini göçü nasıl yansıtabileceklerini göz önünde bulundurularak yeniden ele almaya ve düzenlemeye başlamışlardır (Maire, Bluche, 2014, 178). Müzelerdeki asıl değişim 2007 yılında Ulusal Entegrasyon Planıyla Alman müzeleri ve diğer kültür kuruluşlarına “kendi imajında, içerik programlarında, komitelerde ve kültür sektörü çalışanlarında kültürel açılım” talep edilmesinin ardından, Alman

Müze Birliği'nin bu plandan etkilenerak gündemine “göç ve kültürel çeşitlilik” temasını eklemesi ve 2010 yılında da Göç Çalışma Grubunu kurmasıdır. Bu Çalışma Grubu 2012 yılında, Alman müzeleri ile kültürel açıdan farklı topluluklar arasında tartışmaları geliştirmeye ve derinleştirmeye yardımcı olan “Herkes Müzede” ve “Müzede Kültürel Çeşitlilik: Toplama, Sergileme ve Arabuluculuk” adlı iki proje başlatmıştır. Bu projeler sayesinde Alman müzeleri ile kültürel açıdan farklı topluluklar arasında bağ kurulmuştur. (DMB, [09.05.2019])

Alman Müze Birliğinin “Müzede Kültürel Çeşitlilik: Toplama, Sergileme ve Arabuluculuk” adlı projesinde, Alman müze personeli ile yapılan görüşmelerde, müze koleksiyonlarında göçle ilgili hiçbir nesne olmadığı sıkça duyulmaktadır. Bununla birlikte önceki envanter ve dokümantasyon uygulamalarının mevcut koleksiyonları göç geçmişiyle olan bağlantıları varsa bile dikkate alınmadığı varsayılmaktadır. Bu yüzden, mevcut koleksiyonların tekrardan incelenmesi, eğer varsa toplumun kültürel çeşitliği hakkında bir şeyler söyleyen ve şimdiye dek takdir edilmeyen nesnelerin gün yüzüne çıkarılması gerekliği dile getirilmektedir. Koleksiyonlara yönelik bu yaklaşım göz önüne alınarak, 2010-2011 yılları arasında FHXB'de düzenlenen, “Koleksiyona Yeni Eklenenler- Berlin Koleksiyonlarında Göç Tarihi” üç müze ve bir müzecilik araştırma projesinin ortaklaşa yürüttüğü bir projedir (Maire, Bluche, 2014, 180-181). Bu sergiyle özellikle katılımcı yaklaşımın genişletilmesinin koleksiyonların yeniden gözden geçirilmesine ilginç yansımaları olmuştur. Müze personeli; sosyal kökenleri, yaşları, cinsiyetleri ve eğitimleri bakımında farklılık gösteren Berlinli vatandaşlar (serginin Odak Grubu olarak belirlediği grup), göçmenler ve sergi süresince katılım şansı yakalayan müze ziyaretçileri olmak üzere tamamıyla birbirinden farklı dört grup sergi konsepti üzerinde bir nevi bir küratör gibi çalışmıştır. Her gruba farklı görevler verilmiştir. Müze personeli, her müzeden iki objeyi seçip, ilgili broşürleri odak grubuna vermiş, onlar da seçilen nesnelere tartışmış, önüne gelen soruları cevaplamış ve nesnelere ilişkin görüşlerini belirtmiştir. Ayrıca, müze personeli tarafından seçilen göçmen kökenli küçük gruplar (iki kişi), kendi bakış açılarına göre önemli görünen nesnelere seçerek sergiyi tamamlamaları üzerine görevlendirilmiştir. Bu grup sergiye eklenen bir filmde, hem nesnelerin hikâyelerini hem de neden bu nesnelere seçtiklerini açıklamışlardır. Müze izleyicileri ise ziyaretleri esnasında daha önce seçilen nesnelere yönelik kendi açıklamalarını yazmışlar ve hatta sergi koleksiyonuna

sergileme için yeni fikirler eklemişlerdir. Sergilenmesi için seçilen eserler Gnocchi rendesi, eski bir çaydanlık, Polonyalı bir şaire ait bir şiir kitabı, Türkiye’den bir örgü çanta, bir Arap hat sanatı, Cami şeklinde bir çalar saat, İran’dan tarihi bir su kabı ve Farsça Kuran'dan bir sayfa gibi günlük yaşama dair nesnelere olmuştur (Popp, 2014, 3-4).

FHXB bu projesini “laboratuvar sergisi” unvanını taşıdığını dile getiren Popp (2014, 2) müzenin daha önce de göçmenlere yönelik girişimlerde bulunsa da bu sergiyle çığır açtığını ifade etmiştir. Müzenin yaşadığı bu değişimde önemli rol oynayan durumlardan birisi, müzenin serginin odak noktası olan göç konusunda sadece tek bir bakış açısına ve hikâye bağlı kalmaması yerli nüfusun da aynı şekilde ele alınarak nesnelere üzerinden göçe çoklu bakış açıları getirmeleridir. Bir diğeri ise, nesnelere seçilme şeklidir. Burada koleksiyonların tekrardan değerlendirilmesiyle küratörler hali hazırda sağlanan müze objelerinin yeni anlamlarını erişilebilir kılacak şekilde bir sergi düzenlemişlerdir. Bu yaklaşım, koleksiyonları tekrar ziyaret etme” yöntemi ile farklı topluluklardan oluşan grupların (uzmanların, göçmen kökenli, yaşlı ve gençlerin), müze stoklarını değerlendirmelidir. Oluşturulan gruplar nesnelere kişisel bakış açısına göre yeniden değerlendirip ve üzerine fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Böylece bu çalışmayla bölgenin çeşitli gruplarını bütünleştiren ve tek nesnelere üzerinden çoklu perspektiflerin anlamlandırılması sağlanmıştır (Popp, 2014, 1-2).

FHXB ‘nin göçmenlere yönelik ele alınacak bir diğere çalışma ise, müzenin kalıcı sergisi olan “Yerel Sohbetler. Kent- Göç- Tarih: Halleşes’ten Frankfurter Tor’a” sergisidir. 2010-2012 yılları arasında gerçekleşen “Göçler Tarihi Oluştur” projesinin bağımsız küratörleri Frauke Miera ve Laure Bluche’nin bu proje çerçevesine bağlı olarak müze için kapsayıcı bir koleksiyon oluşturma amacıyla düzenlenmiştir (Maire, Bluche, 2014, 177). 2012 yılında Friedrichshain-Kreuzberg sakinleri ile katılımcı bir proje olarak oluşturulmuştur. Sergi kapsamında birçok kişiyle kentin farklı yerlerine dair diyalogların kurularak ses ve görsel kayıtlarının interaktif bir kent haritası üzerine yerleştirilmesiyle “Yerel Konuşmalar” adlı bir bölüm oluşturulmuştur. Bu bölüm, kentsel tarihin daima göç tarihi olduğunu ve göçün şehir ve mekânlarına görünürlüğünü sağladığını göstermektedir. Sergiyi gezerken izleyiciler, kendi akıllı telefonları veya ödünç alınan multimedya cihazlarla, bölge sakinlerinin ve Yeni Berlinli olarak ifade edilen göçmen ve mültecilerin bakış

açılılarıyla tarihsel olarak bir şehir haritası üzerinden kentin farklı bölgelerini keşfetmeleri mümkündür. Sergide yer alan, şehir içi aramalar kısmı olan “Kreuzbergers ve Friedrichshainers” izleyiciyi bölge boyunca kişisel rotalar oluşturarak bölgede onlar için özel olduklarını hissettikleri ya da özel bir şeyler yaşadıklarını hatırladıkları yerlere götürmektedir. İzleyiciler bu harita üzerinden on tematik yürüyüşü takip edebilmekte, bireysel turlara geçebilmekte veya doğrudan bir yerel arama numarasını girerek kentteki yapılar hakkında bilgi alabilmektedirler (FHXB, [08.05.2019]). FHXB müzesi, bu sergide de yine bir önceki örnekte olduğu gibi, her ne kadar göç konusu özelinde bir çalışma yürütse de yerel halkı da çalışmaya katarak hem toplum ve göçmen diyalogunun güçlenmesine, hem de göçmenlere yönelirken yerel halkı müzeden dışlamamaya özen göstermektedir. Müzeyle benzer çizgide olan küratörlerin bu sergiyi ortaya çıkarırken önem verdikleri durum, göçmen olsun olmasın herkesin kentle ilgili eşit şekilde konuşma hakkının olduğunu göstermektedir (Maire, Bluche, 2013, 505).

4.2.5. Sonuç

Avrupa'dan iyi örnek olarak seçilen kent müzelerinin incelenmesinin sonucunda, göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarında kültür politikalarının etkisi olduğu görülmektedir. Öncelikle, müzelerde kapsayıcılık çalışmalarının neler olduğuna bakıldığında, her müzede ilk aşama olarak geçici sergilerin tercih edildiği görülmüştür. Geçici sergiler hazırlanmadan önce bazen müzelerin kendi imkanlarıyla bazen de ulusal veya yerel kurumlarla beraber kentlerindeki göçmen ve kültürel çeşitliliğin araştırılması için müzeler tarafından izleyici araştırmaları yaptırılmıştır. Londra Müzesi ve Roma Müzesi, bu araştırmalarda kentlerde yer alan göçmenlerin etnik kökenleri, kentlerde bulunma süreçleri gibi meseleleri tespit etmeye çalışmışlardır. Bu ilk çalışmalar, bir nevi müzelerin kapsayıcılık aşamalarından kültürel çeşitliliğin tanınması aşamasını tamamlanmış olduğu anlamına gelmektedir. Bütün müzelerdeki yönelim, müzeyi daha önce ziyaret etmeyen göçmenlerin müzeye gelmelerinin sağlanmasının dışında yerel halkı da aynı şekilde müzede tutmaktır. Bu doğrultuda müzelerde herkes için erişimin sağlandığı söylenebilir. Kopenhag Müzesi'nin “Duvar” sergisiyle, müze binasının dışında bir çalışma yürüterek çok fazla kişinin müzeye dolaylı yoldan da olsa erişmesine ve katılım göstermesine katkı sağlaması, Roma Müzesi'nin “Rhome Sguard”i sergisi için belirlediği ana soruyu hem göçmenlere hem de sergi boyunca yerel halka sorması müzelerde eşit şekilde

erişim ve katılıma yönelik çalışmalara örnek olurken, FHXB Müzesin’de özellikle vurgulanan koleksiyon oluşturma ve yeniden gözden geçirme sürecinde göçmenler ve yerel halkla bir arada bir çalışmanın yapılması, ele alınan örnek kent müzelerinde kapsayıcılığın erişim ve katılım aşamalarının tamamlandığını göstermektedir. Bu aşamaların tamamlanmasında Londra Müzesi’nin, diğer müzelere kıyasla çok daha çeşitli etkileri olduğu fark edilmiştir. Londra Müzesi’nde sadece sergilemeyle sınırlı kalınmayıp konferans, eğitim, atölye çalışmaları ve çok daha önemlisi iş gücünde göçmenlere istihdam sağlanarak yer verilmesi gibi farklı tutumların olduğu görülmüştür. Londra Müzesi’nde diğer kent müzelerinden daha önce kültürel çeşitliliğin farkına varılmasına yönelik faaliyet çeşitliliğinin olduğu görülmektedir. Müzelerde son adım ise, farklı yöntemlerle de yürütülse değerlendirme kısmı olmuştur. Kopenhag Müzesi ulusal müze araştırmalarıyla yapılan izleyici araştırmasıyla, Roma Müzesi ise müze ziyaret defterlerinin incelenmesiyle elde ettiği veriler doğrultusunda yapmış oldukları çalışmalarının hedeflerini tamamlayıp tamamlamadıkları ve müze izleyicileri olan yerel halk ve göçmenlerde nasıl bir izlenim yarattıkları bilgisine ulaşmışlardır.

Avrupa Kent Müzelerin göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarına kültür politikalarının etkisinin, hem ülkelerin göç geçmişlerine bağlı olarak değişen göç ve kapsayıcılık kavramlarının ele alış şekillerine hem de kültür politikalarında etkili olan ulusal müze birliklerinin varlıklarının üzerinde olduğu; müzelerin faaliyetlerindeki çeşitliliğinde bu durumlardan kaynaklandığı görülmüştür. Bu etkilerle ilgili olarak göç ve kapsayıcılığın ele alınışına göre elde edilen veriler şu şekildedir: İngiltere ve Almanya’nın Danimarka ve İtalya’ya göre daha eski göç ülkeleri olmalarından kaynaklı olarak kültür politikalarında kültürel çeşitliliğe daha önce yer vermeleri, müzelere yansıyan politikaların bu doğrultuda daha etkili olduğunu göstermektedir. İngiltere ve Almanya, 1990’lardan beri kültür politikalarında göçmenlerin de dikkate alınmasıyla, kültürel çeşitliliğin yönetimi ve kapsayıcılığın müzelerde de uygulanması gerekliliğine değinmişlerdir. İngiltere ve Almanya’ya kıyasla son yıllarda göç akımlarının arttığı Danimarka’da 2005 UNESCO Sözleşmesi’nin kabul edilmesi sonrasında oluşturulan kültürel stratejilerin müzelere yansımalarının Danimarka Kültür Ajansı’nın müzeler ve kültür kurumlarında izleyici araştırmalarının sonucunda ortaya çıktığı tespit edilmiştir İtalya’da ise kültürel çeşitliliğin teşviki açısından hala kapsamlı bir politika oluşturulmadığı

görülmüştür. Bu doğrultuda müzeler incelendiğinde, Londra Müzesi'nin 1990'lardan itibaren müzede kapsayıcılık çalışmalarının üç temel ögesi olan temsil edilme, erişim ve katılımı da göz önünde bulundurarak 1993-1994 yılları arasında "Londra Halkı" sergisini gerçekleştirdiği görülmüştür. Müzenin böyle bir çalışma yapmasında ve müzecilik açısından kültür politikalarının oluşturulmasında Müzeler, Kütüphaneler ve Arşivler Komitesi'nin, İngiltere Sanat Konseyi'nin ve Birleşik Krallık Müze Birliği'nin 1990'lardan itibaren müzelerde kültürel çeşitliliğinin ele alınmasına yönelik önerilerde bulunması etkili olmuştur (Merriman,1995,12-13). Bunların yanı sıra müzenin, bu sergi öncesinde yürüttüğü kapsamlı bir izleyici araştırmasında Londra'ya farklı etnik köken ve kültürden gelen insanların müzeyi ziyaret etmediğinin tespit edilmesi önemli olmuştur. Almanya'nın 1990'lardan sonra göç ülkesi olduğu gerçeğini kabul etmesiyle, Avrupa Göçmen Ağı'nın göçmen girişimleriyle özellikle yerel ve bölgesel müzelerin faaliyetleri, kültürel çeşitliliğe yönelik genel politik talepler bağlamında yönlendirilmiştir (Blumenreich,2016,5). FHXB'nin 2010 yılından itibaren "Koleksiyona Yeni Eklenenler-Berlin Koleksiyonlarında Göç Tarihi" ve "Yerel Sohbetler: Kent, Göç, Tarih: Halleshes'ten Frankfurter Tor'a" sergileriyle göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarını yürütmesinde, 2007 yılında Ulusal Entegrasyon Planı'nda yer alan Alman müzelerinin kültürel çeşitliliğe yer vermeleri gerektiğinin önerilmesi ve Alman Müze Birliği bu plandan etkilenerek gündemine "göç ve kültürel çeşitlilik" temasını eklemesi ile 2010 yılında da, FHXB'nin de yer aldığı, Göç Çalışma Grubu'nu kurmasının etkisi olduğu görülmüştür (Maire, Bluche, 2014, 178; DMB, [09.05.2019]). Diğer iki ülkeden örneklere bakıldığında, Kopenhag Müzesi'nin Danimarka'nın "Herkes için Kültür" ve "Birlikte Duran Danimarka" stratejik hedefleri temel alınarak "Bir Kopenhaglı Olmak" ve "Duvar" sergileriyle göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları düzenlediği görülmüştür (Sandahl,2013:179). Diğer ülkelerde ele alınan müze örneklerinde kültür politikaların müzelere yansımından hareketle yürütülen projelerin aksine, Roma Müzesi, 2014 yılında "Rhome: Bakışlar ve Göçmenlerin Hatıraları" sergisi ile göç, toplum ve kent denkleminin bir arada ele alınarak çeşitliliğin tanındığı ve katılımın her anlamda gerçekleştirildiği bir proje gerçekleştirmiştir (Pecoraro, Romanello, [08.05.2019]). İtalya kültür politikasının bu konuda henüz eksikliklerinin tamamlanmamasına rağmen belediyelere verilen haklardan dolayı özellikle Roma

Belediyesi kültür politikalarında farklı bir kültürel yönetim anlayışıyla göç ve kapsayıcılığa yer vermektedir.

Kültür politikalarında etkili olan ulusal müze birliklerinin varlığından kaynaklı etki ise, İngiltere ve Almanya örneğinde olduğu gibi bu birliklerin, hükümetlerin yetersiz kaldığı durumlarda müzelerle ilgili kararlar ve kurallar belirlenmesi ile kendilerini gösterdikleri; yerel müzelerde farkındalıklara neden oldukları görülmektedir. İngiltere’de Birleşik Krallık Müze Birliği’nin bir sivil toplum örgütünden çok hükümetin bir bölümü gibi yürüttüğü çalışmalarla, müzeler açısından çok önemli bir rolü olduğu görülmüştür. MA’nın Londra Müzesi özelindeki etkisi; öncelikli olarak müzelerde iş gücünde kültürel çeşitliliğini arttırmayı ön plana koyması; sonrasında da müzeler ve hizmet ettikleri toplumlar arasındaki güven ilişkisini tanımlayan, belirli bir zamanda kabul edilmiş bir takım ortak değerler ve davranış standartlarının temsil edildiği İngiliz Müzeleri için Etik Kodlarını yayınlamasıdır. Almanya’da Alman Müze Birliği, kültür politikalarının müzeler açısından geliştirilmesinde hem kurduğu Göç Çalışma Grubu’yla hem de NEMO tarafından da İngilizceye uyarlanarak yayınlanan Müzeler, Göç ve Kültürel Çeşitlik Kılavuzu’nu 2015 yılında yayınlarken; müzelere göç ve kültürel çeşitlikle ilgili öneriler sunması, FHXB’nin bu doğrultuda çalışmalar yürütmesinin önünü açmıştır. Kopenhag Müzesi, Danimarka Müze Birliği’nin üyesi olmadığı için müzeyi etkileyen bir durum söz konusu olmasa da, Danimarka kültür politikalarını dikkate alınması açısından etkili olduğu; 2020 müze politika hedeflerinde, müzelerin kültürel çeşitliliği tanımalarında, erişim ve katılım imkânlarını artırmalarına ve sosyal sorumluklarının pekiştirilmesine yönelik öneriler sunduğu görülmüştür (ODM,2016,7). İtalya’da ise ulusal bir müze birliği bulunmamaktadır. Diğer ülkelere kıyasla bu ülkedeki kent müzesi çalışmalarının daha yetersiz olması ve İtalya kültür politikasında göç ve müzelere yönelik yeterli önlemlerin ve düzenlemelerin olmaması, müzelere yönelik çalışmalar yürüten müze birliğinin olmamasından kaynaklı olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çeşitli dönemler boyunca her daim var olan göç olgusunun, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da farklı biçimlerde ortaya çıktığı; yaşanan önemli siyasi olaylar, ekonomik faaliyetler ve toplumsal hareketliliklerin Avrupa'nın demografik yapısında değişimlere yol açarak kültürel ve sosyal değişimlere neden olduğu bilinmektedir. Yaşanılan bu değişiklikler aynı şekilde ülkelerin yönetimlerini, kültür politikalarını ve müzelerin var oluş nedenleri ile çalışmalarını etkilediği görülmektedir. Bu doğrultuda hem kültür politikaları hem de müzeler için göç ve kapsayıcılığa yönelik farkındalığın oluşmasında ve adımlar atılmasında şüphesiz ki uluslararası kurumlardan UNESCO ve ICOM'un çok önemli etkileri olmuştur. Tez kapsamında incelenen ülkelerin kültür politikalarında kültürel çeşitliliğe yönelmelerinin, UNESCO'nun 2001 yılı Kültürel Çeşitlilik Bildirgesi ve 2005 yılı Sözleşmesi'nin etkileriyle gerçekleştiği görülmüştür. Müzeler açısından da ICOM'un 1974 yılında müze tanımını değiştirmesiyle başlayan girişimlerini, kültürel çeşitliliğe yönelik tüzüğün oluşturulması ve bunu izleyen kapsayıcı müze anlayışına ilişkin çalışmaları etkili olmuştur. Kent Müzeleri özelinde yürütülen bu tez çalışmasında ayrıca ICOM'un kent müzeleri konseyi CAMOC'un etkisi de yadsınamaz. CAMOC göç ve kent müzeleri bağlamında çeşitli atölye ve konferanslar düzenleyerek, kent müzelerini göçmenlere yönelik çalışmalar yapmaları için teşvik etmekte ve iyi uygulama örnekleriyle yol göstermektedir.

Avrupa ülkelerinin ulusal kültür politikalarında göçmenlere yönelik kapsayıcılık yaklaşımlarının, ülkelerindeki müzelerde gerçekleştirilen yansımaları neler diye bakıldığında; İngiltere, kültürel çeşitliliğe odaklanarak Müze Etik Kuralları'nı oluşturmuş ve göçmenlerin müzelerde istihdam edilmesini sağlamıştır. Almanya, göçmen ülkesi olduğu gerçeğini kabul etmesiyle, kültür politikasında göçmenlerin yerini vurgulamıştır. Almanya'da federal sistemden kaynaklı tüm ülkedeki müzelere ilişkin ortak bir yasa veya karar olmamasından ötürü, Alman Müze Birliği bu konudaki açığı kapatarak, 2010 yılından itibaren Göç Çalışmaları Grubu ve Müzeler,

Göç ve Kültürel Çeşitlik Kılavuzu ile Alman Müzelerine göç ve kapsayıcılıkla ilişkili çalışmalarında yardımcı olmuştur. Danimarka, kapsayıcılığın en fazla vurgulandığı kültür politikalarından birine sahip olmakla birlikte kültürel demokrasi ve kimlik algısını ön planda tutmakta; aynı şekilde 2013 yılında yenilenen Müze Yasası'nda da müzelere, toplumsal ve sosyal bir rol vermiştir. İtalya'da ise diğer ülkelerden farklı olarak göç ve kapsayıcılığa yönelik tutum henüz kültür politikalarına yansımamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri İtalya'nın göç veren ülkeden göç alan ülkeye geçişidir. Bir diğer neden ise, İtalya'da kültürel miras algısının hükümet açısından kültürel çalışmalar açısından daha ön planda tutulmasıdır. İtalya'da yerel yönetimlerin devletten daha etkili bir şekilde kapsayıcılık çalışmalarına giriştiği Roma Müzesi örneğinde de görülmektedir.

Avrupa kent müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları, geçici sergiler, kalıcı sergiler, izleyici araştırmaları, koleksiyon çalışmaları, konferans, eğitim, atölye çalışmaları ve istihdam olanaklarının açılmasıdır. Her ne kadar müzeler arasındaki çalışmalarda farklılıklar bulunsada, genel açıdan benzer adımlarla çalışmalarını geliştirdikleri söylenebilir. Bu adımlar özellikle izleyici araştırmaları ile genel hedef kitlesinin belirlenmesi ve müzeleri daha önce ziyarete etmeyen potansiyel hedef kitlenin tespiti ile başlamış, koleksiyon oluşturma ve sergileme çalışmalarında göçmenlerle iş birliklerinin yapılması ve tüm çalışmaların sonucunda değerlendirme yapılarak, gerçekleştirilen çalışmaların başarılarının ölçülmesi olarak tamamlanmıştır.

Avrupa Kent Müzeleri'nde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmaları ile ülkelerinin ulusal kültür politikaları arasındaki ilişki incelendiğinde ortaya çıkan tablo şu şekildedir. Londra Müzesi'nin diğer müzelere kıyasla göç konusunu çok daha önce ele aldığı; bu ele alış şeklinde göçmen bireylerin ön planda tutulmasından, kültürel çeşitliliğin bir olgu olarak ele alınmasına bir geçişin söz konusu olduğu görülmüştür. Londra Müzesi sadece sergi, eğitim gibi etkinliklerle değil, müzede iş gücü açısından da çeşitliliği savunarak göçmenlere istihdam sağlayan müzelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. FHXB Müzesi ise öncelikle koleksiyonların oluşturulmasında göçmenleri sürece dahil etmiştir. Kopenhag Müzesinin ise, hem "Bir Kopenhaglı Olmak" sergisi çalışmasında kimlik algısını vurguladığı görülmüştür. Roma Müzesi ise kültür politikaları etkisinden daha çok farklı müze örnekleri, CAMOC çalışmaları ve MeLa, Map for ID gibi çeşitli AB projeleri

etkisiyle yürüttüğü sergi çalışmasında, göçmenlerin mi kişisel ve duygusal deneyimi ortaya çıkartan bir çalışma yürütmüştür.

Tez kapsamında elde edilen sonuçlara göre; kültür politikalarının siyasi, toplumsal ve kültürel olaylardan etkilenecek oluşmasından ötürü, göç ve kapsayıcılığın artık politikaların içinde yer aldığı, müzelerin de yaşanılan bu değişimleri bağlı oldukları kurum ve yönetimlerin etkisiyle çalışmalarına yansıtıkları görülmüştür. Kent müzeleri özelinde bu etki, belediyeler tarafından hizmete açılmaları ya da kent yönetimiyle bağlı olarak hareket etmelerinden kaynaklı olarak öncelikle yerel yönetim bağlantısında görülmektedir. Ancak, ulusal kültür politikalarında yerel yönetimlere veya sanat konseyleri, müze birlikleri gibi özerk oluşumlara verilen yetki ve sorumluklara göre yerel yönetimler müzeler üzerinde etkili olduğu ve ulusal kültür politikalarında göçmenlerin nasıl ele alındığı, kültürel çeşitliliğin nasıl yönetildiği ne gibi kültürel çalışmalara ve girişimlere öncelik verildiği, kent müzelerinde çalışmalarını etkilemektedir.

Türkiye açısından göç, müze ve kültür politikaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, öncelikli olarak Türkiye’de yaşanılan göçün Avrupa ülkelerindeki göçten daha farklı şekilde yaşandığı bilinmektedir. Türkiye’nin nüfusu, kuruluşunun ilk yıllarında uluslararası bir nüfus mübadelesi sonucunda önemli ölçüde göçle yenilenmiş ve yüksek sayılara varan bir soydaş göçüyle karşılaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında köylerden kentlere iç göçler yaşanırken, başta Avrupa’ya olmak üzere Türkiye’den uluslararası işçi göçleri yaşanmıştır. Soğuk Savaş sonrasında hızla yayılan küreselleşme, Türkiye’yi göç veren bir ülkeden göç alan ülkeye ve göç geçiş ülkesi konumuna getirmiştir (İçduygu, 2014, 13-14). Türkiye’de kültür politikalarının durumuna bakıldığında ise, özellikle AB’ye giriş süreciyle başlayan çalışmalarının henüz oluşturulmadığı; kültürel çeşitlilik ve kapsayıcılık gibi kavramlarına yönelik yeterli çalışmaların yapılmadığı bilinmektedir. Tarihsel süreçte de günümüzde de, Türkiye’de yaşanılan göç ve mülteci hareketlilikleri İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerde meydana gelmektedir. Kentlerde yoğunlaşan göçmen nüfusunun, kentlerin simgesi olan kent müzelerindeki yeri ise yok denilecek kadar azdır. Kent müzelerinde göçmenlere yönelik kapsayıcılık çalışmalarının olmayışı, politika yetersizliğinden kültür politikaları ile etkileşimin incelenememesinin yanı sıra Türkiye’de kent müzeciliği anlayışı yeteri şekilde gelişmemiştir. Dünyadan örneklerle bir arada değerlendirebilecek müzelerin olmayışından dolayı Türkiye’den

bir kent müzesinin dahil edilmediği bu çalışma sonucunda Türkiye için önerilerde bulunulması, Türkiye'deki kent müzelerinde göçmenlere yönelik gerçekleştirilen çalışmalar tespit edilerek bir eleştiri olarak değerlendirilmelidir. Türkiye'nin ilk kent müzelerinden biri olan ve kentlilere yönelik önemli çalışmalarını kurulduğu 2004 yılından beri sürdüren Bursa Kent Müzesi üzerinden, müzede göçmenlere yönelik gerçekleştirilen çalışmalar gözden geçirilmelidir. Bursa Kent Müzesi'nde neolitik dönemden günümüze değişen kentle ilgili çok fazla şey yansıtılmakta, ancak göç şehri olan Bursa'nın göçmenleri yeterli ölçüde yer almamaktadır. Bursa Kent müzesi kent müzeciliğinin günümüzdeki gereklerini yerine getirebilmek için müze misyonunu ve politikalarını, koleksiyon, sergileme ve eğitim çalışmalarını gözden geçirerek yenilemelidir. Müzelerde kapsayıcılığın ilk adımı olan kültürel çeşitliliğin tanınması için öncelikle kapsamlı bir izleyici araştırması yapılması ile göçmen gruplarının ilgi ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Böylelikle göçmenlerin müzeyi ziyaret edip etmediği, etmeyen kesimlerin tespiti ve yeni hedef kitleleri oluşturulmalıdır. Bu aşamadan sonra birçok müzenin de izlediği rotadan gidilerek öncelikle geçici sergilerle ve sonrasında kalıcı sergilerle yerel halkta göçmenlere yönelik farkındalığın yaratılması adına yenilikler; koleksiyon geliştirme, sergileme çalışmaları dışında eğitim çalışmalarında da göç ve kapsayıcılığa yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Zeynep. 2012. Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c.5, s.20.292-303. ISSN: 1307-9581
- Armellei, Riccordero. 2015. A Multicultural Italy. Ed. Fethi Mansouri. **Cultural, Religious and Political Contestations: The Multicultural Challenge**. Springer. 135-151. doi: 10.1007/978-3-319-16003-0_9
- Arokiasamy, C. 2009. How Could Museums Provide A Safe Place For Discourses About Race And Cultural Diversity. Ed. Rainer Ohliger. **Migration in Museums Narratives of Diversity in Europe**. Berlin: Edition Network Migration in Europe. 11-13
- Art Council of England (ACE). **2013. Great Art and Culture for Everyone. 10 year Strategic Framework**. 2nd Edition. https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Great_art_and_culture_for_everyone.pdf
- _____. 2015. **Diversity in the Workforce and Governance of Arts Council of England's Major Partner Museums: Research Project**. https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Diversity_in_the_workforce_and_governance_of_Arts_Council_Englands_Major_partner_museums_Research_project.pdf
- _____. [09.05.2019] **Equality Action Plan Guidance**. <https://www.artscouncil.org.uk/advice-and-guidance-library/equality-action-plan-guidance#section-1>
- Avrupa Konseyi (AK). 2009. **Kültürlerarası Diyalog İçin Beyaz Kitap**. çev. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Avrupa Konseyi: Strazburg 2008. https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/Pub_White_Paper/WhitePaper_I_D_Turkish.pdf
- Avitisyanyan, Armine. 2014. **Access to Culture Issue in Cultural Policy of Turkey**. İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Betti, Layla. 2012. Involving Citizens: A Snapshot of Some European City Museums. Ed. Ian Jones, Eric Sandweiss, Marlen Mouliou and Chet Orloff **Our Greatest Artefact the City Essays on Cities and Museums About Them**. CAMOC. İstanbul.53-67
- Blumenreich, Ulrike. 2016. "Germany". **Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe** 17th edition 2016. https://www.culturalpolicies.net/down/germany_012016.pdf . ISSN:2222-7334
- Bodo, Carla, Simona Bodo. 2016. "Italy". **Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe** 18th edition 2016. https://www.culturalpolicies.net/down/italy_052016.pdf. ISSN:2222-7334

- Bonet, Lluís, Emmanuel Negrier. 2011. The End of National Culture? Cultural Policy in The Face of Diversity. *International Journal of Cultural Policy*
- _____. 2015. **Ulusal Kültürlerin Sonu Mu? Çeşitlilik Sınavında Kültür Politikaları**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- CAMOC. [25.04.2019]. Migration: Cities (Im)migration and Arrival Cities. <http://network.icom.museum/camoc/projectsworkshops/workshops/L/9/>.
- _____. [10.05.2019]. <http://network.icom.museum/camoc/about/about-camoc/>
- Canatan, Kadir. 2008. Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c.2, s.6: 80-97
- _____. 2013 Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım, **Sosyoloji Dergisi**, 3. Dizi, 27. Sayı, 2013/2, 317-332.
- Chalier, Pascale Bonniel. 2009. Interculturalism in the cultural policies of European cities. **La Terre est ronde**. <https://rm.coe.int/16803009bc>
- Council of Europe (CoE). 2014. **Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on a Work Plan for Culture 2015-2018**. 23.12.2014. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=EN)
- _____. ERICARTS, Boekmanstichting. [15.04.2019]. Cultural Diversity. <https://www.culturalpolicies.net/web/cultural-diversity.php>
- _____. [02.06.2019]. <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/cultural-policy-reviews>
- CPS. 2013. **Eğitim ve Kültür Hakkında AB Müktesebat Raporu**. Corporate and Public Strategy Advising Groups: Brüksel & İstanbul. https://mess.org.tr/media/filer_public/92/df/92dff50b-3e72-4588-9665-62e1c64a8aef/mess-education_guide_updates_feb2013_tr_final.pdf
- Danish Agency for Culture. 2013. **New Launching Pad for Museums**. Copenhagen
- De Haan, A. 1998. Social Exclusion: An Alternative Concept for the Study of Deprivation? **Institute of Development Studies Bulletin**, 29(1):10–19.(Aktaran Sandell, Richard. 1988. Museums as Agent of Social Inclusion. **Museum Management and Curatorship**. Vol. 17, No. 14. 401-418. doi:10.1080/09647779800401704.)
- DMB. 2015. **Museen, Migration und kulturelle Vielfalt Handreichungen für die Museumsarbeit**. Deutscher Museumsbund. Berlin, ISBN 978-3-9816628-1-8
- _____. 2017. Diversität im Museum <https://www.museumsbund.de/diversitaet-im-museum/>. 04.04.2017
- _____. [08.05.2019]. Unser Auftrag. <https://www.museumsbund.de/unser-auftrag/>
- _____. [09.05.2019]. Arbeitskreis Migration. <https://www.museumsbund.de/fachgruppen-und-arbeitskreise/arbeitskreis-migration/>
- Dubois, Vincent. 2013. Cultural Policy Regimes in Western Europe. Halshs-00836422

- Duelund, Peter, Bjarki Valytsson, Laerke Bohlbro. 2012. "Denmark". **Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe** 13th edition 2012. https://www.culturalpolicies.net/down/denmark_032012.pdf . ISSN:2222-7334
- Duncan, Horward, Ioana Popp. 2017. Migrants and Cities: Stepping Beyond World Immigration Report 2015. **World Migration Report 2018**. ed. Marie McAuliffe, Martin Ruhs. International Organization for Migration (IOM). Switzerland. e-ISBN 978-92-9068-763-4
- Eagleton, T. 2005. **Kültür Yorumları**. Çev. Ömer Çelik. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- European Commission (EC). 2016. **Brainstorming Report. The Role of Culture in Promoting Inclusion in the Context of Migration**. Brussels: 15.09.2016. http://www.voicesofculture.eu/wp-content/uploads/2018/07/5.Brainstorming_Report_Migration.pdf
- _____. [27.04.2019]. Strategic Framework- European Agenda for Culture. https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework_en
- _____. [28.04.2019]. Dialogue with Stakeholders. https://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/stakeholder-dialogue_en
- _____. [29.04.2019]. About the Theme <http://www.voicesofculture.eu/the-inclusion-of-refugees-migrants-through-culture/>
- _____. [05.05.2019] Culture Sector Support. https://ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies_en
- European Committee of Regions (Cor). [02.05.2019]. Subsidiarity. <https://portal.cor.europa.eu/subsidiarity/whatis/Pages/SubsidiarityfromMaastrichttoLisbon.aspx>
- Fisher, Rod, Carla Figueira. 2011. "United Kingdom". **Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe** 13th edition 2012. https://www.culturalpolicies.net/down/unitedkingdom_042011.pdf. ISSN:2222-7334
- FHXB. [08.05.2019]. Local Histories – Distant Conversations – Local Chats. <https://www.fhxb-museum.de/index.php?id=199>
- Galla, Amareswar. 2013. Benchmarking Diversities in Museums. Ed. I. Braendholt Lundgaard & J. Thorek Jensen **Museums: Social Learning Spaces and Knowledge Producing Process**. Copenhagen: Danish Agency for Culture. .62-83.
- _____. 2016. In Search of The Inclusive Museum. Ed. Bernice L. Murphy. **Museums, Ethics and Cultural Heritage**. The International Council of Museums: Routledge. ISSN: 978-1-138-67632-9. 304-317
- Goodnow, K. 2009. Five forms of migratio exhibitions: issues and challenges, Ed. Rainer Ohliger. Migration in Museums Narratives of Diversity in Europe. Berlin: Edition Network Migration in Europe. 48-56
- Greenhill, H., E. 1997. Cultural Diversity: Developing Museum Audiences in Britain. London: Leicester University Press.
- Hıfzı, Topuz. 1998. **Dünya’da ve Türkiye’de Kültür Politikaları**. Adam Yayıncılık.

- Höglund, Maria. 2012. European Union Approaches to Museums 1993-2010. Ed. Lill Eillertsen, Arne Bugge Amundsen. **Museum Policies in Europe 1990 – 2010: Negotiating Professional and Political Utopia.** (EuNaMus Report No. 3). Sweden.157-189. ISSN: 1650-9625
- ICOM. 2010. **Resolutions Adopted By Icom's 25th General Assembly.** Shangai. https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/ICOMs-Resolutions_2010_Eng.pdf
- İçduygu, Ahmet. 2012. **Kentler ve Göç: Türkiye, İtalya, İspanya.** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- _____. 2014. Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Devlet Ötesi Dönüşümlere, **MireKoç Raporları**, İstanbul: Koç Üniversitesi Koç Araştırmaları Merkezi.
- IKSV. 2016. **Yerel Yönetimler İçin Kültürel Planlama.** https://www.iksv.org/i/content/227_1_yerel-yonetimler-2016.pdf
- _____. 2018. **Birlikte Yaşamak: Kültürel Çoğulculuğu Sanat Yoluyla Geliştirmek.** https://www.iksv.org/i/content/4478_1_Birlikte%20Yasamak%20TR.pdf
- IOM. 2009. **Göç Terimleri Sözlüğü.** Çev. Bülent Çiçekli. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf
- _____. 2017a. Migration and Migrants. A Global Overview. **World Migration Report 2018.** ed. Marie McAuliffe, Martin Ruhs. International Organization for Migration (IOM). Switzerland. e-ISBN 978-92-9068-763-4
- _____. 2017b. Migration and Migrants: Regional Dimensions and Developments. **World Migration Report 2018.** ed. Marie McAuliffe, Martin Ruhs. International Organization for Migration (IOM). Switzerland. e-ISBN 978-92-9068-763-4
- ISMU. 2014. <http://patrimonioeinterculturala.ismu.org/index.php?page=esperienze-show.php&id=112>
- Karadeniz, Ceren 2017. Müze ve Toplum: Müzeyle Topluma Ulaşmak. **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi.** Cilt:6, Sayı:8, s.19-37. ISSN: 2147-1185
- _____. Bekir Onur. 2015. İngiltere'deki Müzelerin Kültürel Çeşitlilik Politikaları ve Londra'dan Uyguluma Örnekleri. **International Journal of Human Sciences,** 12(1), 109-128. doi: 10.14687/ijhs.v12i1.3108
- _____. 2018. **Müze, Kültür, Toplum: Çağdaş Müze ve Müzenin Toplumsal İşlevleri.** İmge Kitabevi Yayınları. Ankara.
- Karayılanoğlu, Gamze, Burçin Can Arabacıoğlu. 2016. The 'new' museum comprehension: Inclusive museum. **2nd International Conference on New Trends in Architecture and Interior Design.** Zagreb. 84-89. https://www.researchgate.net/publication/304248727_The_'new'_museum_comprehension_Inclusive_museum
- Kaya, Ayhan. 2018a. Dünyada ve Türkiye'de Göç Çalışmaları. 22.02.2018. <https://kureselcalismalar.com/dunyada-ve-turkiyede-goc-arastirmalari/>

- _____.2018b. Göç ve Mülteciler. Meraklısına Bilim Programı. Bilim Akademisi.07.06.2018. <https://www.youtube.com/watch?v=YN9yS9DUscs>
- Københavns Museum. [17.04.2019]. Museets formål og historie. <https://cphmuseum.kk.dk/artikel/museets-form%C3%A5l-og-historie>.
- Kymlicka, W. 1995. Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. Oxford ve New York: Clarendon Press. (Aktaran IKS V 2018.**Birlikte Yaşamak: Kültürel Çoğulculuğu Sanat Yoluyla Geliştirmek**.https://www.iksv.org/i/content/4478_1_Birlikte%20Yasamak%20TR.pdf)
- Kymlicka, W. 2001. Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship. Oxford ve New York: Oxford University Press. (Aktaran IKS V 2018.**Birlikte Yaşamak: Kültürel Çoğulculuğu Sanat Yoluyla Geliştirmek**.https://www.iksv.org/i/content/4478_1_Birlikte%20Yasamak%20TR.pdf)
- Lanz, Francesca.2013a. City Museums in Transition: A European Overview. Ed. L.Basso Peressut, L.Francesca, G.Postiglione. **European Museums in the 21st Century: Setting the Framework**. Milano: Politecnico di Milano. Online www.mela-project.eu.
- _____.2013b. Case Studies: Kobenhavns Museum – Museum of Copenhagen, Denmark. Ed. L.Basso Peressut, L.Francesca, G.Postiglione .**European Museums in the 21st Century: Setting the Framework**. Milano: Politecnico di Milano. Online www.mela-project.eu.
- _____.2013c. Case Studies: Museum of London. Ed. L.Basso Peressut, L.Francesca, G.Postiglione. **European Museums in the 21st Century: Setting the Framework**. Milano: Politecnico di Milano. Online www.mela-project.eu.
- _____. Gennaro Posiglione. 2012. The MeLa Project Research. Questions, Objectives and Tools. Ed. Luca Basso Peressut, Clelio Pozzi. **Museum in an Age of Migration**. Milano: Politecnico di Milano. Online www.mela-project.eu. 55-65
- Lundgaard, I. B. 2013. Learning Museums and Active Citizenship. Ed.I. Braendholt Lundgaard & J. Thorek Jensen. **Museums: Social Learning Spaces and Knowledge Producing Process**. Copenhagen: Danish Agency for Culture. 8-18
- Mariesse, Françoise. 2016.The UNESCO Recommendation on the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society. Ed. Bernice L. Murphy. **Museums, Ethics and Cultural Heritage**. The International Council of Museums: Routledge. ISSN: 978-1-138-67632-9. 85-103.
- Matarasso, François, C.Landry. 1999. Balancing Act: Twenty-One Strategic Dilemmas in Cultural Policy. Council of Europe Publishing.
- Merriman, Nick. 1995. Hidden History: the Peopling of London Project. **Museum International**. UNESCO-Paris. No: 187.Vol.47,3: 12-16. ISSN: 1350-0775
- _____.2007. The Peopling of London Project. **Museums and Their Communities**. Ed. Shelia Watson. Routledge.335-358.

- Miera, Frauke, Lorraine Bluche. 2013. Case Studies: Ortsgesprache, Friedrichshain – Kreuzberg Museum Ed. L.Basso Peressut, L.Francesca, G.Postiglione. **European Museums in the 21st Century: Setting the Framework**. Milano: Politecnico di Milano. Online www.mela-project.eu. 505-508
- _____. 2014. Inclusive Collecting Strategies of City Museums in a Diverse Society: Thoughts on the Implementation of Multi-perspectively beyond Group Categories. Ed. Perla Innocenti. **Migrating Heritage Experience of Cultural Networks and Cultural Dialogue in Europe**. University of Glasgow. UK. 177-189.
<https://books.google.com.tr/books?id=u6v8AgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>
- Murphy, Bernice L. 2016. Charting The Ethics Landscape for Museums in a Changing World. Ed. Bernice L. Murphy. **Museums, Ethics and Cultural Heritage**. The International Council of Museums: Routledge. ISSN: 978-1-138-67632-9. 19-43.
- Museo di Roma. [12.05.2019]. Storia del Museo
http://www.museodiroma.it/it/il_museo/storia_del_museo
- Museum Association (MA). [01.05.2019].
<https://www.museumsassociation.org/about>
- _____. 2013. **Museum Changes Life**
<https://www.museumsassociation.org/download?id=1001738>
- _____. 2016. **Code of Ethics for Museum**.
<https://www.museumsassociation.org/download?id=1155827>
- Museum of London. [07.05.2019]. Funding Arrangement.
<https://www.museumoflondon.org.uk/about-us/corporate-information/annual-reports-and-accounts>
- _____. [08.05.2019]. Diversity Matters
<https://www.museumoflondon.org.uk/supporting-london-museums/development-grant-programmes/diversity-matters>
- NEMO. 2016. **Museums, Migration and Cultural Diversity Recommendations for Museum Work**. Berlin. NEMO. https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/NEMO_documents/Nemo_Museums_Migration.pdf
- _____. 2018. **NEMO Policy Statement**. https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/NEMO_documents/NEMO_Policy_Statement_2018.pdf
- Nightingale, Eithele, Richard Sandell. 2012. Introduction. Ed. Eithele Nightingale, Richard Sandell. **Museums, Equality and Social Justice** London and New York, Routledge, 2012. ISBN: 9780415504690
- ODM. 2016. **Museum Policy Statements – Towards 2020**.
https://www.dkmuseer.dk/sites/default/files/Museum-policy-statements_ODM_web_2016.pdf

- OMC. 2012. **A Report On Policies and Good Practices in the Public Arts and in Cultural Institutions to Promote Better Access to and Wider Participation in Culture.** Open Method Coordination.
- Özdal, Barış.2018. **Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye,** Ed. Barış Özdal, 1.Baskı Bursa: Dora yayınları. ISBN: 978-605-247-029-9
- Padmini, S. 2009. Representation and relevance how museums display diversity. Ed. Rainer Ohliger. **Migration in Museums Narratives of Diversity in Europe.** Berlin: Edition Network Migration in Europe.81-83
- Parby, J.I. 2015. The Theme of Migration as a Tool for Deconstructing and Reconstructing Identities in Museums: Experiences from the Exhibition Becoming a Copenhagener at the Museum of Copenhagen. Ed. C.Whitehad, K. Lloyd, S. Eckersley & Re. Mason **Museums, Migration and Identities in Europe.** Newcastle University, UK: Routledge.
- Pecoraro, Claudia, Gloria Romanello, [08.05.2019]. The City Museum and the Future of The City: The Case study of Rhome: Migrant Eyes and Memories. **Migration: Cities Frankfurt Workshop 2018.** CAMOC. 02.06.2018. <http://www.migrationcities.net/resources/show/52>
- Peressut, Luca Basso. 2012. Envisioning 21st Century Museum for Transnational Societies. Ed. Luca Basso Peressut, Clelio Pozzi. **Museum in an Age of Migration.** Milano: Politecnico di Milano. Online www.mela-project.eu.19-55
- Popp, Sussane. 2014. New accessions - Migration stories in Berlin collections. http://www.museums-exhibiting-europe.de/wp-content/uploads/2014/07/EMEE_Mapping-Process_P1_New-accessions-Migration-stories_1.pdf
- Rand, J. 200). The Visitor's Bill of Rights. G. Anderson (Ed.), **In Reinventing The Museum: Historical And Contemporary Perspectives On The Paradigm Shift.** Lanham, MD: Rowman Littlefield. 158-159 (Aktaran Karadeniz, Ceren 2017. Müze ve Toplum: Müzeyle Topluma Ulaşmak. **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi.** Cilt:6, Sayı:8, s.19-37. ISSN: 2147-1185)
- Ross, Cathy. 2015. From Migration to Diversity and Beyond: The Museum of London. Ed. C.Whitehad, K. Lloyd, S. Eckersley & Re. Mason **Museums, Migration and Identities in Europe.** Newcastle University, UK: Routledge.
- Sackmann, R. B. Peters, vd. 2003. Identity and Integration: Ed. Hants Aldershot. **Migrants in Western Europe.** Burlington, VT: Ashgate (Aktaran IKS 2018.**Birlikte Yaşamak: Kültürel Çoğulculuğu Sanat Yoluyla Geliştirmek.**https://www.iksv.org/i/content/4478_1_Birlikte%20Yasamak%20TR.pdf)
- Sandell, Richard. 1988. Museums as Agent of Social Inclusion. **Museum Management and Curatorship.** Vol. 17, No. 14. 401-418. doi:10.1080/09647779800401704.
- _____. 2003. Social Inclusion. The Museum and The Dynamics of Sectoral Change. **Museum and Society.** University of Leister. 45-62. <http://hdl.handle.net/2381/52>
- Sandahl, Jette. 2012. Disagreement Makes Us Strong? **Curator: The Museum Journal** 55 (4): 467–78.

- _____. 2013. Waiting for the Public to Change?. Ed. I. Braendholt Lundgaard & J. Thorek Jensen (eds). **Museums: Social Learning Spaces and Knowledge Producing Process**. Copenhagen: Danish Agency for Culture. 174-198
- SBM. 2009. Institut für Museumsforschung (Institute for Museum Research). <https://www.preussischer-kulturbesitz.de/en/about-us/tasks-of-national-interest/institut-fuer-museumsforschung.html>
- Silver, H. 1995. 'Reconceptualizing social disadvantage: Three paradigms of social exclusion' in Ed.G. Rodgers, C. Gore and J. B. Figueiredo, **Social Exclusion: Rhetoric, Reality Responses**, Geneva: International Institute for Labour Studies. (Aktaran Sandell, Richard. 2003. Social Inclusion, The Museum and The Dynamics of Sectoral Change. **Museum and Society**. University of Leister. 45-62. <http://hdl.handle.net/2381/52>)
- Slooten, van Sarike. 2018. Old Territories, New Societies: An Exploration on Inclusiveness within Dutch National Museum Representation. **The International Journal of the Inclusive Museum** Volume 11, Issue 4, 2018, <https://onmuseums.com>
- TDK. [29.04.2019]. "kültür". http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cdb385f520510.52396935
- Therborn, G. 2007 Presentation. Expert Group Meeting on Creating an Inclusive Society: Practical Strategies to Promote Social Integration. Paris, France, 10-13 September 2007 (Aktaran UNDESA. 2009. **Creating an Inclusive Society. Practical Strategies to Promote Social Integration**. United Nations Department of Economic and Social Affairs)
- UNDESA. 2009. **Creating an Inclusive Society. Practical Strategies to Promote Social Integration**. United Nations Department of Economic and Social Affairs
- UNESCO. [14.04.2019]. Migrant /Migration. <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>.
- _____. [20.04.2019]. Cultural Diversity. <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/cultural-diversity/>
- _____. [21.04.2019]. UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi. Çev. Yeliz Özay. 2.11.2001. <http://www.unesco.org.tr/pages/180/17>
- _____. [22.04.2019]. Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi. Çev. Prof. Dr. Öcal Oğuz, Yeliz Özay, Ebru Demircan. Paris. 20.10.2015 <http://www.unesco.org.tr/Pages/179/177/>
- _____. [23.04.2019]. Müze ve Koleksiyonların Çeşitlilikleri ve Toplumdaki Görevlerinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Tavsiye Kararı. <http://www.unesco.org.tr/Pages/159/176/>
- Ünsal, Deniz. 2012. Müze, Katılım ve Yurttaşlık. **Müzebilimin ABC'si**. Ed. Nevra Ertürk, H.Uralman. İstanbul : Ege Yayınları,
- Yuzurihara, Mizue. 2004. The Cultural Policies of The European Union: Problems and Prospects for Cultural Integration. University of London.
- Walker, A. C. (ed.) 1997. **Britain Divided: The growth of social exclusion in the 1980s and 1990s**, London: Child Poverty Action Group.(Aktaran Sandell,

Richard. 1988. Museums as Agent of Social Inclusion. **Museum Management and Curatorship**. Vol. 17, No. 14. 401-418. doi:10.1080/09647779800401704)

Winther, Ole. 2014. Preface. Ed. I. Braendholt Lundgaard & J. Thorek Jensen **Museums: Knowledge, Democracy, Transformation**. Copenhagen: Danish Agency for Culture.

_____ (2015) Preface. ed. I. Braendholt Lundgaard & J. Thorek Jensen **Museums: Cities and Sustainable Solutions**. Copenhagen: Danish Agency for Culture.

ÖZ GEÇMİŞ

Aybike Sevüktekin. 14 Nisan 1991 yılında Bursa'da doğdu. 2013 yılında İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü'nden (100% Burslu) 3.lükle mezun oldu. Mezun olduktan sonra 13. İstanbul Bienali'nde Sergi Rehberliği ve 2. Tasarım Bienali'nde Sergi Görevliliği yaptı. 2014 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı, Müzecilik Yüksek Lisansına başladı. Halen bu bölümde tez aşamasındadır. Ayrıca, 2015 yılında Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Yüksek Lisansına da başladı. Halen bu bölümde tez aşamasındadır. Uludağ Üniversitesi aracılığıyla 2017 yılı Bahar Dönemi'nde Napoli'deki Studi degli Universita di Napoli Orientale'ye erasmus öğrencisi olarak kabul edildi. Şubat 2019 tarihinden itibaren Mithra İstanbul'da Arkeolog ve Müzebilimci olarak çalışmaktadır.